

97 1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM

SOPRONI SZEMLÉ
HELYTÖRTÉNETI FOLYÓIRAT
1977
XXXI. ÉVFOLYAM 1–4. SZÁM

Alapította: Heimler Károly

Kiadja:
a Győr-Sopron megyei Lapkiadó Vállalat

Szerkesztő-bizottság:

CSAPODY ISTVÁN, CSUKA ISTVÁN, DÁVID FERENC, DOMONKOS OTTÓ, FÁBJÁN LAJOS,
FEKETE FERENC, FRIEDRICH KÁROLY, GÁL JÁNOS, GUNDA MIHÁLY, HÁRS JÓZSEF
olvasószerkesztő, HILLER ISTVÁN titkár és technikai szerkesztő, HORVÁTH ZOLTÁN, KOCSIS
JÓZSEF, KOVÁCS JÓZSEF LÁSZLÓ, KÖRNYEI ATTILA, MAJOR, JENŐ, METZL JÁNOS,
MOLNÁR LÁSZLÓ, PAPP ISTVÁN, PRÖHLE JENŐ, † RASZLER MIHÁLY, SOMOGYI JÓZSEF,
SZAKÁL ERNŐ, SZITA SZABOLCS jegyző, TÁRCZY-HORNOCH ANTAL, VÁRHELYI ISTVÁN,
VERBÉNYI LÁSZLÓ, WINKLER OSZKÁR

Szerkeszti: MOLLAY KÁROLY

**1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / Erdély Sándor: Ünnepi beszéd Sopron város tanácsa 1977.
április 1-i ülésén**

Erdély Sándor: Ünnepi beszéd Sopron város tanácsa 1977. április 1-i ülésén

Tisztelt. Ünnepi Tanácsülés!

Kedves Elvtársak!

Ünnepelni gyűltünk ma össze, tanácstagok és meghívottak, vendégek, társadalmi életünk képviselői, a város kiténtettjei egyaránt. Ünnepeljük városunk történelmét, azt a jelentős évfordulót, amelynek jegyében az idei év zajlik, amelyre mindannyian régóta készülünk. Amikor Sopron nevét halljuk, mindnyájunknak, lokálpatriótáknak, Sopron-barátoknak, de másoknak is egy sajátos fogalom idéződik fel gondolatban. Ez a fogalom mindazt magában foglalja, – akár megfogalmazva, akár anélkül – ami most ünnepi megemlékezéseinkben ez év során elhangzik, felelevenedik, amit ünneplünk.

Sopron régi város, de nem öreg. Háromezer éves történelme rangot, nemzetközi tekintélyt jelent, amit

óvnunk, becsülnünk kell, úgy ahogy ezt eddig is tettük, de ha lehet, akkor még nagyobb lelkesedéssel, városszeretettel. A múlton épül a jelen, abból csírázik a jövő. Tanulnunk kell a történelemből, különösen most, amikor figyelmünk elődeink tettei, a város hagyományai, emlékei felé fordul, hogy a jelen lendületét, a múlt bölcsességét felhasználva, megőrizhessük Sopron történelmi rangját, az ország „kapujaként” betöltött fontos küldetést továbbra is maradéktalanul, hűséggel teljesíthessük.

A történelemelőtti idők homályából a kelták emelkedtek ki itteni településükkel, majd az őket felváltó rómaiak légiói őrizték itt a Rómának tartó Borostyánkő utat. Ők valószínűleg kelta elődeiktől származó szó felhasználásával Scarbantiának nevezték városiasodó településüket, amely jelentős állomása volt a római kereskedőknek, polgároknak. Központi fűtéses kőházaival, szép szobrokkal díszített szentélyeivel, erős falaival biztonságot, kulturált környezetet biztosított, mind lakóinak, mind az átutazóknak. A fejlett városi életet nemcsak a hatalmas szobrok maradványai, a művészi igényű freskó- és mozaikmaradványok tanúsítják, hanem a falakon kívül elhelyezkedő amfiteátrum, a zajló kereskedelmi élet nyomai éppen úgy, mint a sírkövek feliratai, amelyek rendszerint az elhunyt társadalmi tiszttségét is tartalmazzák.

A virágzó római város polgárait a népvándorlás korai hullámai üzték el otthonukból. A római közigazgatás megszűnésével, a korábban betelepült, vagy rómaivá vált bennszülött lakosság elmenekülésével azonban nem szűnt meg emberi településnek lenni a város, továbbra is otthonra találtak egyre romló falai között a népvándorlás hullámai által üzött különféle népcsoportok. A tárgyi emlékek germánok, avarok, szlávok régmúlt jelenlétéről tanúskodnak, és [98](#)legutóbb arról, hogy őseink is az itt talált falakat megerősítve vetették meg lábukat ezen a földön.

Ezután élte át a magyarság azt a válságoktól és feszültségektől nem mentes, nehéz időszakot, amely az egyik társadalmi formából a másikba való átmenetet, és egyben a magyar államiság kialakulását jelentette. Ekkor már nem vagyunk messze – persze történelmi léptékben – attól az időponttól, amikor Suprun ispán vezetésével a királyi vár az államrendszer részévé válik. A várjobbágyok a környéken letelepített határvédő íjászok védelmében kialakult a királyi vármegye központja Sopron, az utolsó ilyen jellegű magyar település nyugat felé.

A város kedvező földrajzi helyzete, az hogy a Soproni medence, ahol fekszik, kereskedelmi utak találkozáspontja, lendületes fejlődést biztosít, úgy hogy Idriszi arab történet- és földrajzíró már 1153-ban ezt írja a városról: „Sopron jelentős város, amelynek megművelt és termékeny környéke, látogatott vásárai, magas házai és szép nevezetességei vannak”.

Idriszi értesüléseit a városról főleg olasz kereskedőktől szerezte, ami már ekkor kereskedelmi jelentőségéről tanúskodott: arról, hogy a nyugatról jövő kereskedelem a városon keresztül kapcsolódott be az ország vérkeringésébe. De nemcsak kereskedelmi vonatkozásban játszott komoly szerepet a város, hanem hadászati fontossága is kiemelkedő volt, mint ahogy erről a régi oklevelek is tanúskodnak.

III. Henrik 1044-ben még Sopronon keresztül hatolt be az országba, de 1096 tavaszán, engedély hiányában, Sopron előtt ütött tábort az országon átvonulni készülő kereszties had, amelyet a soproniak csupán Kálmán király engedélyének megérkezése után engedtek tovább.

Sopron gyakorlott fegyverforgató várvédőkkel rendelkezett. Ezt bizonyítja az is, hogy Ján ispán a soproni vitézekkel együtt kitüntette magát Nándorfehérvár ostrománál 1071-ben.

Az ország nyugati kapujának kulcsszerepét betöltő város lakóival szembeni szigorú követelmény az államot képviselő királyhoz való hűség, amiről az első okirati bizonyosság Farkas soproni várkatona megjutalmazása,

akit III. István 1162-ben hűségéért várnépi köteléke alól felszabadít, és birtokokat adományoz neki.

A magyar királyság megerősödése után a város inkább a kereskedelem színhelye lett. A városban királyi sólerakóhely működik ekkor, a sókereskedelem pedig vonzza a kül- és belföldi kereskedőket egyaránt. A soproni piac egyre látogatottabbá válik, kereskedők, kézművesek telepednek le a városban.

A piac fejlődése azt is magával hozta, hogy itt fokozottabb mértékben kezdték a mezőgazdasági cikkeket értékesítésre termelni, mint másutt. A gazdasági fejlődést segítették azok a birtokadományok és gazdasági kedvezmények is, amelyeket a tatárjárástól meggyengült ország védelme érdekében a király juttatott a városnak. Az erős határvárra szüksége is van az országnak, hiszen először II. Frigyes osztrák herceg, majd Ottokár, morva örgróf, későbbi cseh király támadásai zaklatják a határszéli lakosságot. Csapataik többször is megszállják Sopront, amelyben nagy szerepe van Péter várnagynak, akit IV. Béla már 1256-ban kitilt a városból hűtlensége miatt.

A vár népe a többszöri megszállás ellenére kitart a magyar király mellett. Amikor 1276-ban Péter várnagy árulása újra Ottokár kezébe juttatja a várost, a hódító magával viszi túszként a legelőkelőbb polgárok gyermekeit. IV. László 1276 novemberében érkezik seregeivel Sopron falai alá, és ekkor a soproniak, 99örök példát állítva az utókor számára, bizonyosat tesznek köteleességtudatukról: István bíró vezetésével átadják a magyar királynak a várost, alárendelve a szülői szeretetet és aggodást az ország iránt érzett hűségnek. A király méltányolta a várbeliek nemes tetteit, és jutalmul több kiváltsággal ruházta fel a várost, kivette a megyeispán joghatósága alól, lakói polgárjogot nyertek.

Engedje meg a tisztelt ünnepi tanácsülés, hogy most ez ünnepélyes alkalomból néhány mondatot idézzek az adományozó oklevélből:

„Mi tehát köteles kegyességből, illendő kérésükre hajolván és figyelembe véve azt a kedves hűséget, és becses szolgálatokat, amelyeket irányunkban fáradhatatlanul ugyanezek a polgárok kifejtettek soproni várunk megvédelmezésében .....és akik súlyos szűkségtől kényszerítve gyermekeiket a cseh királynak túszként átadták, de mégis, hogy irányunkban hűségüket megőrizhessék, nem kegyelmezve fiaiknak, az említett várunkat nekünk sértetlenül visszaadták, nem törődve azzal a veszéllyel sem, hogy gyermekeik a cseh király hatalmában maradtak ....Ezenkívül azt akarjuk, hogy ezek a polgárok mentesek és kivételezettek legyenek minden báróknak, de különösen a mindenkori soproni ispánnak joghatóságától, hatalmától, és ítéletétől olyformán, hogy a köztük felmerülő nagyobb és kisebb perekben, úgyszintén a vérontásban és az emberölésben e polgárok által .... közös akarattal megválasztott mindenkori bíró ítélkezzék és döntsön ... A Lövér faluban lakó nyilasainkat ..... átengedjük a vár őrizetére és a már előbb említett polgárok számának növelésére. Akarjuk, hogy ezen nyilasok mindenben olyan szabadságnak örvendjenek, amilyennel a soproni polgárok dicsekednek.”

Ezenkívül a város olyan gazdasági kedvezményeket kapott, amelyek lehetővé tették a további fejlődést és erősödést.

Péter várnagyot árulásáért a nemesi vármegye első közgyűlése 1278-ban lefejeztette.

Időzzünk egy keveset a város történelmének ennél a nagyjelentőségű, emberi próbatételben és helytállásban olyan gazdag időszakánál, mely évszázadokra kihatóan megszabja a város fejlődését, példát mutat polgárainak, lakóinak. Sopron népe olyan vészterhes időben tett tanúbizonyosat az ország iránti hűségéről, amikor a belviszályoktól és tatárdúlástól meggyengült államnak a legnagyobb szüksége volt rá.

Tette ezt úgy, hogy gyermekei túszként, az ellenség kezében voltak, aki a kor sajátosságainak megfelelően nyilván megtorolta a soproni polgárok tettét. A családi érzelmeket legyőzte az ország iránt érzett hűség, a kötelességtudat. A hétszáz évvel ezelőtt élt soproni polgárok méltán érdemesek arra, hogy tetteiket ünnepeljük, és kegyelettel őrizzük emléküket, István bírót, és a többi névtelen hőst, akik cselekedetükkel részesévé váltak a történelmet irányító nagy erőknek.

1277 évszázadokra meghatározta a város történelmét, az akkor elindult sajátos fejlődés nyomát a város szerkezete még most is őrzi. A királyi adománylevelével nyomán a polgárság száma megemelkedett. Önrendelkezési joguk biztosítékot szolgáltatott a nagyütemű, egyenletes fejlődésre. A város megerősítésére kapott gazdasági előnyök lehetővé tették, hogy a kor sajátosságaitól eltérően az egész várost – a mai belvárost – háromszoros falgyűrű védje, ellentétben a korabeli más városokkal, amelyek erős fellegrárral rendelkeztek, a nemesség védelmére, a polgárságot általában csak silány városfal védte.

A soproni polgárok kereskedelme távoli vidékeket is elért. A gazdagodással egyidejűleg kialakult a nincstelen plebejus réteg is, amely nem rendelkezett a 100 polgárjoggal. Ugyanis a polgárjog elnyerésének alapvető feltétele volt, hogy az illető házzal, vagy legalább házrészrel rendelkezzen. A plebejusok többször követelték hátrányos helyzetük javítását, emiatt viszálykodásra is került sor, amely királyi intézkedés során szűnt meg.

A sok vidéket bejárt, világot látott polgárság felvilágosult eszméket, kultúrát is hozott magával útjairól. A város lakossága körében az országban elsőnek hódított teret a katolikus papság világi hatalma ellen irányuló reformáció.

A felvilágosult humanista műveltségű polgár mintaképe Lackner Kristóf lehet, aki többször volt vezetője a városnak. Az ő cselekedetei máig is maradandóak, akár a várost kormányzó bölcs előrelátására, akár az egyetemes tudományt szolgáló törekvéseire gondolunk. Városai problémáit az adott hazai társadalom keretei között ítélte meg, és kiváló diplomáciai érzékkel védte a városi polgárság érdekeit. Vagyona egy részét soproni fiatalok taníttatására rendelte fordítani, ezzel is szolgálva a városi művelődést.

Sopron történelmében a kultúra, a művelődés mindig fontos szerepet játszott. Találónan mondta Becht Rezső, városunk ismert írója, hogy a város „legszebb hivatása mindig az volt, hogy két nyelv, két kultúra határán nemcsak kereskedelmi javakat közvetített, hanem szellemi termékeket is.”

A német betelepülők amellet, hogy hozták saját kultúrájukat, itt megismerkedtek a magyar műveltséggel is. Érdekes bizonyítéka ennek az, hogy a német származású városi jegyző, Gugelweit Jakab jegyezte fel legrégebb ismert magyar nyelvű virágénekeinket.

Maga Lackner Kristóf latin nyelvű iskoladrámákat is ír, amelyeket a városi iskolákban tanuló diákok adnak elő, akik ebben az időben már szabadtéri előadásokat is tartanak.

Zenei életünk is szép fejlődésről tesz tanúbizonyságot. 1452-ben Fraknói Pálné végakaratóból a Szentlélek templom kap az országban még ritkaság számba menő orgonát, de nem telik el egy évszázad és megszólal a várostoronyból a soproni világi zene. A toronyőrök nemcsak az előírt kürtjelzéseket adták le a torony mellvédjéről, hanem különféle ünnepségeken is szolgáltattak zenét.

1600 körül a polgárság már azt követelte, hogy nemcsak ünnepnapokon, hanem hétköznapiakon is legyen toronyzene, és a zenészek ne csak rövid virágénekeket és madrigálokat játszanak, hanem terjedelmesebb darabokat is.

Régi megőrzött kották, zenedarabok emlékeztetnek Rauch András, Wolmuth János és más soproni zenei egyéniségek tevékenységére.

A város a Habsburg abszolutizmus idején Bécs fegyvereinek fenyegető árnyékában saját érdekeit figyelembe véve nem csatlakozott a Rákóczi szabadságharchoz. Azonban a század végén, a magyar felvilágosodás hatására az országban az elsők között alakul meg a soproni líceumi Magyar Társaság a diákok kezdeményezése nyomán, és hamarosan hírnévre tett szert.

A líceum irodalmi múltja ezt az irányzatot jól szolgálta. Egykori rektora volt Hajnóczy Dániel, akit ékes latin stílusáért magyar Cicerónak neveztek. A líceum volt diákja, Ráth Mátyás adta ki Pozsonyban az első magyar hírlapot. Batsányi Jánost, a forradalmár költőt is diákkora köti a városhoz. Az előbb említett magyar társaság lelkes vezetője Kiss János, későbbi evangélikus püspök, szintén ismert irodalmi tevékenységéről. A Magyar Társaság adja elő 1792-ben a „Hunyadi László” című tragédiát, amely az első magyar nyelvű színelőadás Sopronban.

A város a reformkorban a vármegyével együtt részt vesz az abszolutizmusra törekvő bécsi udvarral szembeni ellenállásban, amely az országgyűlés összehívásának követelésével a magyar államiság védelmét jelentette.

101A kereskedelmi tőke révén megerősödött polgárság Sopronban biztos alapot jelentett a kapitalizáció kialakulásához. Ennek első jele a gőzmalom alapítása, ill. a takarékpénztár felállítása, majd néhány évvel később a vasútvonal átvezetése a városon.

Mindezen eredmények elérésében jelentős szerepe volt Széchenyi Istvánnak, akit a város 1835-ben első díszpolgárává választ.

A 48-as események híre március 15-én estefelé érkezett meg Sopronba. Másnap megalakították a nemzetőrséget, melynek az osztrák helyőrség mellett egyelőre nem jutott nagyobb szerep. Az új magyar bankjegyek kibocsátásához és a hadsereg felállításához szükséges, Kossuth által meghirdetett közadakozásból Sopron polgársága is lelkesen kivette a részét.

A bécsi forradalmi megmozdulás támogatására honvédek vonulnak át a városon, amely vendégül látja ekkor a magyar miniszterelnököt, Batthyányit is. Bécs felmentése nem sikerül, december 16-án Windischgrätz megindul az ország ellen, és az első nap mindjárt elfoglalja Sopront is. Azon a napon, amikor Petőfi Sándor elesik a segesvári csataterén, Sopronban elégetik a kb. 150.000 összeszedett Kossuth-bankót, augusztus 25-én pedig Temesvárott kivégzik Murmann Sámuel volt császári tisztet, a soproni nemzetőrök szervezőjét, a szabadságharc első vértanúját.

A szabadságharc időszakáról beszélve, meg kell emlékeznünk Kolbenheyer Mórról, a nem magyar származású, de magyar lelkületű költőről, Arany János, Petőfi Sándor, Vörösmarty Mihály és mások verseinek német tolmácsolójáról, aki tevékeny részese volt a szabadságharc politikai életének is, ezért annak bukása után üldöztetésben is volt része.

Nem szabad említés nélkül hagynunk Frankenburg Adolf nevét sem, aki Liszt Ferenc gyermekkori játszótársa, Széchenyi titkára, Kossuth Lajos Pesti Hírlapjának munkatársa. 1843-ban megalapítja a „Magyar Életképek” című folyóiratot, melynek hasábjain Petőfit, Vas Gerebent és Jókait segíti a hírnévhez.

A század második felében a városban irodalmi kört alakított, melyet később róla neveztek el, és amely

meghatározó tényezője volt a város irodalmi életének.

Az 1849. évi októberi diploma a dunántúli kerület székhelyévé tette Sopront, ahol kilenc vármegye pénzügyi, rendőri és katonai igazgatását összpontosították. 1850-ben megszűnt a városi tanács 1277-ben nyert bíraskodási joga, helyét az állami hatalom által kinevezett bíróság vette át. A polgárság nagyobb része ebben az időben az abszolutizmus éveiben került közelebb a 48-as magyarsághoz, amely az osztrák reakcióval szemben a haladás, a művelődés, és a szabadság ügyét képviseli.

Sopron a reformkori kezdeményezések ellenére nem tudta a sötét Bach-korszak után átvenni a kapitalista fejlődés ütemét, egyrészt a fejlettebb osztrák ipar sorvasztó közelsége, másrészt az ország fő vérkeringéséből való kiesése miatt. A század végére a fő országos vasútvonalak kiépülésével – mivel azok elkerülték – fokozatosan lemaradt az ország hasonló városaitól.

A kapitalizmus fejlődése mindezek ellenére érezhető volt, és elhozta magával minden kapitalista rend velejáróját, a munkásmozgalmakat is.

Sopronban az első jelentősebb proletármegmozdulás a szabósegédek béremelési követelése volt 1872-ben. Az 1870-es évek idejére a céhes ipar felbomlásával kialakult a tőkés-bérmunkás viszony, amely leplezetlenebb, gátlástalanabb formájához vezetett a munkások kizsákmányolásának.

102A szabósegédek bére alig fedezte megélhetésüket, ezért béremelést követeltek, ellenkező esetre bejelentették munkabeszüntetésüket. A sztrájk idejére kérték létfenntartásuk biztosításához kecskeméti, debreceni, veszprémi szaktársaik segítségét. A városi rendőrség a mozgalom öt szervezőjét letartóztatta és kitoloncoltatta.

A város vezetői féltek a nagyobb üzemek létesítésétől éppen a munkásmozgalmak miatt. A századfordulón szervezett, komoly erőt jelentő munkásság csak a brennbergi bányánál volt. A 800 brennbergi bányász 1907-ben 27 napig tartó elkeseredett sztrájkjával mutatta meg első ízben erejét. Ekkor a magasabb bérért folyt a harc, 1909-ben a 8 órás munkaidő bevezetéséért szállt síkra a brennbergi munkásság, a Szociáldemokrata Párt vezetésével.

A „vérvörös csütörtök” hírére a soproni munkásság is tiltakozó nagygyűlést tartott, a budapesti események élénk visszhangra találtak városunkban is. A nagygyűlésen Ferenczi János és más munkásvezetők által elmondott beszédek fejlett ideológiai képzettségről tanúskodnak. Már ekkor találkozunk a soproni munkásság harcban edzett vezetőivel, akik – Knapp Gábor, Vajdits Béla, Ferenczi János – később, 1919-ben is kivették részüket a munkásság, és a város vezetéséből.

Budapesten 1918. október 31-én győzött az őszi forradalom. Ezt követően Sopronban is megalakult a Nemzeti Tanács. Ebben a nagypolgárság akarta megszerezni a többséget, hogy gátat vessen mindennemű kommunista törekvésnek. Bors László lakásán azonban már készülnek a soproni kommunisták történelmi feladataikra, megalakítják a Munkás- és Katonatanácsot, amelynek hetilapja a „Soproni Tükör” már előre érezte a nagy idők eljövételét és a munkásságot a kommunizmus zászlója alá szólította.

Sopron város proletáriátusa 1919 márciusában készen állt a hatalom átvételére és a direktórium megalakítására. És a március újra forradalmat hozott, amikor a magyar nép, a proletáriátus vezetésével maga vette kezébe sorsának irányítását.

A Forradalmi Kormányzó Tanács Kellner Sándort nevezte ki Sopron vármegye teljhatalmú biztosává. A város régi ismerőseként fogadta fiát, aki az első világháború kitöréséig a helyi nyomdában dolgozott és itt

került kapcsolatba a munkásmozgalommal is. A kommunizmus eszméit igaz mélységében az orosz hadifogságban tanulta meg, ahol tanúja volt a Nagy Októberi Forradalom győzelmének. A Kommunisták Magyarországi Pártjának alapító tagjai közé tartozott.

A Magyar Tanácsköztársaság maradandó és kiemelkedő alkotásokkal dicsekedhet az élet legkülönbözőbb területein. A hatalomra jutott munkásosztály azonnal hozzáfogott az új társadalom, a szocializmus felépítéséhez. Az elért sikerek nagyságát csak akkor értékelhetjük igazán, ha figyelembe vesszük, hogy a Tanácsköztársaság békés és zavartalan fejlődése mindössze 133 napig tartott. Sopron lelkesen vesz részt a Tanácsköztársaság vívmányainak városi megvalósításában.

Csak rövid felsorolásra hivatkozom:

- április 3-án Kellner Sándor kiadja a szocializálási (államosítási) rendeletet;
- a 20 munkásnál többet foglalkoztató üzemeket szocializálják;
- április 24-én a soproni vörösgárdisták harcolnak Debrecen alatt az intervenció ellen;
- 103– április 26-án a Tanács elhatározza a laktanyák lakóházzá alakítását;
- május 4-én a tanács elhatározza a munkásság felfegyverzését.
- június 5–7-én: a fegyelmezett Vörös Őrség a fegyvert fogott soproni munkások és fiatalok segítségével visszaveri az ellenforradalmár parasztok támadását.

Beindították a munkások szabad iskoláját is. A Tanácsköztársaság szociális és egészségügyi vonatkozásban is mindent megtett a munkásságért. Szinte megoldhatatlan feladat tornyosult Szilvási Gyula doktor és munkatársai elé, akik ebben az időben tervezték Sopron egészségügyét. Újjászervezték a tüdőbeteg gondozót, és megnyitották az Erzsébet-kórházat is a polgári lakosság számára. Szociális törekvéstől indítva gőzfürdő, gyermekotthon, és ifjúsági sporttelep építését is tervezték, azonban a reakció támadása mindezt megakadályozta.

Nagy erőfeszítéseket tesz a tanács ugyanebben az időben a Selmecről ide telepített főiskola elhelyezésére, és az oktatás megindítására is. A diákság nagyobb része magáénak érzi a Tanácsköztársaság vívmányait, közreműködik az ellenforradalmárok visszaverésében Kópházánál.

A Magyar Tanácsköztársaság 133 küzdelmes nap után a külső intervenció fojtogató gyűrűjében nem tudta megvalósítani célkitűzéseit. A tanácskormánytól a hatalmat augusztus 1-én a Peidl-féle jobboldali szociáldemokrata szakszervezeti kormány vette át.

Az új kormány megalakulásának híre még augusztus 1-én megérkezett a városba. Bors László és Entzbruder Dezső még felveti a fegyveres ellenállás tervét, de megvalósítására már nem kerül sor. Sopronban a határ közelsége, a nyári ellenforradalmi mozgalmak, és a sokféle rémhír ellenére 1919. augusztus 4-ig állott fenn a proletárdiktatúra. Egy 850 főnyi ellenforradalmi csapat augusztus 4-én körülvárta és bevette a soproni munkászászlóalj utolsó erődítményét jelentő laktanyát.

Az ország egész területe a fehérterror garázdálkodásának színtere lett, amely kíméletlen eszközökkel, a volt vezetők meggyilkolásával, a munkásság politikai üldözésével csírájában fojtott el minden haladó törekvést.

Az első világháborút követő párizsi békekonferencián a győztes hatalmak tárgyalásaik kezdetén még a régi osztrák-magyar határt kívánták fenntartani. Az osztrákok azonban bejelentették igényüket

Nyugat-Magyarországra. A békekonferencia csak részben ismerte el az osztrákok igényeit. Sopronra és környékére népszavazást rendelt el. Az 1921. december 14-én megtartott népszavazás során 72%-a a lakosságnak Magyarországra szavazott, és ezzel az egész terület Magyarországé maradt.

E tetteért a magyar országgyűlés az 1922. évi XXIX. törvénycikkkel jutalmul megengedte a városnak, hogy címerét kiegészítse a „Civitas fidelissima” – a leghűségesebb város – felirattal. Ez a két szó mostani címerünkben is szerepel.

Sopron gyári nagyiparának kialakulása a népszavazást követő időkre esett. A korábbi gazdasági háttértől elszakadt, szűk vidéki körzettel bíró városnak a textilipari ágazat megteremtése jelentette a gazdasági kibontakozás útját. Munkaalalmat, megélhetést biztosított a város szegényebb rétegeinek.

A gyáralapításban a külföldi tőkének vezető szerep jutott, amelyet elsősorban a könnyű profitszerzés lehetősége, a helyi olcsó munkaerő csábított. A munkásság viszont csakhamar bérharccal, sztrájkokkal válaszolt a magasfokú tőkés kizsákmányolásra. Egymás után tagadták meg a textilüzemekben a munkát az alkalmazottak, harcaik – tekintettel a kor általános jellegére, nem jártak teljes 104eredménnyel – azonban küzdelemben edzett, szervezett munkásság alakult ki a városban.

Ebben az időszakban fedezi fel a korábbi kereskedelmi lehetőségektől megfosztott város természeti szépségeinek kiaknázásával az idegenforgalom lehetőségeit. Anyagi erők jelentős koncentrációja indult meg abból a célból, hogy a várost alkalmassá tegye a városvezetés a kívánt idegenforgalom fogadására.

Kiépítik a Tómalmost, fejlesztik a Lövér uszodát, kilátókat építenek és a 30-as évek közepén megnyitja kapuit a Lövér szálló. Fülléres vonatok indulnak az egész országból a városba, Bécs és Sopron között buszjárat létesül. Az idegenforgalom rohamos fejlődését mutatja, hogy a városban megforduló idegenek száma 1932–35-ig 82 ezerről 115 ezerre nő. Ekkor nyeri Sopron jellegzetes üdülő és iskolaváros hangulatát, utcáinak sajátos színteljévé válik a nyüzsgő diák- és turistaszereg.

Nem véletlenül hívták Sopront már akkor iskolavárosnak, sok iskolája, gimnáziuma, többkaros egyeteme magasszintű oktatást biztosított az ott tanulók számára. Igaz, emellett az irredenta, nacionalista nevelés is ezekben az intézményekben burjánzik, és csak a hivatalos németbarát politika erősödésével hagy némileg alább.

A növekvő német befolyás a városban is érezteti hatását; a németajkú lakosság egy része Volksbund szervezetet hoz létre. Magyarellenes megnyilvánulásai a lakosság és főleg a főiskolai hallgatóság erős ellenérzését váltják ki, összetűzésekre is sor kerül. A hallgatók kiközösítették Volksbund-jelvényeket viselő társaikat, a március 15-i ünnepeken erősen németellenes hangvételű beszédek hangzanak el. Amikor a Volksbund a volt Kaszinó épületét szemeli ki székházának, akció indul a város lakossága körében ennek megakadályozására. Így válik a Kaszinó a „Magyar Művelődés Házává”. Az ellenérzés a nyilas mozgalommal szemben is egyértelmű.

A Horthy korszak fasiszta alapeszméivel, válságterhes gazdasági életével törvényszerűen arra volt ítélve, hogy eltűnjék a történelem süllyesztőjében, ugyanúgy ahogy a német nemzetiszocialista, militarista rendszernek is meg kellett semmisülnie a dicsőséges szovjet Vörös Hadsereg csapásai alatt.

Szükségszerűen elérkezett az a pillanat, amikor – ma 32 éve – városunk lakói megpillantották a szabadságot hozó szovjet katonák homlokán a csillagot, amelynek sugarai a történelem új, korábbiakhoz nem hasonlítható korszakát világították meg.

Minden évben újra és újra megfogalmazzuk hálánkat és köszönetünket felszabadítóinknak, de különösen tennünk kell ezt most, amikor itt áll előttünk történelmünk egész menete és világosan láthatjuk, hogy a 32 év előtti április 1. hajnala mennyire az új történelem hajnalát jelentette számunkra, amikor újra lehetőségünk nyílik arra, hogy figyelembe véve a történelmi tapasztalatokat, saját magunk építhessük jövőnket, óvhassuk múltunkat, és megbecsülhessük jelen eredményeinket.

Felszabadulásunk óta eltelt alig több mint 30 év történelmi léptékkal mérve nem nagy idő. Évszázadokat kellett azonban korábban a városnak megélnie, hogy ekkora fejlődésről tehessen tanúbizonyságot. Szándékosan használtam az „ekkorai fejlődés” kifejezést az „ilyen fejlődés” helyett, ugyanis ezt csakis mennyiségi értelemben hasonlíthatjuk múltunkhoz, minőségi vonatkozásban nem. A minőségi változás szinte felbecsülhetetlen azzal az egy pillanattal is, amikor a vöröskatonák elhozzák a szabadulást a történelmi erők jármából, és a népnek megnyílik a lehetősége arra, hogy maga vegye kezébe sorsát és városa történelmének 105formálását. Elért eredményeinket is szabad fejlődésünk sajátos szempontjából kell értékelni, hiszen ezek az eredmények e népért születtek, a dolgozó nép javát szolgálják.

Szabad 30 évünk soha nem tapasztalt fejlődésének a tisztelt ünnepi tanácsülés résztvevőinek jelentős része szemtanúja, cselekvő részese volt. Engedjék meg azonban, hogy néhány, bizonyára ismert, de a fejlődést mégis jól jellemző számadatot említsek. A város az első ismert adat szerint az 1300-as évek végén alig több mint 2000 lakossal rendelkezett. Ez a szám az 1900-as évek elejére túlhaladta a 30 000-et, viszont a II. világháború utáni 27 ezres lélekszám napjainkra 53 000 főre emelkedett.

Amíg 1930 és 1940 között összesen 838 lakás épült, addig a IV. ötéves terv egy évében majdnem 600-al gyarapodott a lakások száma. 1950-ben tanácsunk 18 millió forint költségvetéssel rendelkezett, 1975-ben 122 millió forint költségvetési, és 126 millió forint fejlesztési alap sorsáról döntött.

Idegenforgalmunk alakulása szintén jelentős mértékű: a 30-as évek 100 ezer főt megközelítő idegenforgalma napjainkra már 500 ezer fő körül mozog.

Egészségügyi és szociális ellátottságunk együtt fejlődött a várossal. Az orvosi körzetek száma az 1945. évi 6 körzettel szemben 16 körzetre emelkedett, a bölcsődei férőhelyek száma viszont az 1950. évi 55 férőhellyel szemben napjainkban jóval meghaladja a 300-at. Ugyanígy az óvodai férőhelyek száma a háború után 230, míg napjainkban megközelíti az 1500 férőhelyet az óvodák befogadóképessége.

Engedje meg a tisztelt ünnepi tanácsülés, hogy ne soroljam tovább a fejlődést tükröző, találmányra kiragadott adatokat, nem feladatunk most fejlődésünk statisztikai ismertetése. Sokkal inkább szeretném csak azt bizonyítani, hogy – mint korábban említettem – városunknak a felszabadulás után megindult fejlődése, a hidegháborús időszak néhány évétől eltekintve elsöprő lendületről tanúskodik, ami egyértelművé teszi, hogy a nép által választott, a lakosság dolgozó rétegeinek érdekeit képviselő testület legalább olyan jó gazdája városunknak, mint korábbi vezetői voltak.

Tisztelt Ünneplő Tanácsülés!

A történelmi adatok sokaságát nem csupán azok megismerése céljából sorakoztattam fel most ünnepi ülésünkön, nem is csupán az ünnepélyességet akartam fokozni vele. Ma, amikor városunk szabad királyi várossá nyilvánításának 700., valamint felszabadulásunk 32. évfordulóját ünnepeljük, éreznünk kell a párhuzamot a történelmi és a közelmúlt között, amikor is a város döntött sorsáról, és ennél a döntésnél mindkét esetben kora legmagasabb eszméit vette figyelembe.

Hűségünk nemcsak országunk iránt kötelez, hanem eszméink iránt is, azon eszmék iránt, amelyek képviselői a szabadságot hozták el nekünk, sokan életüket áldozva az eszméért, ugyanúgy ahogy a soproni polgárok is életáldozatot hoztak eszméikért 1277-ben, talán sokkal fájdalmasabban, mint sajátjukét. Gondolatunkban sorakozzék fel példamutató elődeink emléke, intve bennünket feladatainkra, eszméink, országunk, városunk iránti hűségünkre és arra, hogy sohasem kímélhetjük erőnket, amikor feladataink megkövetelik a cselekvést.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / Szita Szabolcs: A Sopron megyei népi kollégiumi mozgalom történetéhez (1946–47-es tanév)

106 Szita Szabolcs: A Sopron megyei népi kollégiumi mozgalom történetéhez (1946–47-es tanév)

1. 1946 tavaszán Budapesten, a Györffy István Kollégiumban született meg a népi kollégiumok szervezésének gondolata.¹⁽¹⁾ A haladó erőknek a forradalom továbbfejlesztéséért vívott harcában egyik fontos feltételnek számított, hogy sikerül-e belátható időn belül, a volt uralkodó osztályok műveltségi monopóliumát felszámolva új értelmiségi bázist kialakítani. Új, népi erőknek kellett bejutniuk a felsőfokú oktatási intézményekbe ahhoz, hogy a régi világ szellemét onnan száműzni lehessen.

Ezért 1946. július 10-én a Györffy Kollégium tanévzáró ünnepélyén „a dolgozó parasztság és munkásság iránt érzett felelősségtől eltelve”, a haladó gondolkodású kollégista hallgatók felhívást adtak ki kollégiumokat építő országos mozgalom indítására. Ez a mozgalom célul tűzte ki, hogy „diákotthonokat és kollégiumokat szervez, hoz létre és épít fel a középiskolák és főiskolák mellett, amelyekben a szegényparasztoknak és munkásoknak fiai tömegesen, anyagi gondoktól mentesen, demokratikus szellemben nevelődhetnek népünk értelmiségévé”²⁽²⁾ A mozgalom szervezeti foglalatoként július 16-án megalakult a Népi Kollégiumok Országos Szövetsége, a NÉKOSZ.

A szövetség önkormányzaton alapuló autonóm társadalmi szervezet volt. Alapszabályai szerint a népi kollégiumok egyetemek és főiskolák székhelyén, továbbá a közép- (középfokú) iskolák központokban létesülhettek. A NÉKOSZ központosított intézmény volt, így körlevelei rendelet erejével bírtak az egyes kollégiumok irányításában.

Az országos újjáépítés lázában a kollégiumokat építő mozgalom, amely az iskolától addig elzárt tehetséges munkás- és parasztyermekek számára nyugodt tanulási feltételeket,³⁽³⁾ felemelkedési lehetőséget kínált, helyes és szükségyszerű lépés volt. Ugyanakkor az országosan zajló politikai összecsapások, az erőviszonyok szakadatlan hullámozása idején, a háború utáni nincstelenség körülményei között óriási vállalkozás is.⁴⁽⁴⁾

2. 1946 nyarán az országos kezdeményezés nyomán a haladó erők Sopronban is látták, hogy az állami és az egyházi internátusok költségesek voltak, szellemük és csekély számuk miatt aligha alkalmasak a kultúrára éhes munkás- és parasztfiatalok csoportjainak elhelyezésére.⁵⁽⁵⁾ Felismerték az új típusú kollégium **107** létjogosultságát. A demokratikus pártok és a népi szervek, munkáskollektívák és a társadalmi haladás elkötelezettjei vállalták a háború okozta számtalan nehézséggel és ínséggel küzdő városban a népi kollégiumi mozgalom erkölcsi és anyagi támogatását. Elsősorban a kommunisták és a parasztpártiak tekintették szívügyüknek s minden gáncsoskodás, megnevelés és közöny ellenére megteremtették a

rászoruló tanulók elhelyezésének és ellátásának feltételeit.

Az 1946–47-es tanév mind a szervezőknek, mind az első soproni népi kollégium lakóinak számos megpróbáltatást hozott. A politikai ellentmondásoktól terhelt városban el kellett fogadtatni, meg kellett értetni a forradalmian új kezdeményezés jelentőségét a társadalmi élet különböző berkeiben, s a kellő tapasztalatok hiánya, a sokrétű akadályok leküzdése folytonosan nehezítette a kollégiumi mozgalom szervezését, szervezeti kiépítését.

Az új demokratikus mozgalom küzdelmes soproni indulása az egykorú megyei, ill. városi társadalmi, politikai állapotokat tükrözi.⁶⁽⁶⁾ A buktatók és tanulságok mai elemzése ugyanakkor megmutatja a mozgalom helyi életerejét is. Az első év krónikája kellő alapot nyújt ahhoz is, hogy a népi kollégiumok további fejlődésének, a kollégisták elkötelezett helytállásának mozgató rugóit a későbbiekben biztonsággal elemezhessük.

3. Rajk László belügyminiszter 1946. július 19-én a 4747/eln. számú rendeletével értesítette Sopron megye alispánját és Sopron mint egyetemi város⁷⁽⁷⁾ polgármesterét, hogy „a paraszti és munkásszármazású értelmiségi fiatalság... arányszáma az iskolákban nemhogy emelkedőben, hanem csökkenőben van. A magyar demokráciának elsőrendű feladata, hogy ezt a helyzetet megváltoztassa.”⁸⁽⁸⁾ Ezért utasította az illetékeseket, vizsgálják meg, milyen megfelelő épület állhatna rendelkezésre a legközelebbi iskolaév kezdetén 50–100 személyes kollégium céljára. Egyben kötelezte a címzetteket arra is, hogy a Demokratikus Népi Kollégiumokat Építő Mozgalmat a pártok, a Nemzeti Bizottság (NB) bevonásával támogassák és a törvényhatóság területén társadalmi mozgalommá szélesítsék ki. Július 22-én pedig 4972/eln. számú rendelettel Tóth Antalt, a Györffy-kollégium tagját küldték ki a törvényhatóság területére azzal, hogy a 4747/eln. sz. rendelet végrehajtásában, tehát a kollégiumi mozgalom megszervezésében az alispánnak és a polgármesternek segítségére legyen. Az értesítés szerint Tóth Antal ehhez a feladathoz „megfelelő jártassággal és tapasztalattal rendelkezik.”⁹⁽⁹⁾

Tóth Antal hamarosan megérkezett Sopronba és megkezdte a kollégium szervezését. Július 29-én már a Magyar Demokratikus Ifjúsági Szövetség (MADISZ) helyi vezetői, valamint a pártok kiküldöttjei megegyeztek széleskörű szervezőbizottság megalakításában, Sopron vármegye és a város vezetőinek bevonásával.¹⁰⁽¹⁰⁾ A bizottság alakuló ülését augusztus 3-án meg is tartotta a szociális ¹⁰⁸felügyelőségen. A pártok, társadalmi szervezetek és a népi szervek képviselője, valamint a szervezéssel közvetlenül foglalkozók 15 főt tettek ki. A megalakulást megelőző napokban a györffysta kiküldött hírverésének számító cikkét közölte a soproni sajtó „Népi kollégiumot, népi értelmiséget” címmel.¹¹⁽¹¹⁾ Majd polgármesteri szorgalmazásra megjelent a györffystáknak a magyar társadalomhoz intézett felhívása is.¹²⁽¹²⁾ A vármegye alispánja pedig július 29-én adott ki rendeletet a megye körjegyzőségei számára. Ebben utasította őket a hatáskörükbe tartozó községekben lakó, vagy oda tartozó fiatalok iskolázottságának, továbbtanulási elképzeléseinek felmérésére.¹³⁽¹³⁾ A rendkívül hiányos NÉKOSZ dokumentumanyagból egyelőre 31 jegyzőség választ ismerjük. Ezek szerint az 1946–47-es tanévben összesen kb. 900 fő tanult szülei költségén középiskolában. Ezen felül 280 fő szeretett volna középiskolába járni, közülük 140 főt ebben anyagi nehézségek gátoltak. E falvakban 34 középiskolát végzett ifjú anyagiak hiányában nem tudott egyetemi tanulmányokat folytatni.

¹⁰⁹A jelentős bombakárokat szenvedett városban a középületek részint romokban, az épen maradtak pedig túlterheltek voltak. Így a népi kollégium létesítésének első fogós kérdését a megfelelő épület kijelölése okozta. A társadalmi mozgalom közvetlen szervezését helyileg a szervezőbizottság meghatalmazásával a szociális felügyelőség bonyolította le. Már kezdetben bekapcsolódott a munkába az ott dolgozó Ostoros

György, aki az első tervekkel a Közjóléti Szövetkezet igazgatójának társaságában azonnal Budapestre utazott a városszéli Széchenyi 110fiúotthon kollégiumi célokra való megszerzése érdekében.¹⁴⁽¹⁴⁾ A mérnöki hivatal ugyanis időközben megállapította, hogy Sopronban népi kollégiumnak megfelelő, városi tulajdonban lévő épület nem állt rendelkezésre. Az egyéb, nem városi tulajdonú épületek igénybevétele elé (s ez végig kíséri a soproni népi kollégiumok teljes történetét) jónéhány jogi, szervezeti, gyakran bürokratikus akadály hárult.¹⁵⁽¹⁵⁾ Augusztus 25-én aztán az „Új Sopron” c. demokratikus napilap arról adott hírt, hogy a pártok soproni szervezetei támogatják a népi kollégium ügyét, ahova 25 fő jelentkezett. Három nappal később Tóth Antal közzétette,¹⁶⁽¹⁶⁾ hogy a Rákóczi utca 37. sz. alatti volt főiskolás internátus nyújt otthont a szeptemberben megnyíló népi kollégiumnak, melyet Berzsényi Dánielről, a hajdani soproni diákról neveztek el.

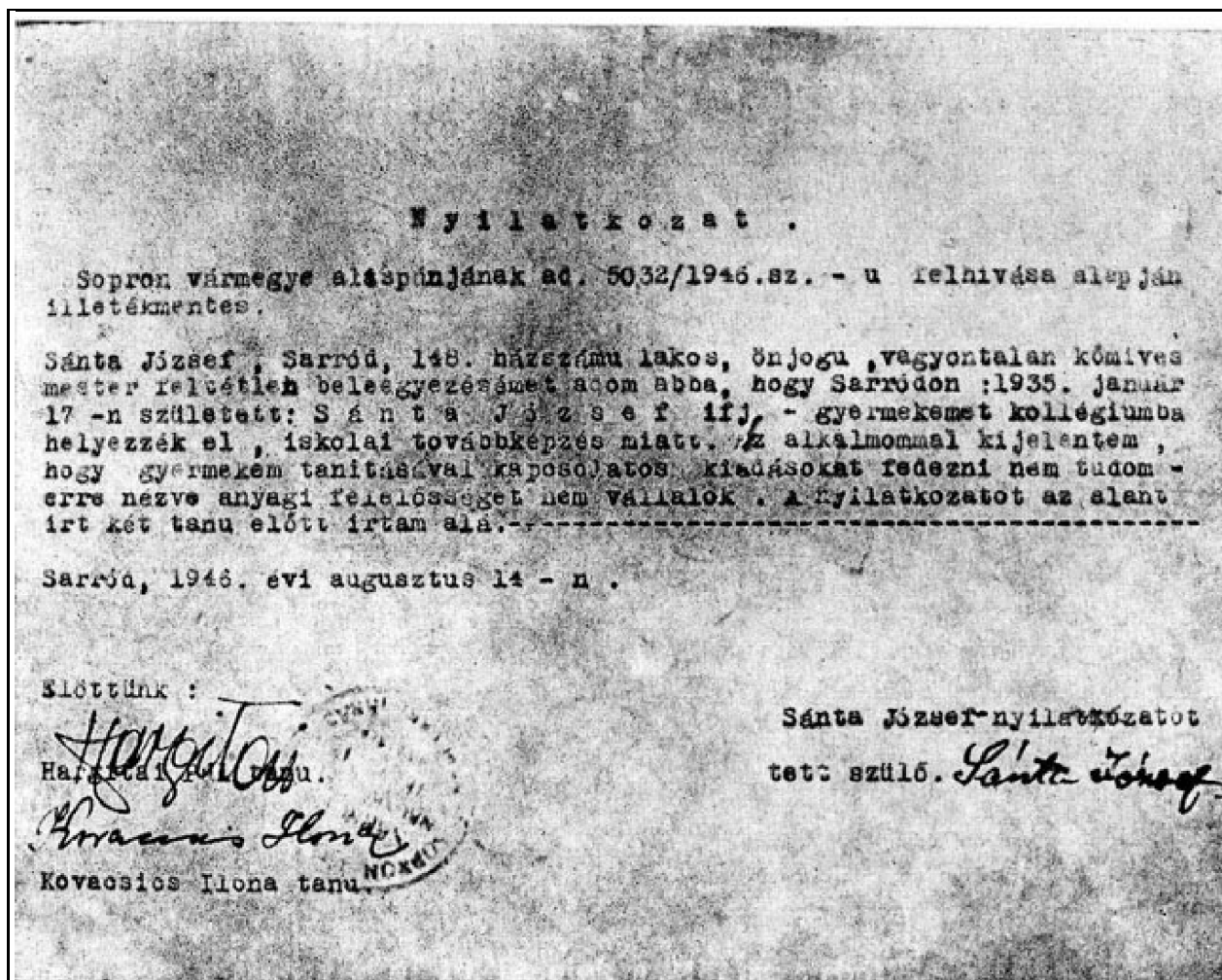

1. Rákóczi út 37. Spitzer-ház. A népi kollégium itt kezdte meg működését (Németh Ferenc felv.)

A számos ellene ható és bizonytalansági tényező mellett a mozgalom szerény kezdeti eredményeinek a nyilvánosság előtti népszerűsítése alapvető jelentőséggel bírt. De közrejátszott a szervezők azon törekvése

is, hogy az 1946–47-es tanév indulásakor – esetleges helyi ellenkollégiumi mozgalom megelőzése céljából is – a NÉKOSZ már szervezeti bázissal, kezdeti sikerekkel rendelkezett Sopronban, létjogosultságának bizonyítása és a további hivatalos helyi támogatás elérése érdekében.¹⁷⁽¹⁷⁾ A szervezés következő nehéz feladatát az induláshoz elengedhetetlenül szükséges felszerelés biztosítása és az élelmiszer beszerzése képezte. Valamennyi berendezési tárgyat a Mátyás kir. utca 5. számú házban elhelyezett volt Erdélyi Diákotthonból¹⁸⁽¹⁸⁾ szállították át, s az első tervek szerint az étkeztetést a népkonyhán, esetleg külön téli étkeztetési akcióban tervezték megoldani.¹⁹⁽¹⁹⁾ Szeptember 5-én a szervezők levélben fordultak a megye községeinek Nemzeti Bizottságaihoz. Az inflációs körülmények miatt éhező Sopron számára a falvakban korábban összegyűjtött, onnan a városba be nem szállított élelmiszerek megszerzésére tettek kísérletet Kóczán István főispán, közellátási kormánybiztos rendelete segítségével.²⁰⁽²⁰⁾ Az első gyűjtési kísérlet eredménye rendkívül sovány volt. Mindössze Szany község tudott felkínálni 55 kg babot, 10 dkg mákot és 13 kg búzát. Sarród és Lövé kifejezte készségét, hogy az őszi termésből gyűjt majd a kollégium céljaira, a többi község válasza nemleges.²¹⁽²¹⁾ Időközben megérkezett Kossa Istvánnak, a Szakszervezeti Tanács főtítkárnak **111**levele is, melyben felhívta a soproni szervezett munkásságot, szakszervezeteit és az üzemi bizottságokat, hogy a kollégiumok szeptemberi megnyitása érdekében „a NÉKOSZ-t teljes erkölcsi és anyagi erejükkel támogassák.”²²⁽²²⁾

A népi kollégium igazgatói feladatainak ellátását a kezdet minden nehézségével a NÉKOSZ dr. Révay Zoltánra, a MADISZ soproni elnökére bízta.²³⁽²³⁾ A személyi választás helyes volt, mert a kereskedelmi iskola pártönkízüli tanára a városban tekintélynek örvendett és az ifjúsági munkában is tapasztalattal bírt. Révaynak sikerült a mozgalom társadalmi bázisa szélesítésében eredményeket elérnie, a haladó szervezeteken túl a Pedagógusok Szakszervezetén belül is demokratikus bázist kialakítani, ill. támogatást szerezni. Így többek között a kereskedelmi középiskola Révay szorgalmazására számottevő mértékben nyújtott segédkezet a népi kollégium szervezési munkáiban.²⁴⁽²⁴⁾

2. Szülői nyilatkozat Sarródról a népi kollégiumi elhelyezéshez. (Németh Ferenc felvétele)

A soproni napilapok 1946. szeptember 8-án tették közzé a Berzsényi kollégium (a továbbiakban BDNK) igazgatóságának felhívását a megye paraszt- és munkás ifjúságához. „A népi kollégium célja, hogy szegénysorsú és tehetséges [112](#) paraszti és munkásszármazású ifjak továbbtanulási lehetőségét biztosítsa. Evégből ingyen, ill. mérsékelt áron szállást és ellátást nyújt olyan középiskolás és főiskolás ifjagnak, akik a fenti feltételeknek megfelelnek.”[25\(25\)](#) A részletes feltételekből kiderül, hogy a férőhelyeket pályázat és felvételi alapján kívánták betölteni, a megnyitást pedig október 1-re tervezték.

Kotsis Elemér alispán szeptember 11-én köriratot intézett a megye jegyzősegeihez a NÉKOSZ támogatása ügyében,[26\(26\)](#) mely „mozgalom a parasztság és munkásság művelődésének fokozására” keletkezett. A körirat szerint a felvételi elbeszélgetésekre szeptember 21–22-én kerül sor, amikor bizottság válogat a felső osztályos, ill. főiskolás jelentkezők közül. Említést érdemel, hogy időközben a szabadművelődési felügyelőség megyei hálózata bevonásával a BDNK szervezői is kísérletet tettek a tehetséges fiatalok számának megállapítására. A felmérés hozzávetőleges adatai szerint kb. 237 fő tehetséges paraszt- és munkásfiatal szeretett volna továbbtanulni a megye községeiből. Közülük (nem megállapítható, milyen alapon) 60 fiút és 38 lányt emeltek ki.[27\(27\)](#) A BDNK-ba viszont mindössze 25 fő jelentkezett, a

tanítóképző, a kereskedelmi középiskola és a líceum hallgatói közül.

Ennek okát szervezetenként abban látjuk, hogy a tanévkezdésig rendelkezésre álló rövid időben az indulás biztosítása volt a szervezők legfőbb elfoglaltsága. Ezért a számtalan szervezési és technikai tennivaló, a beszerzési akadályok leküzdése azzal is járt, hogy kevés energia jutott a NÉKOSZ-mozgalom alapvető célkitűzéseinek megyei népszerűsítésére, a népi kollégium (és küldetése) melletti hírverésre. A feladat pedig ebben többet követelt volna; hisz helyenként évszázados elmaradottságot és visszahúzó tudati kötöttségek sokaságát kellett megingatni, lerombolni. A néhány kisebb újságcikk és az alispáni köriratok a gyakorlatban nem bizonyultak elégségesnek a tanulási, felemelkedési igény felkeltésére, az addig önmagukat nem ismerő tehetséges fiatalokban szunnyadó, régen dédelgetett álmok megvalósítására.

A környező társadalmi és politikai állapotokra tekintve több akadályozó tényezőt is találunk. Hiszen úgy a megyében, mint a városban az ország más, korábban felszabadult részeihez képest több hónapos, számottevő történelmi késést kellett behozni, ami jónéhány sajátos helyi gondot okozott. A pártok soproni koalíciója ezidőben válsággal küzdött, ezért is mindennaposak az összecsapások a polgári demokrácia hívei és a népi demokrácia megvalósításáért harcolók között. Bár a kollégiumépítő mozgalom meghirdetésekor valamennyi helyi pártszervezet kifejezte egyetértését, már az előkészítő munka során észrevehető volt, hogy a népi kollégiumi mozgalmat a mindennapokban hatékonyan csak a kommunisták és a parasztpártiak támogatták.

Említést érdemel, hogy a MADISZ megyei rétegmunkája, az ifjúsági akcióegységet építő tevékenysége erősödött ebben az időben. Mégis, felkészült ifjúsági vezetők és kellő szervezeti bázis hiányában a forradalmi erők programja kevés visszhangot keltett mind az egyetemi- és középiskolás fiatalok, mind a zömében klerikális befolyású községek parasztfiataljai körében. 55 Sopron megyei község adatai szerint 45 községben működött ifjúsági szervezet vagy egyesület. Közülük mindössze hat helyen volt MADISZ-szervezet és tíz helyen pedig 114FISZ-szervezet (Független Ifjúsági Szövetség, a Kisgazda Párt ifjúsági szervezete). A többi, számszerint 62 ifjúsági egyesület egyházi irányítás alatt állt.²⁸⁽²⁸⁾

SEGÍTSD A SZEGÉNYSORSÚ PARASZT- ÉS MUNKÁSDIÁKOKAT!

22494

TILDY ZOLTÁN

KÖZTÁRSASÁGI ELNÖK ÚR FŐVÉDNÖKSÉGE ALATT INDULT A NÉPI KOLLÉGIUMOKAT ÉPÍTŐ MOZGALOM

a szegénysorsú paraszt- és munkásifjúság iskoláztatásának biztosítására. Eddig mintegy félszáz népi kollégium létesült az országban a különböző középiskolák és egyetemek mellett. Ezekben a kollégiumokban nehéz körülmények között élő szegény diákok tanítási költségeinek biztosítására és az ellátásukhoz szükséges élelmiszerek előteremtésére indul ez a gyűjtés. Adjon mindenki — lehetőségéhez mérten —, mert adományával az egész magyar nép ügyét szolgálja

MEGAJÁNLO LEVÉL

A Népi Kollégiumokat Építő Mozgalom számára felajánlom az alábbi pénzüsszeget, berendezési és használati tárgyakat stb.

Megajánló neve	Lakcíme	Megajánlott pénzüsszeg vagy berendezési és használati tárgy
22489 sz	iven	frk 46
22490 sz	"	" 51
22491 "	"	" 46
22492 "	"	" 69
22493 "	"	" 60
22494-95 és 96 sz. iv. iras	összesen	Frk. 275
	Sorsolástól	25
		300 f.
Társulatok megjelölés gyűjtési eredményeinek kimutatásait 300 forintot		Németh Gyula
ittól 22-ig az 565 számon valóban		N. B. elnök.
számlák.		Németh Ferenc
Bécs, 1946. október 23.	Németh Gyula	Előadó, tanár,
	N. B. elnök	Magyarországi
		Magyarországi

1133. Összesítés Bük község lakosainak adományairól. (Németh Ferenc felvétele)

A forradalmi és demokratikus szervezetek gyakran támogatás és kellő anyagiak nélkül voltak, az Actio Catholica viszont a papság tevékeny támogatásával számos kisebb csoportban, rendszeres összejöveteleken tömörítette és mozgatta (gyakorta a Kisgazda Párt – a KGP – céljai érdekében) a falvak ifjúságának jelentős részét. Ezért is a MADISZ és a Népi Ifjúsági Szövetség (NISZ) megyei szervezetei az egyház hagyományos és újabb érdekszférába, így többek között a megye iskoláinak és internátusainak életét átfonó vallási ifjúsági egyesületek működési és hatóterületére nem tudtak még ekkor behatolni.

Tehát Sopron megyében ahhoz, hogy a népi értelmiség leendő rátermett tagjainak kiválasztását és nevelését meg lehessen kezdeni, a kibontakozást gátló számos politikai, gazdasági tényezőt, káros korábbi beidegződések hálóján kellett a szervezőknek, az új gondolat önzetlen harcosainak keresztülhatolniuk. Csak így juthatott el a felvilágosító szó, a felemelkedés lehetőségét kínáló társadalmi kezdeményezés meggyőző ereje azokhoz, akikért minden erőfeszítés történt.

A Berzsényi népi kollégium végül is a tervezettnél korábban, a Soproni Őszi Vásár eseménysorozata idején nyílt meg. A szeptember 22-i hivatalos megnyitón Donáth Ferenc földművelésügyi államtitkár mondott beszédet.

4. A kollégium felállítása tehát sikerült a gyakran ellenséges, vagy közömbös talajon.²⁹⁽²⁹⁾ A haladó gondolat vetése kicsírázott, de a további fejlődőképesseghoz, a termés beéréséhez mindez elegendő-e? A következő hónapokban, a tél sanyarú körülményei között aztán kitűnt, hogy a szervezők és a kollégisták lelkesedése önmagában kevés. A problémák, a fenntartás gondjai³⁰⁽³⁰⁾ jóval nagyobbaknak ¹¹⁵bizonyultak, mint ahogyan azt először elképzelték. Így a következő hónapok krónikája: küzdelem a fennmaradásért, a legelemibb életfeltételek biztosításáért. De ebben a népi kollégisták nem maradtak egyedül.

A segítség első formája egy központi rendelet volt, melyet Rajk belügyminiszter adott ki a törvényhatóságok első tisztviselőinek. Ebben közölte, hogy a kollégiumok megindításához szükséges anyagi fedezet részbeni biztosítása céljából a NÉKOSZ október 10–20 között országos gyűjtést rendez.

Az alispán és a polgármester ezekben a napokban kötelesek gondoskodni arról, hogy minél szélesebb körben ismertessék a népi kollégiumok célját, feladatát, társadalmi és politikai jelentőségét, hogy „ezáltal népi demokráciánk jövődjé értelmiségét felnevelhessük”.³¹⁽³¹⁾ Egyben kötelezte a címzetteket arra is, hogy a rendelet értelmében a gyűjtés támogatásáról „a leghatékonyabban gondoskodjanak” s az akció a helyi sajtóban kellő nyilvánosságot kapjon. Ugyanilyen kérést intézett levélben az alispánhoz Szabó Gergely, a NÉKOSZ főtitkára is.

T. NEMZETI BIZOTTSÁGI

114/1947

A Népi Kollégiumok Országos Szövetségének Vezetősége 2500 paraszt- és munkásdiák nevében szeretettel megköszöni a t. Nemzeti Bizottság nagy segítségét és országos megértő és szolgálatkész támogatását.

Gondoskodni fogunk arról, hogy a magyar parasztság és munkásság gyermekei közül ne hanem tizezrek eljuthassanak a Népi Kollégiumokba s így kialakíthassuk a magyar dolgozó igazán szíven viselő népi értelmiséget. Tudjuk, a dolgozók teljes támogatásával mellett egyben örömmel közöljük, hogy Ágfalva adományozó 142 lakóját a Tildy Zoltán övédnöksége, Nagy Ferenc, Rák Szakatis Árpád, Veres Péter diszelnöksége alatt álló Népi Kollégiumokat Építő Nagybizottságának tagjaként felvettük.

Kérjük a t. Nemzeti Bizottságot, hogy erről a város (község) támogató magyarjait a helyi dobszó útján értesíteni sziveskedjék.

Gyenes Antal

nemzetgyűlési képviselő

Népi Kollégiumok Országos Szövetségének elnöke

Darvas József

nemzetgyűlési képviselő

Népi Kollégiumokat Építő Mozg.

Szabó Gergely

vegyészmérnök

Népi Kollégiumok Országos Szövetségének titkára

4. A NÉKOSZ Országos Vezetőségének köszönőlevele Ágfalva községnek. (Németh Ferenc felvétele)

116A segítség következő formája a BDNK pártfogó testületének megalakítása volt. A népi kollégium szervezőinek erőfeszítéseként október 12-én dr. Révay Zoltán elnökletével jött létre ez a testület olyan céllal, hogy a kollégisták mindennapi gondjainak megoldásában társadalmi támogatást biztosítson. Tagjai: dr. Révay Zoltán tanár, elnök, Ostoros György vármegyei szociális felügyelő, jegyző, dr. Kotsis Elemér alispán, Molnár József polgármesterhelyettes, dr. Pozsgay Antal vármegyei főjegyző, dr. Garai József kollégiumi igazgató, dr. Takáts Kálmán Sopron vármegye és város NB-nak elnöke, Pálvölgyi János SZOT titkár, Pajzs István főszerkesztő, Dávid Ferenc MKP megyei titkár, Sós Dezső MKP városi titkár, Jávor Dezső SZDP városi titkár, Fábján Lajos polgármester, dr. Pálfi Miklós NPP megyei titkár, Csaba József az NPP soproni szervezetének elnöke, Zilahy József a NISZ titkára.³²⁽³²⁾

A vármegye és a város előjáróihoz intézett kérvényáradat első példányaiból kitűnik, hogy a kollégium igazgatását ekkorra dr. Garai József vette át, a kollégiumi titkár posztjára pedig Gulyás Jenő erdőmérnök-hallgató került. A beadványok nehéz helyzetről tanúskodnak. Pl. 1946. október 10-én Gulyás

Jenő az alispánhoz: „A kollégium... a megindulás ezer bajaival küszködik az anyagiak hiánya miatt. 1–200 forint gyorssegélyt” kér. Egyidejűleg 2 főiskolás és 2 középiskolás kollégista részére alapítványi hely létesítését is kéri a vármegyétől.³³⁽³³⁾ Október 14-én Gulyás Jenő levele gyűjtés tárgyában a polgármesterhez: „tudatában vagyunk annak, hogy a társadalom különösen Sopronban erősen meg van terhelve, de olyan intézmény számára kérünk támogatást...” Október 15-én dr. Garai József a polgármesterhez: „Anyagilag teljesen lehetetlen helyzetben vagyunk és ha támogatást nem kapunk, az a veszély fenyeget, hogy a kollégiumot meg kell szüntetni”.³⁴⁽³⁴⁾

Október 8-án Fábján Lajos polgármester levelet küldött a Soproni Nemzeti Bizottság, valamint a megyei napilapok, az Új Sopron, a Soproni Újság, valamint a Soproni Világosság szerkesztőségeinek. Az átiratból kiderül, hogy a belügyminiszteri rendeletben elrendelt gyűjtés előkészületei már megkezdődtek. „A gyűjtést a helyi NB bonyolítja le, a demokratikus pártok, a társadalmi és ifjúsági szervezetek segítségével. A gyűjtők a kijelölt napokon a NÉKOSZ által kibocsátott gyűjtőívvel minden családot felkeresnek és a pénzbeli, vagy természetbeni adományokat összegyűjtik.”³⁵⁽³⁵⁾ Kotsis Elemér alispán pedig 10-én értesítette a vármegye községeinek Nemzeti Bizottságait a tervezett gyűjtésről.”³⁶⁽³⁶⁾

1175. A soproni népi kollégisták kultúrdélutánja Ágfalván. (Reismann János egykorú felvétele után repr. Rác Géza)

Sopronban a gyűjtés október 20-án, vasárnap zajlott le a népi kollégium tagjai, valamint a velük együttérző fiatalok bevonásával. A NÉKOSZ Sopronba 142 db. gyűjtőívet küldött, ebből 46 íven sikerült adományt gyűjteni. A gyűjtés [118](#)pénzbeni összege 1037,65 Ft volt.[37\(37\)](#) Az egyes íveken az összegek nagyságrendje 1,30 Ft-tól 103,50 Ft-ig terjedt. A természetbeni adományok vegyes listája jól szemlélteti az 1946-os soproni állapotokat: így 2 liter bor, 3 ruhafogas, 1 szappantartó, 1 sótartó, 1 cipőkefe, 30 kg burgonya, 1/4 kg pörköltkávé, 2 fogkrém, 10 kg káposzta, 1 pipereszappan, 2 arckrém, 1 pár gyermekzokni, 5 dkg paprika, 5 dkg szódabikarbóna, 26 db kartonra csavart cérna, 10 kg borsó, 5 kézmosószappan, 1 kg liszt, 1 lábas, 1 db kislábas és 1,5 kg szójabab került a kollégium készleteibe.[38\(38\)](#) A pénzbevételből 1000 Ft-t a BDNK a NÉKOSZ gazdasági osztályvezetője engedélye alapján kollégiumi célokra használhatott fel, a

fennmaradó 37,65 Ft-ot az NB a NÉKOSZ országos alap javára juttatta el.

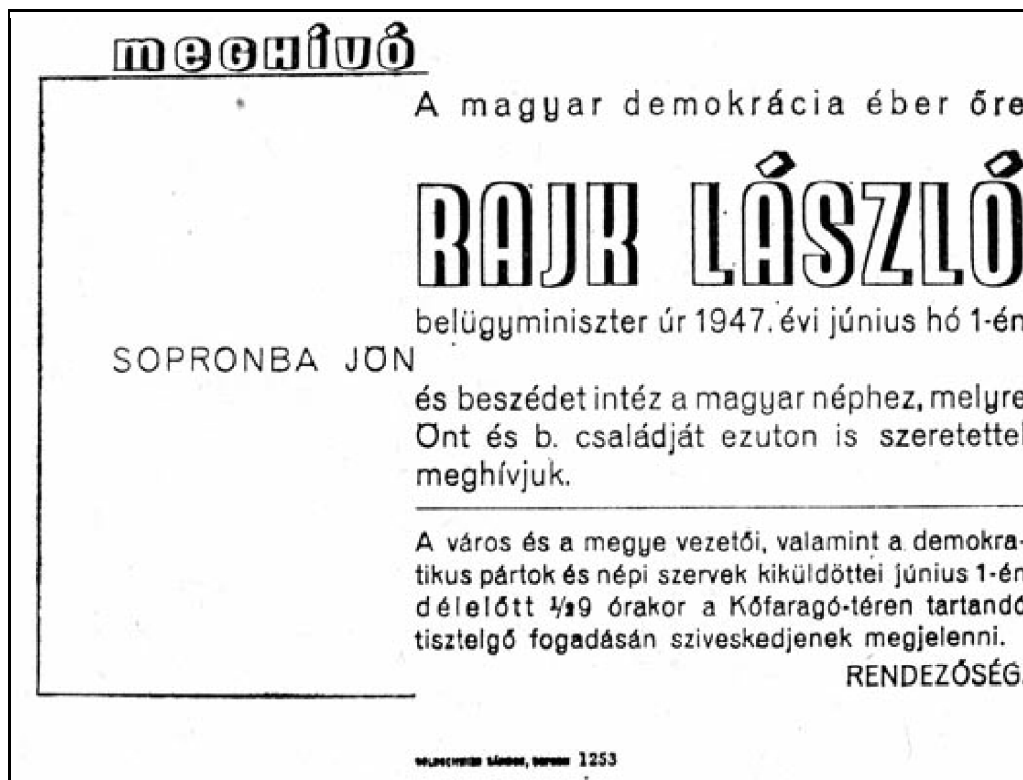
A vármegyei gyűjtés meglehetősen vontatottan zajlott le. Ennek okaként a körjegyzőségek számos helyről az általános nincstelenség okozta különféle gyűjtések elterjedését, túlzásait jelölték meg. Figyelemreméltó viszont, hogy több helyen a NÉKOSZ-akció idején gyűjtöttek a legkülönbözőbb egyházi célokra. Ezekben a községekben aztán (pl. Acsalag, Barbacs, Bogyoszló, Csorna és a Fertő-part mentén szinte valamennyiben) nem tudtak az NB-k a NÉKOSZ javára számottevő eredményt elérni. A NÉKOSZ-kollégiumokban folyó nevelés antiklerikális jellege ekkor már országosan nyilvánvaló volt (bár a vallásos érzetű fiatalokkal szemben türelmet tanúsítottak), ezért helyenként kimutatható az ellenpropaganda hatása is. Erre utal, hogy pl. Árpás községben 1946. november 3-án „a népgyűlés közös elhatározása az volt, hogy a népi kollégiumokban történjék gondoskodás az ifjúság vallás-erkölcsi neveléséről is. Felhívom tehát Alispán Urat, a népgyűlés ezen elhatározását és kérelmét szíveskedjék a NÉKOSZ-hoz továbbítani” írja a községi NB elnöke.³⁹⁽³⁹⁾ Másutt (pl. Sopronnémeti, Lövő) a helyi pártviszály, a KGP, vagy SZDP szervezeteinek ellenállása nehezítette az ügyet. A gyűjtés végül is december első felében zárult le a megye 4 járásában. A pénzzadományokat a községi NB-k a NÉKOSZ központi, 565. sz. csekkszámlájára fizették be. A lakosság túlnyomórészt erejéhez képest járult hozzá a gyűjtéshez, de „lényegesen jobb eredmény lett volna elérhető, ha a legkülönbözőbb címen rendezett gyűjtések vasárnapról-vasárnapra nem lettek volna napirenden” – állapította meg az alispáni jelentés.⁴⁰⁽⁴⁰⁾

A gyűjtés eredménye járásonként:

Csepregi	1823,67 Ft	170 kg burg.	18 kg bab	4 kg liszt	15 kg rozs
Csornai	1380,15 Ft	517 kg burg.	166 kg bab	17 kg liszt	56 tojás
Kapuvári	539,71 Ft	936 kg burg.	28 kg bab	3 kg liszt	21 kg kukorica
Soproni	1890,49 Ft	18 kg burg.	6 kg bab	8 kg liszt	1 asztal
	<u>5634,02 Ft</u>	<u>1641 kg burg.</u>	<u>218 kg bab</u>	<u>32 kg liszt</u>	

119A BDNK fenntartására azonban az ígéretek ellenére sem érkezett pénz a megyei, vagy a városi törvényhatóságtól. Joggal vetette fel Bonyhádi Károly: „ne szociális adakozás, ne gyűjtés és alamizsna, hanem nemzetünk élő felelősségtudata adjon támaszt a felemelkedni kívánó népi értelmiségnek!”⁴¹⁽⁴¹⁾ Pedig közben mind többet kellett világítani, sőt fűteni azokban a szobákban, ahol még hiányosak voltak az ablakszemek, s nem jutott mindenkinek elegendő ágynemű sem. Az élelem beszerzése a kollégisták mindennapos nyomasztó gondja, pénztárukban mindössze 10,- Ft volt. „Szegényebbek, mint a templom egere” – írta róluk az Új Sopron.

Érdemi és gyors segítséget aztán azoktól kaptak a kollégisták, akik maguk is gyakran csak napról-napra éltek. A soproni szervezett munkásság pénztámogatásából egytál ételt főztek naponta, a brennbergi bányászok pedig 25 q szenet küldtek az első kérésre, amiből a kollégisták a tanulószerződés nap melegen tudták tartani. Lakószobáik azonban fűtetlenül maradtak.

6. Meghívó Rajk László soproni köszöntésére. (Németh Ferenc felvétele)

5. Ezek a gondok országosan is érezhetőek voltak, mivel november 4-én újabb belügyminiszteri rendelet érkezett. A 7461/eln. számú rendelet felhívta az alispán és a polgármester figyelmét arra, hogy a már országosan megalakult kollégiumokat munkájukban mind erkölcsileg, mind anyagilag továbbra is támogatni kell, hogy a paraszti és munkásifjúság „lehetőleg minimális gonddal fejlődhessenek bennük.” Többek között utasították az illetékeseket, „igyekezzenek ezeket az ifjúsági szervezeteket és egyesületeket megfelelő gondossággal támogatni és a lehetőség szerint elhárítani útjukból minden olyan akadályt, amely munkájukat gátolná, vagy megnehezítené.”⁴²⁽⁴²⁾

¹²⁰A kommunista belügyminiszterre ebben az időben a koalíció jobboldaláról jelentős nyomás nehezedett. A kiscgazda „arányosítási” törekvések időszakában alaposan meg kellett gondolni az ilyen rendeletek megfogalmazását és kiadását. Hiszen a zömmel KGP kézen lévő vidéki közigazgatás bástyáiról hamar leperegtek, vagy jobb esetben „helyi értelmezést” kaptak a haladó, vagy forradalmi célokat megvalósítandó rendeletek. Nem ritkán előfordult ez Sopron megyében is. Tény, hogy a költségvetések a legnagyobb takarékosagra voltak szorítva, de néhány hangzatos ígéreten túl a Sopron megyei közigazgatás még utasításra sem sietett hatékonyan a népi kollégium segítségére, nem kereste meggyőzően az erkölcsi, vagy anyagi támogatás fellelhető forrásait.⁴³⁽⁴³⁾

A nehéz helyzetben csak a helyi kommunista sajtó közölt rendszeresen híreket a mozgalomról, a népi kollégium gondjairól. Majd az MKP értelmiségi csoportjának látogatása nyomán számos felszereléshez jutott a BDNK. A soproni gyáraktól is különböző felajánlások érkeztek, az üzemi bizottságok révén pedig ellátáshoz jutott 20 kollégista.⁴⁴⁽⁴⁴⁾ Az MKP és az NPP aktivái segítséget nyújtottak a tanulószoba berendezéséhez is, könyveket és újságokat juttattak a tudásra szomjas diákoknak. Mindez növelte a

kollégisták biztonságérzetét, erősítette bennük a társadalmi haladásért harcolókhöz, a dolgozó osztályokhoz való tartozás érzését. November 13-án egy híradás már arról tudósít, hogy a közösség társadalmi és politikai ismereteinek bővítése céljából a BDNK-ban megindították a szemináriumi életet, s a valóság megismerése érdekében további kapcsolatokat keresnek az üzemek munkásaival, valamint a falvak lakosságával is. Öntudatra, elkötelezettségre eszmélésüket érzékeltetik Gulyás Jenő kollégiumi titkár gondolatai:⁴⁵⁽⁴⁵⁾ „bebizonyítjuk azt, amit az elmúlt 25 év középosztályi – „uri” gondolkodása lehetetlennek tartott: meg fogjuk érteni egymást parasztokkal és munkásokkal és legalább annyira értelmiségiek is leszünk, mint ők.”

Az anyagi nehézségek, az időnkénti nélkülözés azonban állandó árnyat vetettek törekvéseikre.⁴⁶⁽⁴⁶⁾ December 10-én dr. Révay Zoltán a pártfogó testület elnöke 3000 forintot kért a polgármestertől a költségvetésben beállított (!) összegből,⁴⁷⁽⁴⁷⁾ „erre igen sürgős szüksége volna a kollégiumnak, mert a tüzelőanyagbeszerzés és az élelem utánpótlás már égetően sürgős...” Másnap pedig újabb beszámolót közölt az Új Sopron a soproni népi kollégium országosan is egyedülálló ¹²²helyzetéről,⁴⁸⁽⁴⁸⁾ melynek oka, hogy az ígért megyei és városi segélyeket nem kapta meg.

MAGYAR BELÜGYMINISZTER

Kedves Barátaim!

Köszönöm üdvözlő soraitokat, melyek hozzám, mint a Magyar Kommunista Párt várnegyei listavezetőjéhez intéztetek.

Igérem, hogy a választások eredményeként megalakuló új országgyűlésben teljes erőmből fogom szolgálni a dolgozókat, különösen a földművelőket, a régi és új gazdákat és a telepesek érdekeinek védelmét.

Ehhez a munkához kérem a ti segítségéteket.

Budapest, 1947. évi augusztus hó 19.

Igaz üdvözlettel:

Rajk

Ágfalva Nemzeti Bizottságának,

Ágfalva.

1217. Rajk belügyminiszter levele az ágfalviakhoz. (Németh Ferenc felvétele)

December közepére aztán végre kinyílt a városi közigazgatás erszénye. Az így nyert rendszeres havi támogatás biztonsága azonnal új tervek születését ösztönözte a kollégiumban.

6. Lépésről-lépésre kialakították a közösség belső életének értelmes és mindenkire egyaránt kötelező rendjét. A kollégisták mind több feladatot közösen, összefogással oldottak meg. A rendszeres elfoglaltság, a

kemény tanulás így nem kényszer, hanem serkentő feladat számukra. Az esti viták, beszélgetések tűzében alakították egymás világnézetét, politikai és ideológiai előadások során ismerkedtek meg a kor különböző haladó nézeteivel. S talán a legfontosabb: a kollégiumban fokozatosan sikerült olyan légkört teremteni, amelyben az új világgal ismerkedő kollégista maga jött rá az igazságra, s ennek következtében tartotta szükségesnek korábbi felfogása módosítását.

Az egyes szobák lakói szoba-szövetkezetekbe tömörültek, így öt szövetkezeten alapult a kollégium önkormányzata, melyet 7 tagú vezetőség irányított. A korabeli pedagógiai felfogásban addig szokatlan önkormányzatnak nagy jelentőséget tulajdonítottak, gyakorlása a demokratikus nevelés fontos eszközévé vált. A kollégisták itt nem látszatjogokat kaptak. Saját közösségeiket irányíthatták, de felelőségük is kiterjedt a kollégium belső, szervezeti életére és a külső, társadalmi tevékenységre egyaránt. Létrehozták a fegyelmi ügyekben illetékes népbíróságot is. A tagság ezekben az intézményekben éltszerű komolysággal vett részt, s igen hamar beletanult a demokrácia gyakorlásába. Növekvő figyelmet kapott a népi kultúra ápolása, a megyében élő népi hagyományok megismerése. Mind többet olvastak és vitáztak, népi táncot és zenét tanultak, sőt szerény saját könyvtárat is sikerült felállítaniok. Az új emberré formálódás nehéz útján felismerték: ismereteik sokrétű bővítése eredményeket hoz és jogokat ad.

Az első félév során az is kitűnt, hogy Sopronban támogatásra elsősorban a munkásoktól és szervezeteiktől számíthattak, amelyek elkeseredett harcot vívtak ebben az időben a forradalom továbbfejlesztése, a népi demokrácia érdekében. A forradalmi idők pedig gyorsan érlelnek. A megszerzett tapasztalatok alapján, a társadalmi haladásért küzdők oldalán olyan további lépéseket kellett megtenni, amelyek hozzájárulnak a népi kollégiumi mozgalom, benne a kollégisták további fejlődéséhez és perspektívájához.

A mindennapi nehézségeken kissé túllépve, a fejlődés további útjának meghatározása helyes volt. Szélesíteni kellett a helyi kollégiumépítő mozgalmat, növelni a népi kollégium megyei szervezeti bázisát, vagyis új férőhelyekre, új kollégiumokra, több népi kollégistára volt szükség!

E célkitűzés szellemében december 21-én hírré tették,⁴⁹⁽⁴⁹⁾ hogy 19-én megalakították, s Nikodémi neves bányamérnökről, felfedezőről nevezték el az új soproni technikus népi kollégiumot. A tervek szerint a kollégium kezdetben 40 fővel működik, később továbbfejlesztik. Az elhelyezésre több elképzelés született. Így szemet vetettek a BDNK-val szemben lévő, volt Zrínyi Ilona tiszti leánynevelő intézet romos épületére, valamint a 48-as laktanya egyik saroképülete, a volt levante-otthon megszerzése került szóba. A lelkes szervezőknek ^{123a} budapesti Vásárhelyi Pál technikus kollégium adott példát, így az új kollégiumba a soproni bánya-, kohó-, erdőmérnök hallgatók elhelyezését tervezték. Az elképzelés gyakorlati kivitelezése azonban számos pénzügyi és jogi akadály miatt hónapokat váratott magára. A Berzsényi kollégiumban eközben is új, lelkesítő terveket kovácsoltak. Kidolgozták az 1848-as szabadságharc centenáriumának méltó megünneplését szolgáló akcióprogramjukat, megalakították az ún. 48-as bizottságot. Érlelődött egy lányok számára felállítandó népi kollégium terve, sőt Hegedüs Andrásnak, a MADISZ országos vezetőjének látogatása során tanoncotthon létrehozása is szóba került.

A polgármesternek készített egyik jelentésből ismerjük ezidőből a BDNK személyi összetételét. 1946. december 31-ig a kollégiumban 8 főiskolás és 16 középiskolás diák lakott, így a négytagú személyzettel együtt 28 fő. 1947 januárjában a kollégium nevelőtanárt is kapott. Így a személyzet 5 főre, a januári téli szünetről visszaérkező tagság pedig 28 főre nőtt (10 főiskolás és 18 középiskolás). A kollégiumi titkár kimutatásából a népi kollégisták szociális összetételét is bemutathatjuk. Az 1947 márciusában készült felsoroláson Gulyás Jenő és a 28 diák adatait dolgozták fel.⁵⁰⁽⁵⁰⁾

Az apa foglalkozása:

13 főnél földműves	1 főnél számtiszt
3 főnél napszámos	1 főnél ev. lelkész
4 főnél bányász	1 főnél vendéglős
1 főnél kovács	1 főnél háztartásbeli
2 főnél tanító	2 főnél nincs feltüntetve

A kollégium pénzügyi viszonyairól, gazdálkodásáról az 1946. X. 19–1947. II. 28. közötti főbb bevételek és kiadások tanúskodnak.[51\(51\)](#)

Bevételek összesen:	12 816,70 Ft	Kiadások összesen:	11 022,81 Ft
ebből városi segély	5 940,– Ft	ebből étellemezés	4 012,82 Ft
ebből megyei segély	1 300,– Ft	közüzemi díjak	2 310,76 Ft
adományok	640,– Ft	könyvtár	191,05 Ft
NÉKOSZ hozzájárulása	2 500,– Ft	üvegezés	711,81 Ft
bentlakók hozzájárulása	300,– Ft stb.	tüzelő	919,23 Ft stb.

7. 1947 tavaszán Sopron megyében a népi demokratikus továbbfejlődés küzdelmei döntő szakaszba jutottak. A jobboldal dühödt tiltakozása, mindenoldalú aknamunkája sem tudta útját állni a forradalmi kibontakozásnak. A haladó erőknek addig legtöbb gondot okozó KGP jobboldali elemeitől nagyrészt megszabadult. Az MKP megyei bizottsága a munkás- és paraszti tömegek támogatásával mind a helyi politikában, mind a gazdasági életben lépésről-lépésre érvényt szerzett követeléseinek. Ezek az intézkedések lemérhetően kedvező hangulatot teremtettek, az MKP erejébe vetett hit, bizalom megnőtt. A már kétségbevonhatatlan tények mellett azonban még nagyszabású felvilágosító munka kellett ahhoz, hogy a tömegek elismerjék a munkáspártok igazát, s tudatosan [124](#)magukénak vallják a dolgozók új államát megteremtő népi demokratikus politikát.

Az események hatása mind a haladó célokat valló ifjúsági szervezetek mind a népi kollégium társadalmi aktivitásának növekedésén is mérhető. A centenáriumi mozgalom Sopronban 1947 februárjában éledt. Február 21-én megalakult a Sopron megyei 48-as bizottság, amely a Magyar Ifjúság Országos Tanácsa (MIOT) célkitűzéseire csatlakozva felhívást bocsátott ki a megye ifjúságához és szervezeteihez. A kiáltvány szerint az országépítő feladatokból a jövőben még többet vállal a megye ifjúságának a haladó szervezetekbe tömörült része. Valóban, a következő hetekben a centenáriumi mozgalom a megyében tömegmozgalommá szélesedett, s megújulást hozott a szétaprózódott, gyakran érdektelenségtől sújtott soproni ifjúsági mozgalomba is.

A megyei felhíváshoz elsőként a BDNK 48-as bizottsága csatlakozott a megye ifjúságához intézett kiáltványával.[52\(52\)](#) Március 4-én megalakult a mozgalom városi bizottsága is, amely hamarosan számos felajánlást gyűjthetett össze a BDNK kiáltványa nyomán. Az ifjúmunkások vállalt kötelezettségei az újjáépítéshez adtak további lendületet, a diákok viszont többek között a tanulási fegyelem javítását, a 48-as emlékek, hagyományok gyűjtését vállalták. Különböző öntevékeny szakkörök kezdtek munkába, s lelkes tervezés indult meg a sportlétesítmények helyreállítására, számuk gyarapítására is. A népi kollégisták makacs anyagi gondjaik ellenére,[53\(53\)](#) a velük együttműködő egyetemi hallgatókkal, a kollégiumi

mozgalom támogatóival karöltve, tovább folytatták az új kollégiumok felállítását célzó tevékenységüket. Céljuk legalább 80 új férőhely létesítése volt, így márciusban és áprilisban a 48-as laktanya egyik épületrészének átadásáért és rendbehozataláért kilincseltek.⁵⁴⁽⁵⁴⁾ Március elején ugyanakkor Csornán, az NB tárgyalásai nyomán merült fel egy gimnázium és mellette egy népi kollégium létesítésének terve, ahová a csornai járás olyan szegénysorsú tehetségei nyernének elhelyezést, akik a premontrei rend helyi internátusába nem kerülhettek be.

A hónap derekán dr. Garai József mint a BDNK és Mikovinyi Sámuel műegyetemi kollégium⁵⁵⁽⁵⁵⁾ igazgatója figyelemreméltó beadványt juttatott el az alispánhoz.

A kollégiumi mozgalom fejlesztését szolgáló tervezetben azt kérték, hogy a megyei közigazgatás a középiskolás kollégium (BDNK) részére 20 alapítványi helyet, egyenként 100 forint havi hozzájárulással, a tervezett műegyetemi népi kollégiumban (Mikovinyi Sámuel NK) pedig 10 alapítványi helyet, ugyancsak havi 100 forint hozzájárulással biztosítson az 1947–48-as költségvetési évben. Intézkedést kértek arra is, hogy hasonló módon a vármegye községei alapítványaiakkal a középiskolás kollégiumban 40 fő, a műegyetemi kollégiumban pedig **125**20 fő elhelyezésének költségeihez járuljanak hozzá.⁵⁶⁽⁵⁶⁾ A beadvány nyomán az alispán kiadta a 2545/1947. sz. köriratát, melyben a falvak jegyzőinek feladatává tette, hogy ebben az ügyben „a községek képviselőtestületét nyilatkoztassák.” A megyei rendelkezés nyomán a falvak előljárásságai a következő hetekben sorra megvitatták az alapítvány létesítésének lehetőségeit. Az eredmény meglehetősen sovány volt. Gyakori a szűkös anyagiakra való hivatkozás (igaz, hogy egy kisebb község költségvetésében évi 1200 forint számottevő összeget jelentett), de helyenként szembetűnő a merev ellenkezés, a tudatlanságból eredő érdektelenség is.

A járások politikai életét már az augusztusi választások előszele borzolta. Mindszenty 1947. március 13-i pásztorlevelét követően Sopron megyében reakciós töltésű mozgolódások figyelhetők meg. A klérus szervezte „vallásvédő” hisztéria mind a négy járásban végighullámzott, a „missziós hetek”, az iskolákban lebonyolított gyűlések és zárandoklatok sem kedveztek olyan demokratikus intézmény, mint a népi kollégium ügyének. De szembetűnő a megyei összhang hiánya is. Kapuvár és környéke azért nem alapított kollégiumi helyet Sopronban, mert „Kapuvárott középiskolák létesítését tűzte ki feladatul.” Csorna és környéke pedig a már megszavazott alapítványokat a BDNK-tól sorba visszavonta azzal, hogy Csornán is létesítenek a következő tanévben „saját” népi kollégiumot.⁵⁷⁽⁵⁷⁾ Így főleg a csepregi és a soproni járás községeiből érkeztek megajánlások, ezek is inkább alkalmi segílyeket, vagy némi hozzájárulást helyeztek csak kilátásba.⁵⁸⁽⁵⁸⁾

A nyárelőn a tudásért és a megélhetésért oly keményen dolgozó és helytálló népi kollégisták tevékenysége a város és környéke ifjúsági életében egyre figyelemreméltóbb. A munkában, a tanulásban, a dalolásban összeforrtak, s nem csak a kollégiumban, hanem az iskolákban, sőt a falvakban is egyre markánsabban hallatják hangjukat. A közéleti szerepléshez jó lehetőséget kínáltak a centenáriumi jegyében zajló ifjúsági megmozdulások, falujárások. Az ifjúsági egység megvalósítását szorgalmazó széleskörű városi konferencián (május 21) Fekete József szólt a népi kollégisták további terveiről.⁵⁹⁽⁵⁹⁾ Az országos ifjúsági vezetők jelenlétében lezajlott tanácskozáson szó esett városgyarapító munkafelajánlásaikról, a centenáriumi kultúrversenyek indításáról éppúgy, mint a fiatalok művelődési, szociális gondjairól, vagy a forradalmi, a népi művészet igényesebb megismeréséről. A tanácskozás után a városi színházban rendezett nagyszabású kultúrműsorban a kollégisták népi táncok, mozgalmi és népdalok bemutatásával arattak sikert a város ifjúsága előtt. Ugyancsak jelentős a Magyar Ifjúság Napja alkalmából történt hasonló városi szereplésük is.

Időközben az egyetemisták részére felállítandó kollégium előkészületi munkáinak meggyorsítására szervező

bizottságot hívtak egybe. A bizottság titkára Gulyás Jenő erdőmérnök hallgató lett, aki a népi kollégiumi mozgalom szervezésében már jelentős tapasztalatokat szerzett. Mivel a BDNK épülete fejlődésképtelen [126](#)volt, az új kollégium számára sorra különböző romos épületek átengedését szorgalmazták. A jelentős bombakárokat szenvedett épületek újjáépítési költségei azonban rendszerint túltettek legmerészebb terveiken is. [60\(60\)](#) A kezdeti nehéz akadályok ellenére (s mivel a BDNK eredeti létszáma gyakorlatilag már a kétszeresére nőtt) május 15-én újra, hivatalosan is bejelentették a műegyetemi népi kollégium megalakítását, amely most már véglegesen a Bolyai János technikus kollégium (BJTK) nevet vette fel. [61\(61\)](#)

A népi kollégisták szövetségesre leltek a Magyar Nők Demokratikus Szövetségének (MNDSZ) helyi szervezetében is, ahol a szövetség országos vállalása nyomán Pajzs Istvánné vezetésével megindultak a lányok részére felállítandó megyei népi kollégium szervezésének előkészületei.

A bolyaisták segítségért folyamodtak a választási körúton lévő Rajk Lászlóhoz, az MKP megyei jelölőlistája listavezetőjéhez is, aki 1947. június 1-én beszédet tartott Sopronban. Az MKP székházában minden formáság nélkül fogadta a kollégiumi gondolathoz közelálló belügyminiszter a soproni népi kollégisták küldöttségét. „Határozott ígéretet tett, hogy ...a város költségvetésébe nagyobb összeget állítanak be a kollégiumok támogatására” – írta a „Sopron megye.” [62\(62\)](#)

Rajk látogatása nyomán további lendületet vett a NÉKOSZ-mozgalom megyei szervezőmunkája. A soproni tervek túl e hetekben jelentős figyelmet kapott a csornai gimnázium és népi kollégium ügye is. A berzsenyisták és a bolyaisták újabb és újabb beadványokkal, tervezetekkel „nyugtalanították” a megyei és városi közigazgatást. A már közel 80 főre tehető kollégiumi tagság egységesen, nagyméretű NÉKOSZ-jelvényt hordozva, mozgalmi dalokat énekelve vonult ki a városi rendezvényekre, az MKP kezdeményezte megmozdulásokra. [63\(63\)](#)

Június 28-án együttesen rendezték meg évzáró ünnepélyüket is, a Nemzeti Bizottság, az MKP, a Nemzeti Paraszt Párt, valamint az MNDSZ megyei és városi vezetői jelenlétében. A tanév történetéről, a kollégiumi mozgalom tevékenységéről Garai igazgató számolt be, a kollégiumok tagsága pedig szavalókórossal, népdalokkal, és szavalatokkal, valamint közéleti témákról készített dolgozatok felolvasásával színesítette az estet. [64\(64\)](#) A záróünnepélyen a pártok kiküldöttei, valamint Proszk János műegyetemi dékán elismerően szóltak a végzett munkáról. [65\(65\)](#)

[127](#)A számvetés öröme azonban árnyat vetett a megyei törvényhatóság közgyűlésének ugyanezen a napon az alapítványok ügyében hozott elutasító határozata. Míg a város tanácsa mind több konkrét támogatást adott a kollégiumi mozgalomnak, addig a megyei kisgyűlésen a kollégiumok támogatása mellett csak az ott kisebbségben lévő MKP és NPP tagok szavaztak. Szalai András, a KGP képviselője botrányos körülmények között kijelentette: „a kollégisták menjenek haza kapálni, elég úr van már az országban!” [66\(66\)](#) A forradalmi erők követelésére július 1-én újra tárgyalták az ügyet, de mivel „a törvényhatóságnak a kollégiumok segélyezésénél elsőbrendű feladatai is megoldatlanok maradtak, [67\(67\)](#) a kollégisták építési segély, ill. alapítvány-kérelmét 13:19 arányban leszavazták.” [68\(68\)](#) A város politikai életében viszont a jobboldal ezidőben nem tudta már útját állni a munkáspártok erőfeszítéseinek, a forradalmi kibontakozásnak. Az MKP politikája, a párt megnövekedett tömegbázisa minden téren egyre nagyobb befolyással bírt. Az újjáépítés befejezésének és az életszínvonal emelésének programja, a 3 éves terv széles visszhangot váltott ki a dolgozó osztályok körében, hisz a stabilitás, a biztos jövő ígéretét hordozta magában minden, a népi demokráciáért kész réteg számára. Sopron 3 éves kulturális tervében az ifjúság érdeke is jelentős figyelmet kapott; így a tervben a tanonciskola, a tanítóképző, az egyetemi menza és a népi

kollégium épületének újjáépítését is rögzítették.⁶⁹⁽⁶⁹⁾

1947 nyarán a NÉKOSZ kiküldöttei, szervezői egyre gyakrabban fordultak meg a városban: Baranyi Gyula a Bolyai kollégium ügyében, Echtlinger Ilona a 30 fős leánykollégium érdekében tevékenykedik. Tárgyalásaik során a város 30 000 Ft támogatást ígért a mozgalomnak az 1947–48-as tanévre.⁷⁰⁽⁷⁰⁾ Erre a megajánlásra is alapozva 1947. augusztus 1-én megalakították a harmadik népi kollégiumot, amely a Görög Ilona leánykollégium elnevezést nyerte.⁷¹⁽⁷¹⁾ Létrehozásában a demokratikus nőmozgalom szerepe számottevő volt.

8. A NÉKOSZ-mozgalom tehát Sopron megyében az átlagosnál mostohább körülmények között is helytállt, életképes volt. Az első évben a szervezőmunka, a létrehozásért és fennmaradásért vívott küzdelem nagy erőfeszítéseket, az ügyért való állhatatos odaadást követelte meg a népi kollégiumok szervezőitől és tagjaitól egyaránt. A szükség mellett a tudatosság diktálta a szervezők azon erőfeszítését, hogy az első kollégiumban a főiskolások középiskolásokkal együtt kaptak helyet. Így a diákság mindkét korosztályából sikerült a NÉKOSZ-nak szerény bázisra szert tennie, s az élet a későbbiekben igazolta e mag szükségességét és fejlődőképességét.

1281946 őszén a megye sajátos helyzetéből is fakadóan a népi kollégium eredményes működéséhez számos személyi és anyagi feltétel hiányzott. Ezért a kollégiumi önkormányzat, a szövetkezeti élet, a kollégiumi demokrácia az első tanévben csak kezdeti, az országosnál szerényebb lépéseket tudott megtenni. Mégis, a maroknyi közösség tudásszomjával, a közösség és egymás iránti felelősségérzetével környezetében megbecsülést tudott kivívni, és példaadó volt. A NÉKOSZ-mozgalom Sopron megye fejlődésében meghatározó jelentőségű a Sopron város haladó társadalmi erőivel kiépített szoros kapcsolat, a kollégistáknak a valóság megismerése, a dolgozó nép életének jobbátételére való törekvése. Felismeréseik tudatos cselekvésre való váltásához számottevő hozzájárulást adtak falu- és gyárlátogatásaikon túl a baloldali politikai vezetők előadásai és útmutatásai annak érdekében, hogy a marxista szemlélet a népi kollégisták gondolkodásában meggyökerezzen.

Mindez – különösen a centenáriumi mozgalom hozta ifjúságmozgalmi megélénkülés során – termékeny talajt, jó alapot biztosított ahhoz, hogy a mozgalom továbbfejlődjék és a későbbiekben a népi kollégisták a megyei középiskolai és egyetemi diákmozgalom demokratizálódásának kezdeményezőivé, ill. aktív támogatóivá váljanak. Ezt a folyamatot vizsgálva megállapíthatjuk, hogy 1947 nyarán a közös ifjúsági megmozdulásokon sikeresen formálódott a soproni fiatalok demokratikus egységfrontja, melyben érvényesült a forradalomért tenni kész erők irányt és példát mutató szerepe. 1947 őszére a NÉKOSZ-mozgalom Sopron megyében szervezetileg megháromszorozódott, tartalmilag pedig a volt elnyomott osztályok javára történő történelmi igazságtéves értékes alkotóelemévé vált. A mozgalom tartalmát, a kollégisták társadalmi elkötelezettségét tükrözte jelszavuk.⁷²⁽⁷²⁾ „Harcban a nép, munkában az értelmiség!”

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / Garád Róbert: A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) munkabizottságainak szerepe a Fertő magyar szakaszának hasznosításában (1957–1975)

Garád Róbert: A Műszaki és Természettudományi Egyesületek Szövetsége (MTESZ) munkabizottságainak szerepe a Fertő magyar szakaszának hasznosításában

(1957–1975)

1. Amikor Varga Lajos¹⁽⁷³⁾ Fertő-kutató 1957. október 14-én Széchenyi István egykori palotájában, a mai MTESZ-székházban megnyitotta a „Fertő és vidéke” kiállítást, olyan tömeg szorongott a hatalmas teremben, hogy Thier László²⁽⁷⁴⁾ a kiállítás szervezője aggódott a statikai biztonságért. A kiállítás sikerét számos fényképfelvétel és aláírás is igazolja. A Széchenyi-ház kapualjában terpeszkedő fertői halászladik és néhány nádkéve üdvözölte a látogatókat: ez egyrészt romantikus emlékeket idézett azok számára, akik ismerték a Fertőt, másrészt felhívta a figyelmet, hogy új körülmények közt újra megközelíthető a különös nádvilág. Csakhamar megjelent Sopronban a Magyar Vitorlás Szövetség elnöke³⁽⁷⁵⁾ és a Városi Tanács építészeti osztályán 1957. nov. 30-án összegeződtek ¹²⁹ azok a lehetőségek, melyek már a nyár folyamán megindították a fertői vitorlás életet. Még 1957. év július 7-én a soproni üzemek vezetői a Határország „rocsó”⁴⁽⁷⁶⁾-ival a Fertő tavon helyszíni szemlét tartottak és több mint tíz üzem, illetve vállalat megkezdte a csónakházak építését. 1958 januárjában balatoni előadó⁵⁽⁷⁷⁾ segítségével a MTESZ megszervezte az első vitorlás tanfolyamot, az előadások természetesen a meteorológiával, a tó egész biológiájával is foglalkoztak. A műszaki megbeszélések alapján a csónakházak alapjait szolgáló cölöpök leverését a befagyott tavon végezték 1958. február 9-én. Nehéz méltatni azt a lelkesedést és találékonyságot, mely az ilyen munkabizottsági megbeszéléseket jellemezte. 1958. nyarán már a balatoni kapcsolatok⁶⁽⁷⁸⁾ is kialakultak. Az üzemek hajókat, vitorlásokat építettek. A tó vízállása azonban alacsony volt. A megbeszélések alapján már 1958 júniusában Vendel Miklós akadémikus⁷⁽⁷⁹⁾ és Pichler János⁸⁽⁸⁰⁾ egy a Fertő tavat kutató tudományos bizottság előkészítésén dolgozott. A munkaterv a Fertő tó vízének sajátos adottságaival, a hidrobiológiai kutatások megszervezésével foglalkozott,⁹⁽⁸¹⁾ az 1960. április 25-én felvett jegyzőkönyvvel a soproni és a budapesti szakembereket összefogó program hivatalosan is életbe lépett. A tavon is szaporodtak a feladatok. Előregyártott kútgyűrűket és vasbeton pallókat helyeztek el társadalmi munkások. Így meggyorsult a mólók és a házalapok építési üteme. Mindezt szombat és vasárnap végezték. A fényképek mutatják azt a küzdelmet, melyet az akkori építők folytattak az iszappal, náddal és az időjárási viszonyokkal. Külön technológiákat kellett kidolgozni, a gyárak mérnökei és munkásai együtt emeltek és szereltek, térdig iszapban, szinte kilátástalan körülmények közt. A gyakorlati munkák mellett a MTESZ szakemberei felkeresték a vállalatok, gyárak vezetőit, népszerű előadásokat tartottak a dolgozók részére, hogy a Fertő tó ügye sikerüljön. Különösen Varga Lajos előadásait hallgatták szívesen. A Fertő-kérdés sokakat foglalkoztatott és így egyre több munkabizottság alakult. Megkezdődtek a levéltári kutatások. Összeállították azt a bibliográfiát, amely a további tudományos munkákhoz alapul szolgálhatott. Vendel Miklós akadémikus Sopronban, Pichler János ¹³⁰ Budapesten a szakkörök tájékoztatásával előkészítette a feltételeket, hogy a Magyar Hidrológiai Társaság helyi területi csoportja 1961. május 18-án megalakulhasson.¹⁰⁽⁸²⁾ A területi csoport most már a város vízgazdálkodási problémáin kívül hivatalosan is foglalkozhatott a Fertő tó kérdéseivel. A részletes munkaterv elkészítése után a csoport felvette a kapcsolatokat mind a hazai, mind a nemzetközi szakemberekkel. A MTESZ elnöksége¹¹⁽⁸³⁾ külön megszervezte az érdekelt tudományos egyesületekkel való komplex együttműködési lehetőségeket. A Fertő tó hasznosítását különösen az osztrák kutatások szorgalmazták.¹²⁽⁸⁴⁾ A hatvanas években a tó egész környéke üdülőterületté vált és a színes, változatos képeslapok, kiadványok egész sora ismertette a különféle nemzetközi tőkeérdekeltségek elképzelt beruházásait. A Magyar Hidrológiai Társaság Területi Csoportjának elnöksége természetesen részletesen tájékozódott az osztrák elképzelésekről is. Kijelölt szakemberei már 1962 májusában az osztrák szakemberek meghívására tanulmányúton¹³⁽⁸⁵⁾ vettek részt. Ezt a lendületet megtorpanította Varga Lajos elnök 1963. május 10-én bekövetkezett halála. Szellemi hagyatékának rendezése után még nagyobb méretekben bontakoztak ki azok az értékek, melyeket szerénysége, munkás élete folyamán annyira természetesnek tüntetett fel.¹⁴⁽⁸⁶⁾ A Fertő-kutatás

összefogásának nehéz munkáját, mint következő elnök, Boronkai Pál¹⁵⁽⁸⁷⁾ vállalta. Az osztrák kapcsolatok tovább bővültek. A kezdeti próbálgatások után egyre szélesebb, hivatalos keretek közt rajzolódta ki az elképzelések.¹⁶⁽⁸⁸⁾ A MTESZ felkarolta a soproni dolgozókat annyira érdeklő fertőrákosi vitorlástelep kérdését is.¹⁷⁽⁸⁹⁾

2. A feladatok koordinálása érdekében a városi és járási népfrent bizottságokkal is szerződéseket kötött, hogy a munkabizottságok megfelelő politikai támogatást is élvezhessenek.¹⁸⁽⁹⁰⁾ Az 1964 tavaszán megjelent „Soproni műszaki ¹³¹évkönyv”¹⁹⁽⁹¹⁾ foglalja össze a Fertőre vonatkozó munkabizottsági anyagokat is. Vendel Miklós a Fertő ásványvíztelepének magyar területre eső részét ismertette, Ádám Antal, Verő József, Holló Lajos pedig az 1962–63. években végzett fertői geoelektromos mérések eredményeit közölte. Szádeczky-Kardoss Gyula a fertői sósvízkutató geofizikai mérések geodéziai munkálatait foglalta össze. 1964. március 1-én a Területi Csoport a Bécsújhelyről érkező harminc tagú osztrák küldöttséget fogadta, amely tájékozódni kívánt az itteni munkacsoportok eredményeiről. A helyszíni bejárások, megbeszélések és találkozások további együttműködési feltételeket jelentettek. A soproni MTESZ-szakemberek 35 tagú küldöttsége már 1964. április 12–14 közt élvezte az osztrák fertői Planungsgesellschaft, ¹³²az Union Yacht Club Neusiedlersee, a bécsújhelyi polgármester, a ruszti városi tanács vendégszeretétét. A legérdekesebb és legeredményesebb megbeszélések Ottó Koenig²⁰⁽⁹²⁾ professzor bécsi kutatóintézetében folytak. Az osztrák Fertőn a geodéziai méréseket és számításokat Fritz Kopf²¹⁽⁹³⁾ mérnök végezte, soproni előadásával mindig megadta a kellő tájékoztatást, hogy a helyi szakemberek munkáival a harmonikus együttműködést biztosítani lehessen. 1964. szeptember 10-én Sopronban tartott előadásában összefoglalta a Fertő osztrák területén végzett mérnöki munkálatokat és felhívta a figyelmet arra a veszélyre, melyet az akkor még nemzetközileg nem ellenőrzött vízszintingadozások a Fertő tó vízháztartásában előidézhetnek.²²⁽⁹⁴⁾ Az akkori megállapítások alapján azóta már osztrák-magyar egyezmény született. Akik az elmúlt években élvezték a Fertő tó vizét, azt is tapasztalhatták, hogy a viszonylag száraz, csapadékszegény esztendőök sem okoztak lényeges vízszintingadozást. Az annyira fontos fertőszéli zsilip kezelését azóta mindkét fél érdekeinek megfelelően végzik.

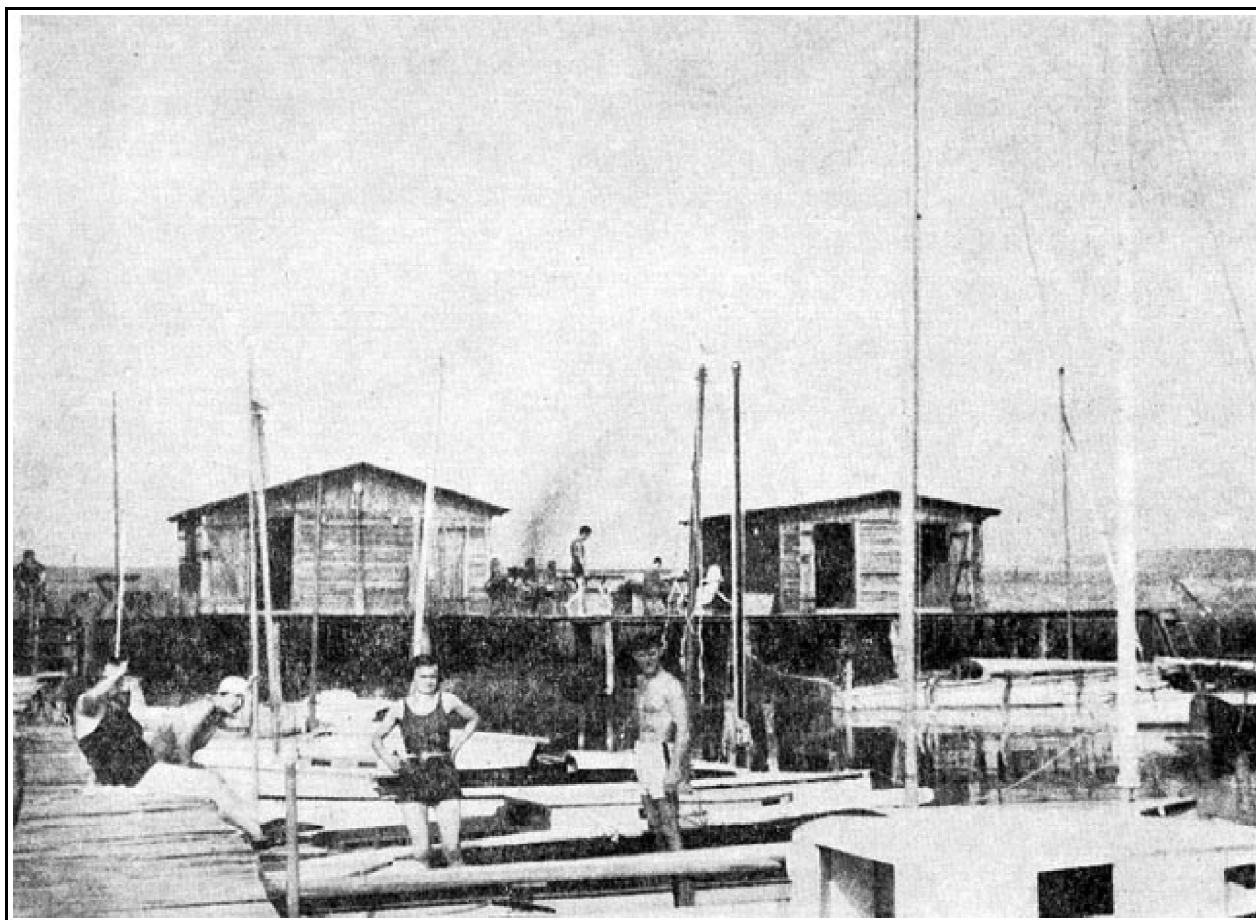
1. Az egykori madárvárta a Fertőn (1932)

Területi Csoportunk javaslatára a budapesti Fertő tó Kutató Tudományos Bizottság titkára, Pichler János felkérte Kessler Hubertet, tegye lehetővé a Fertőrákos határában lévő vitorlás kikötő melletti feltáró kutatófúrás megvalósítását (1963-tól). A 150 m mélységű fúrás hidrogeológiai adatai már 11 m mélységben ipari felhasználásra alkalmas nagy tömegű glaubersós ásványvizet jeleztek. Közgazdasági szempontból is értékes, hogy a Fertő medre alatt található nagy mennyiségű gyógyvíz sótartalma – az általánosan használt, úgynevezett karlsbadi típusú gyógyvizekhez viszonyítva – négyszeres töménységű. Az egyre bővülő műszaki tevékenység eredményességét igazolta, hogy az Észak-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság (Győr) 1961-től fokozatosan kiépítette és felszerelte a nemzetközi igényeknek megfelelő kutatóállomását és így a tavon a szélesség, szélirány, víz, léghőmérséklet stb. regisztrálása már

zavartalanul folyik. A kiváló hidrológus Károlyi Zoltán mindezt már nem érthette meg, de elképzelései valóra váltak. Donászy Ernő megkezdte a Fertő tó nádasklímáját befolyásoló tényezők kutatását. A MTESZ egyes tudományos egyesületei²³⁽⁹⁵⁾ így lassan már a társadalmi munkát meghaladó feladatok elvégzésébe is bekapcsolódtak. A Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Szervezete továbbra is egyeztetni igyekezett a hivatalos és társadalmi érdekeket, így javaslatok születtek a hazai és nemzetközi együttműködés előkészítésére.

3. A vázolt feladatok továbbvitelét nagyon megkönnyítette a Nyugat-dunántúli Intézőbizottság²⁴⁽⁹⁶⁾ valamint a Győr-Sopron megyei Tanács intézkedése, mely felhatalmazta a várost Sopron és környéke regionális tervének elkészítésére. A Hegykő, Balf községek térségében végzett mélyfúrások és vízkutatások Vendel Miklós akadémikus kezdeményezésére indultak meg. Az 1969-ben a ¹³³Központi Földtani Hivatal által a János-major közelében termál- és ivóvíz feltárására végzett szerkezeti mélyfúrás is igazolja a helyi műszaki szakemberek összefogásának eredményeit. A környezetvédelmi problémákat és a Fertő tó vidékének érdekeit tárgyalta Ottó Koenig osztrák professzor színes, látványos előadása 1965. szeptember 17-én. Ismertette az osztrák természetvédelmi gondokat és tapasztalatokat. Ritka, tudományos filmeket vetített. Szakálas arcát, különös egyéniségét a soproni közönség az osztrák televíziós adások nyomán már régen ismeri. Ide kívánczik az 1971. április 6-án 20 óra 15 perckor Koenig professzornak az osztrák televízió által közvetített drámai hangú felhívása, hogy meg kell menteni a Fertő tavat a „civilizáció és a tömegközlekedés démonától”! A burgenlandi vezetők egy része ugyanis előkészítette egy hat km-es – a Fertőt Meggyes (Mörbisch) és Illmic (Illmitz) között átívelő – vasbeton híd tervezését. Koenig professzornak még az osztrák körülmények mellett is rendkívül erélyes veszjelzése európai vitát indított el. A híd még nem készült el és remélhetőleg egyelőre nem kell számolni hasonló beruházással. A Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Csoportja dísztáviratban biztosította a keretek adta tudományos és erkölcsi támogatás reális feltételeit. 1967. április 22-én Sopron város párt- és állami vezetői részletesen foglalkoztak a Fertő tó fejlesztésével és hasznosításával. Ez a tanácskozás adott lendületet annak a kezdeményezésnek, amely a kormányhatározatokat megalkotta. Az előző évek rendezési és tájfejlesztési elképzeléseit a nyugat-dunántúli üdülőterülettel foglalkozó regionális tervdokumentáció foglalja össze. Az 1030/1967. IX. 17. és a 2051/1967. IX. 17. kormányhatározatok rögzítik a már részben kialakult társadalmi és gazdasági feltételeket. A fejlesztés érdekében a MTESZ folyamatosan szervezte az érdekelt tudományos egyesületek munkabizottságait és a kiértékelt javaslatokat ¹³⁴eljuttatta az illetékes tanácsi szervekhez. A további együttműködést jelentette az 1968. május 8-án Budapesten tartott országos értekezlet, mely a Fertő tó Kutató Tudományos Bizottság közreműködésével hozta meg döntéseit. Egyre sürgetőbb formában jelentkezett az igény, hogy a Fertő tó ügyeit hivatalos szervre kell bízni. A Fertő tó sorsával kapcsolatban 1968. augusztus 30-án, valamint szeptember 4-én is folytak hatósági megbeszélések, érdemi intézkedésre azonban nem került sor. A helyzet bonyolultságát és a MTESZ keretei közt tevékenykedő hidrológiai szakemberek erőfeszítéseit igazolja az 1968. szeptember 27-én a Városi Tanács VB. Építési és Közlekedési Állandó Bizottsága által Fertőrákoson tartott gyűlésének jegyzőkönyve, mely az azonnali intézkedések szükségességét sürgette. A társadalmi keretek közt történő erőfeszítések műszaki adottságai már veszélyeztették az egyre nagyobb számban jelentkező és közlekedő sportolók és azok hozzátartozóinak biztonságát. A Fertő tó kutatásával és a nemzetközi kapcsolatok kiszélesítésével jelentkező feladatok közepette a Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Csoportja örömmel üdvözölte a Magyar Tudományos Akadémia 1969-ben alakult Fertő Táj Bizottságát. Területi Csoportunk szakemberei ezután bekapcsolódtak az akadémiai szakbizottságokban kialakuló és a Fertő tóval foglalkozó fejlesztési és kutatási munkákba. Jelenleg harminc akadémiai szakbizottság működik, folyamatosan jelennek meg a kiadványok,²⁵⁽⁹⁷⁾ melyek a Fertő tó egész problémakörét felölelik.

3. Az egykori „Cserkész” telep a Fertőn (1932)

4. 1970. január 21-én váratlanul meghalt a Területi Csoport elnöke Boronkai Pál. Életével együtt sokminden lezárult és egy hosszú, küzdelmes szakmai múltat kellett az utódoknak átvenniük. A MTESZ elnökségének felkérésére Vendel Miklós akadémikus vállalta a Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Csoportjának elnöki tisztét. A feladatok természetesen egyre sokasodtak. Az akadémiai Fertő-táj szakbizottságok egyre több gyakorlati kérdés megoldására is törekedtek. A Területi Csoport elnökségét az 1970. évben megkezdett és a Fertő-tájra kiterjedő bibliográfiai kutatás és adatgyűjtés is foglalkoztatta. Lászlóffy Woldemár főszerkesztésével, a Magyar Tudományos Akadémia keretében, a Győr-Sopron Megyei Tanács támogatásával működő adatgyűjtési munkát Pichler János, a MTA Fertő-táj Bizottságának titkára oroszlánrészben a Területi Csoportra bízta. Csoportunk szakemberei vállalták a kartonozás és kutatás munkáját, mert az évtizedes kutatási tevékenységek ezáltal erkölcsi és némi anyagi megbecsülésben részesülhettek. Csapody István a növényvilágot, Kárpáti László a földrajzi anyagot, Boldizsár István és Kisházi Péter a hidrogeológiai szakterületet, Garád Róbert a vitorlásélet, a létesítmények anyagát rendezte, illetve szerkesztette. A munka kiterjedt a helyi múzeumi, levéltári, gyűjteményi anyagok feldolgozására is. Területi Csoportunk ezen a helyen is szeretné legalább részben kifejezni hálóját és köszönetét ezen intézmények vezetői [135](#)és munkatársai részére. Miután a kiadványban Nogga Árpád közreműködésével teljes egészében német nyelvű fordítás is kíséri a magyar szövegeket, így a német nyelvterület elsősorban Ausztria szakemberei is haszonnal forgathatják a kiadványt.[26\(98\)](#) 1971. január 13-án került nyilvánosságra

a Győri Tervező Vállalat Soproni Tervező Irodája által időközben elkészített, a Fertő tóra vonatkozó tanulmányterv. Az évtizedes, MTESZ szakbizottsági munkatevékenység most már hivatalos keretek és feltételek mellett szolgálja a soproni közösség ügyét. A Fertő tavi, a vitorlás kikötőhöz tervezett út munkahelyi átadása 1971. február 22-én megtörtént. A beruházó és az utat építő vállalat képviselői nehéz viták után fogadták el a Magyar Hidrológiai Társaság Területi Csoportjához tartozó szakemberek javaslatait, mert az eredeti terv szerint a három km-t meghaladó nyomvonal mentén talajcserét akartak végrehajtani az 1 m mélységig kitermelendő és elszállításra váró anyagok többletköltségével. A helyi ismeretekre hivatkozó soproni szakemberek végre is elérték céljukat és a már azóta szinte megszokott út így komoly megtakarítással készülhetett el. A Hazafias Népfront és a MTESZ elnöksége között 1971. március 6-án kötött megállapodás biztosította a Fertő tóval összefüggő „munkabizottsági anyagok műszaki felhasználhatóságának gyakorlati ismertetését és a társadalompolitikai megvalósítások előkészítését”. Így került sor 1971. szeptember 21-én a Fertői regionális terv kivitelezési részleteinek ismertetésére, amit a Városi Tanács Tervosztálya szervezett. **136**A Fertő tó vízháztartásának problémája mindig visszatérő feladatot jelentett. 1971. szeptember 19-én Kőhídi Róbert érdekes előadás keretében tárgyalta a tó vízháztartását befolyásoló tényezőket. Ismertette a talajvízszint-ingadozások, a hordalékmérés-, a napfénytartammérés, a vízkémia, az iszapmozgás addig megismert jellemzőit. A Fertő-kérdés további rendezését szorgalmazta a VÁTI 1972. márciusában kiadott „Fertő-táj üdülőkörzet” című tervtanulmánya, mely a már ismertetett kormányhatározatok céljait szolgálta. 1972. október 17-én Kleininger Ferenc a „Fertő tó kutatás jelenlegi helyzete” című előadását tartotta a MTESZ soproni szervezetében. A megbeszélésen budapesti és győri vízügyi szakemberek is jelen voltak és részletesen elemezték az adott kutatási eredményeket. A Fertő tó ügye már országos és nemzetközi érdeklődésre tarthatott igényt. Még ez év október 26-án a Mecseki Ércbányászati Vállalat tartott ankétot Fertőrákos és Meggyes földtani sajátosságairól. Területi Csoportunk évtizedeken át foglalkozott a Balf község határában található gyógyvizek feltárási és felhasználási lehetőségeivel. Ebben az időszakban kristályosodtak ki azok az elképzelések, melyek hasznosítani kívánják a Fertő medre alatt észlelt gyógyvizeket. A szaporodó hivatalos beruházási és a rendelkezésre álló társadalmi lehetőségek szükségessé tették, hogy 1973. január 23-án a kormányhatározatok végrehajtásával összefüggő kérdéseket rendezzék. A Megyei Tanács a regionális kérdéseket egyeztetette és a város, valamint a Fertő menti községek tanácsai a részletes intézkedéseket kidolgozták. Megnövekedtek a hatósági intézkedésekkel összefüggő jogi problémák, és főleg a vitorlás kikötő területének tulajdonviszonyait kellett rendezni. Az Országos Meteorológiai Szolgálat képviseletében 1973. április 17-én Kiss Istvánné és Endrődi Gabriella a „Fertő tó párolgása és hőháztartási rendszere” című előadásukkal gazdagították a tudományos eredményeket. A rétek, nádasok, vizes övezetek szerepe új megvilágításban jelentkezett. A további feladatok közt a bizonytalan partszakaszok rendezésének fontossága is előtérbe került. A megbeszélés keretei közt a Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Csoportjának elnöksége felkérte az Erdészeti és Faipari Egyetem biológiával fokozottan foglalkozó fiatal mérnökjelöltjeit, hogy a Fertő tó biológiai egyensúlyának megvédése érdekében ötleteket, elképzeléseket, javaslatokat dolgozzanak ki. Azóta a munkabizottságokban fiatal kutatók is fejtenek ki szakmai társadalmi tevékenységet. 1973. május 22-én „A Fertő tó szabályozásának kérdései” címen Kováts Zoltán (Győri Vízügyi Igazgatóság) tartott előadást. Ismertette a tó rendkívüli vízszintingadozásait, melyek a történelem folyamán katasztrófális kiszáradásokat is előidézték. A Fertő tó lefolyását befolyásoló zsilip kezelésével összefüggő elképzeléseket is vázolta. A Fertő tó menti falvak helyzete és a növekvő üdülési, idegenforgalmi igények mind-mind sürgetik a környék regionális szabályozását. A Fertő tó műszaki kérdéseivel foglalkozó szakemberek, valamint azok, akik évek hosszú során gyalog közelítették meg a sportolásra alkalmas nádas vízterület csónakházait, meglepetésként üdvözölhették az 1973. június 3-án megindult és reggel, délben, este Sopronból a vitorlás kikötőig közlekedő, menetrendszerű autóbusszjáratokat. Az új megközelítési

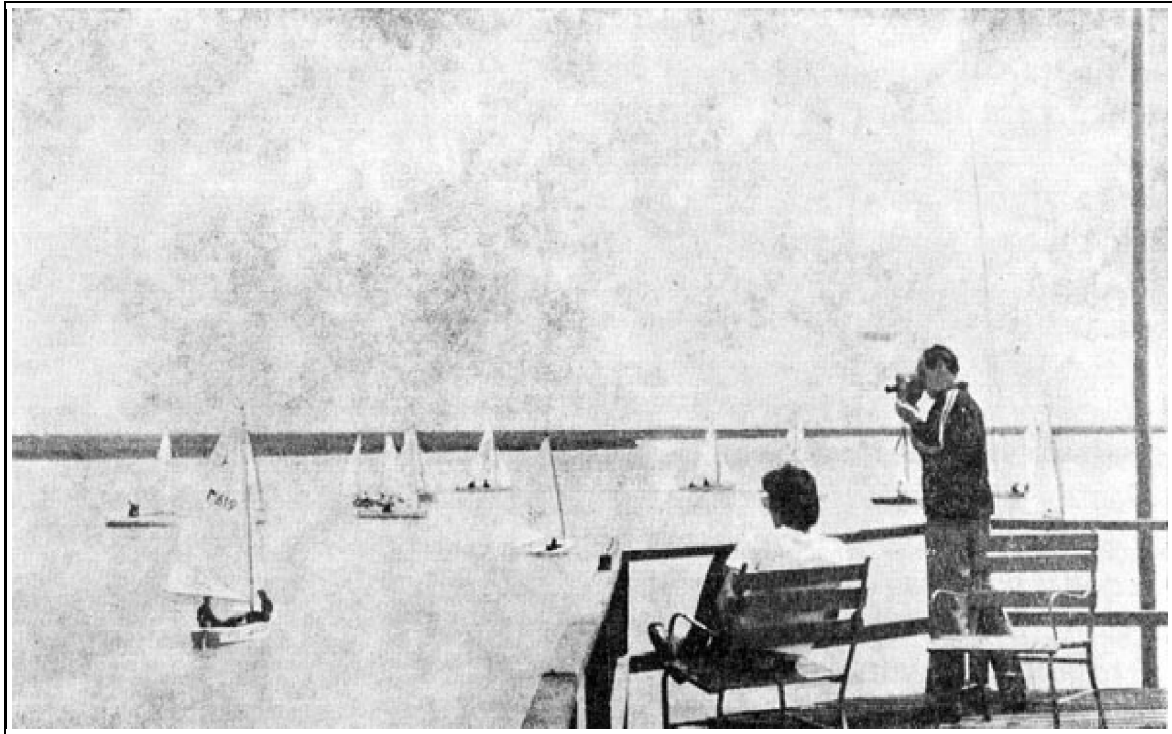
lehetőség a vidék fejlődését még fokozottabb mértékben előmozdította.

3. Cölöpverés a Fertőn (1958. II. 2)

5. A Magyar Vitorlás Szövetség Fertő tavi kapcsolatai lehetővé tették azt is, hogy 1973. június 30-án megvalósuljon az évtizedes álom: a nezsideri vitorlázók nemzetközi vitorlásversenyen vettek részt, melyet a soproni vitorlásszakosztályokat összefogó Fertői Vitorlás Szövetség elnöksége rendezett. Ez a társadalmi sportszövetség évtizedes áldozatvállalással és szellemi, fizikai munkaszervezéssel [137](#) az üzemi dolgozók összefogásával építette a semmiből az üdülőtelepet. A MTESZ 1973. szeptember 15–18 közt a soproni Liszt Ferenc kultúrház második emeletén megrendezte a TIT Országos Biológiai Vándorgyűlése keretében a „Fertő tó és környéke kiállítás”-t. A képek, dokumentumok, fényképek és levéltári anyagok bemutatták a múltat és a jelent. Sterbenz Károly soproni festőművész [27\(99\)](#) színes dekorációi kiegészítették ezt a tárlatot. Csík Ferenc soproni fotóművész szép felvételei mind a múltat, mind a jelent ábrázolták. A látogatottság igazolta a rendezők igyekezetét. Már az 1973. október 16-án rendezett a „Fertő tó szennyeződésének vizsgálata” című előadás részletesen tárgyalta a környezetvédelem szellemében a Fertő tó vízében található és vegyelemezhető szennyeződéseket. Pántos György, Pántosné Darimova Tatjana és Varju Péter, az Erdészeti és Faipari Egyetem Fertő tavi Munkacsoportjának tagjai végezték el ezt a tudományos munkát. A jelenlévő szakemberek élénk vitahangulatban elemezték a tennivalókat és foglalkoztak e szakterület részletkérdéseivel. Elhangzott az a kifejezés, hogy a Fertő tó jelenleg tudományos „közpréda”. Nincsen olyan hidrológiai és biológiai szakterület, mely ne foglalkozna a Fertő regionális problémáival csak éppen az annyira áhított „gazda” feltételei még mindig nincsenek biztosítva. A tanácsi és területi illetékességgel rendelkező hatósági szervek, mind-mind „édes gyermeküknek” tekintik a Fertő-kérdést. A már felsorolt és vázolt adatok is igazolták a mai Fertő-kérdés végleges rendezésének szükségességét. Az Észak-dunántúli

Vízügyi Igazgatóság mint illetékes szakhatóság élénk figyelemmel kísérte a Fertő-táj területén kibontakozó erőfeszítéseket és műszaki tevékenységeket. A vízminőség védelméért Ábrahám Margit 1973. december 11-én ismertette a felszín feletti és alatti vízfolyások ellenőrzését. Az Ikva szerepének vitájával kapcsolatban beigazolódott, hogy a szennyeződések egészen a Fertő tóig terjednek. A szennyvízbírságok [138](#) egyedül nem oldják meg a környék és így a Fertő tó vízháztartásával és környezetvédelmével kapcsolatos problémákat.

4. Az 1973. évi vitorlásverseny. A felvételeket a szerző készítette

6. Az 1974. év már a balfi térségben folytatódó ásványvízfeltáró fúrások jegyében folyt le. Két kút kialakításra került sor, melyeknek dokumentációit a Földmérő és Talajvizsgáló Vállalat készítette el, a kivitelezési munkákat pedig a Vízkutató és Fúróvállalat végezte. A Győr-Sopron megyei Szikvíz, Üdítőitalgyártó és Szeszfőzde Vállalat ugyanis mint kezelőüzem 1974. május 23-án kérte 85./1974. sz. átiratával a hidrogeológiai adatok, az ásványvízbeszerzési lehetőségek, a területfeltárási javaslatok, a vízkémiai vizsgálatok elvégzését. Az épülő és most már üzemelő Balfi fürdő [28\(100\)](#) részére ugyanis a megfelelő ivóvízkúrát is biztosítani kívánják az illetékes orvosi és egészségügyi beruházások. A MTESZ tudományos egyesületei a szükséges társadalmi segítséget már hosszú évekkel ezelőtt megadták és javaslataikat kidogozták. Így kerülhetett sor ezekre a fontos gyógyvízfeltárási munkákra. A balfi térség kénes és savanyúvizes forrásainak hidrogeológiai története bonyolult múltra tekinthet vissza és a most rendelkezésre álló gazdag források az egészségügyi intézmények zavartalan üzemét – az itt vázolt társadalmi munkák sokéves előzményei révén – mindannyiunk hasznára kedvezően segítettek elő. A mindig érdeklődő soproniak részére 1974. szeptember 18-án a TIT Elnöksége „Fertői gondok – fertői eredmények” címen szervezett előadást, amikor a széles társadalmat érdeklő kérdések és főleg a gyakorlati problémák megbeszélésére nyílt alkalom. Ugyancsak TIT-szervezésben került sor a „Balfi ásványvízkutatás kérdése” című előadásra 1974. szeptember 24-én. A Kecskeméti Meteorológiai Állomás képviselőjében kutatási

eredményeiről tartott értékes előadást Szilágyi Tibor, ismertette a nád szerepét a Fertő tó életében (1974. október 15). Ugyanakkor Pichler János, a MTA Fertő táj Bizottságának titkára összefoglalta a Fertő tóval kapcsolatos tudományos kutatások eredményeit és az elkészült kiadványokról is beszélt. A Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Csoportja 1974. szeptember végén és november elején a kapuvári Járási Tanács felkérésére bekapcsolódott azokba a munkákba, amelyek révén elkészült a Hanság egyes területeire kidolgozott és azok tájvédelmi körzette nyilvánítására javaslatul szolgáló dolgozat. 1974. december 14-én Oláh Kálmán a Győr-Sopron megyei Tanács nevében átvette a javaslat tervezetét. 1974. november 26-án Sterlik Gyula „A Fertő tavi nádgazdálkodás” címén tartott filmvetítéssel gazdagított előadást. A fertői nád egyre nagyobb mértékben jelentkezik a megye népgazdasági kimutatásaiban. Az aratás technológiája sokat változott, a nemzetközi tapasztalatok kiértékelését a helyi tudományos egyesületek szakemberei is figyelemmel kísérték. Ez év november 27-én, a Magyar Hidrológiai Társaság Soproni Területi Szervezetének összefoglaló munkaértékelésén, Budapestről Juhász József, a MHT alelnöke vett részt, aki hozzászólásában összefoglalta a soproni szakemberek eredményes munkáját. 1975. január 14-én került sor a MHT soproni Területi Szervezetének rendezésében „A Hanság tájvédelmi kérdései és az elkészült munkabizottsági tanulmány” ismertetésére. A hozzászólások szervesen kiegészítették a Fertő tó regionális problémáinak hansági hátterét is. A Hanság lassan elveszíti ősrégi adottságait és ha most nem történnek intézkedések, akkor ez a különös lágvilág, melynek csak kis része maradt meg, örökre elveszíti a tudományos irodalomban annyira értékelt arculatát. Balsay László, aki e sajátos vidék egyik leghivatottabb ismerője, válaszolt a feltett kérdésekre. A MTESZ és a Soproni Városszépítő Egyesület 1975. június 3-án megvitatta Sopron és a Fertő-táj településcsoportjainak általános rendezési tervét. A komplex értékelés írott anyagát megküldték a Városi Tanács Építési és Közlekedési osztályának. 1975. június 30-án Josef Stehlik professzor (Kismarton) érkezett Sopronba, hogy környezetvédelmi tanulmánya érdekében vízmintákat szerezzen a Fertő tó magyar területéről. A nyár folyamán megérkezett a vízügyi beruházások érdekében az úszó kotró, mely munkájával lényegesen megváltoztatja a Rákos patak egész torkolatát és folyamatosan kiépíti a kikötői partszakaszokat. Igazán azok érzik a mai műszaki beavatkozások horderejét, akik még emlékeznek a régi kubikus munkásokra és a soproni dolgozók erőfeszítéseire, amikor a Fertői Vitorlás Szövetség elnökségének irányításával az első csónakházak az 1958-as években megépültek. 1975. szeptember 20–21-én a Fertői Vitorlás Szövetség három Finn Yolle típusú hajóval részt vett a nemzetközi vitorlás regatta találkozón, melyet Nezsider körzetében rendeztek. A kapcsolatok kiszélesedtek és a megbeszélések után közösen szerkesztett jegyzőkönyv részleteiben is tartalmazta a további elképzeléseket. Mind osztrák mind magyar részről méltatták a hagyományos kapcsolatokat. A Fertő tó problémája mindkét országot érinti, a környezetvédelmi erőfeszítéseket csak helyes együttműködéssel lehet megoldani. A Magyar Hidrológiai Társaság győri és soproni területi szervezete 1975. október 10-én közös előadóülést rendezett. „A Fertő tó szabályozása és vízgazdálkodási kérdései” címen. A találkozást és a programok egyeztetését szükségessé tette főleg három kérdéscsoport időszerűsége: 1. a Fertő tó mint összetett biológiai együttes nem hagyható magára. A nemzetközi összefogásnak biztosítania kell a közös érdekek harmonikus kibontakozását. 2. A Fertő tó mint üdülőterület Sopron város dolgozóinak könnyen megközelíthető bázisa. A Fertő tó mintegy 12 km-es távolsággal a mai közlekedési feltételek mellett aránylag könnyen elérhető. A vitorlázás, a napozás, a szabadabb vízterület lehetőségei most alakulnak ki. A tanácsi beruházások folyamatosan biztosítják nagy tömegek részére is az alkalmas pihenést és kikapcsolódást. 3. Rendezni a kialakuló társadalmi együttélés feladatait. Továbbra is támogatni a tanácsi beruházások és hatósági intézkedések eredményességét.

7. A MTESZ tudományos egyesületeinek segítségével kialakult társadalmi-műszaki együttműködés sok-sok ténye és részlete igazolja a névtelenségbe vesző áldozatvállalások és a rendelkezésre álló értékes energiák

vidéket formáló erejét.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

---

140 HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI

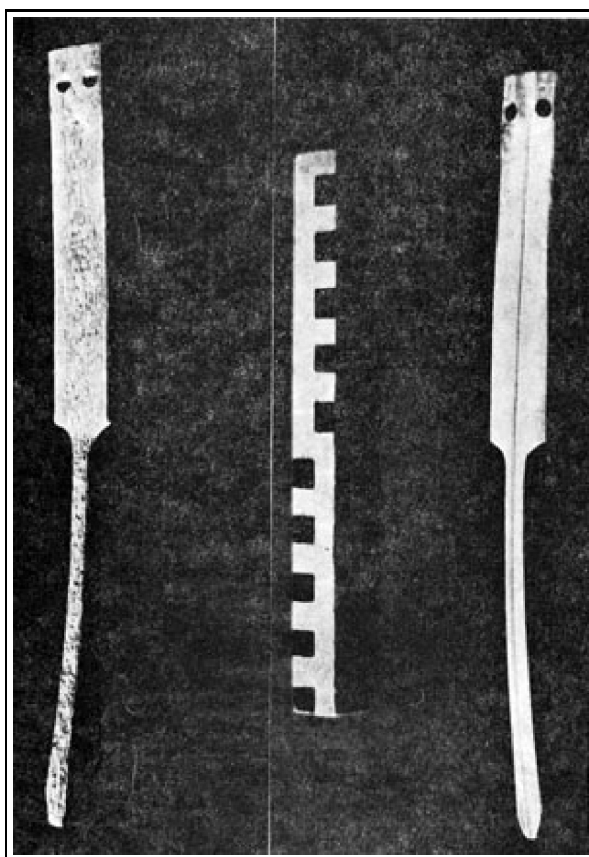
1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / HELYTÖRTÉNETÍRÁSUNK IDŐSZERŰ KÉRDÉSEI / Gömöri János: Számszeríjhoz tartozó csontfaragványok

Gömöri János: Számszeríjhoz tartozó csontfaragványok

(Adatok a számszeríj történetéhez a XV. századi Sopronban)

1972. március 14-én műemléki-régészeti kutatás során egy „ismeretlen rendeltetésű” csonttárgyat (1. kép) találtunk a soproni Fabricius-ház (Beloianisz tér 6.) volt mosókonyhájában.¹⁽¹⁰¹⁾ A mosókonyha (II/a helyiség) egy XV. századi falazott verem helyén áll. A verem feltárása közben került elő a szóbanforgó faragvány 450 cm mélységben, értékes agyagedények mellett, amelyek egyben jó kronológiai támpontul is szolgálnak a csont korát illetően. A számos cserépedény (2. kép) közül egy vörös színű, mázatlan, karcsú testű, széles egyenes peremű pohár külön figyelmet érdemel. Jellegzetes, pecsételt díszítése, amely a pohár oldalát körben borítja, analógiái alapján a XIV–XV. századra keltezhető.²⁽¹⁰²⁾ A többi, gótikus formájú, mázatlan vörös cseréppohár XV. századi. Közülük 2. képünkön csak a jellegzetesebbeket mutatom be. Ilyen bordázott oldalú poharak gyakoriak a soproni ásatások leletei között,³⁽¹⁰³⁾ de megtalálhatók voltak távolabbi városokban a hasonló kultúrájú városi polgárság asztalán is.⁴⁽¹⁰⁴⁾ A Fabricius-házi kerámialelet részletes feldolgozásának nem akarunk elébe vágni, de megemlítenéd, hogy a kantárfüles kiöntőcsöves edényke⁵⁽¹⁰⁵⁾ és a szürke, tálalakú kályhaszemek⁶⁽¹⁰⁶⁾ is XV. századiak. Így a csontfaragványt is erre a korra datáljuk.

Az Archeologické rozhledy XXV (1973) 3. számának kézhezvétele után vizsgáltam meg újra a csontot. A folyóiratban ugyanis Tomás Durdik tollából rövid közlemény⁷⁽¹⁰⁷⁾ jelent meg, melyben a szóbanforgó csonttárgy pontos analógiáit közli cseh- és morvaországi középkori leletegyüttesekből. A szögletes lapátformájú csontfaragványok rendeltetését korábban náluk sem ismerték fel. A szerző szerint ezek a számszeríjtámasz előrésének csontborítását képezték (3. kép). Az általa ismertett darabok cseh- és svédországi várakban kerültek elő (Tyrov,⁸⁽¹⁰⁸⁾ Tepenec,⁹⁽¹⁰⁹⁾ Skanör¹⁰⁽¹¹⁰⁾), még pedig töredékesen. Régi fegyvergyűjteményekben azonban eredeti felerősítésben is megfigyelhetők a csontborítások.¹¹⁽¹¹¹⁾

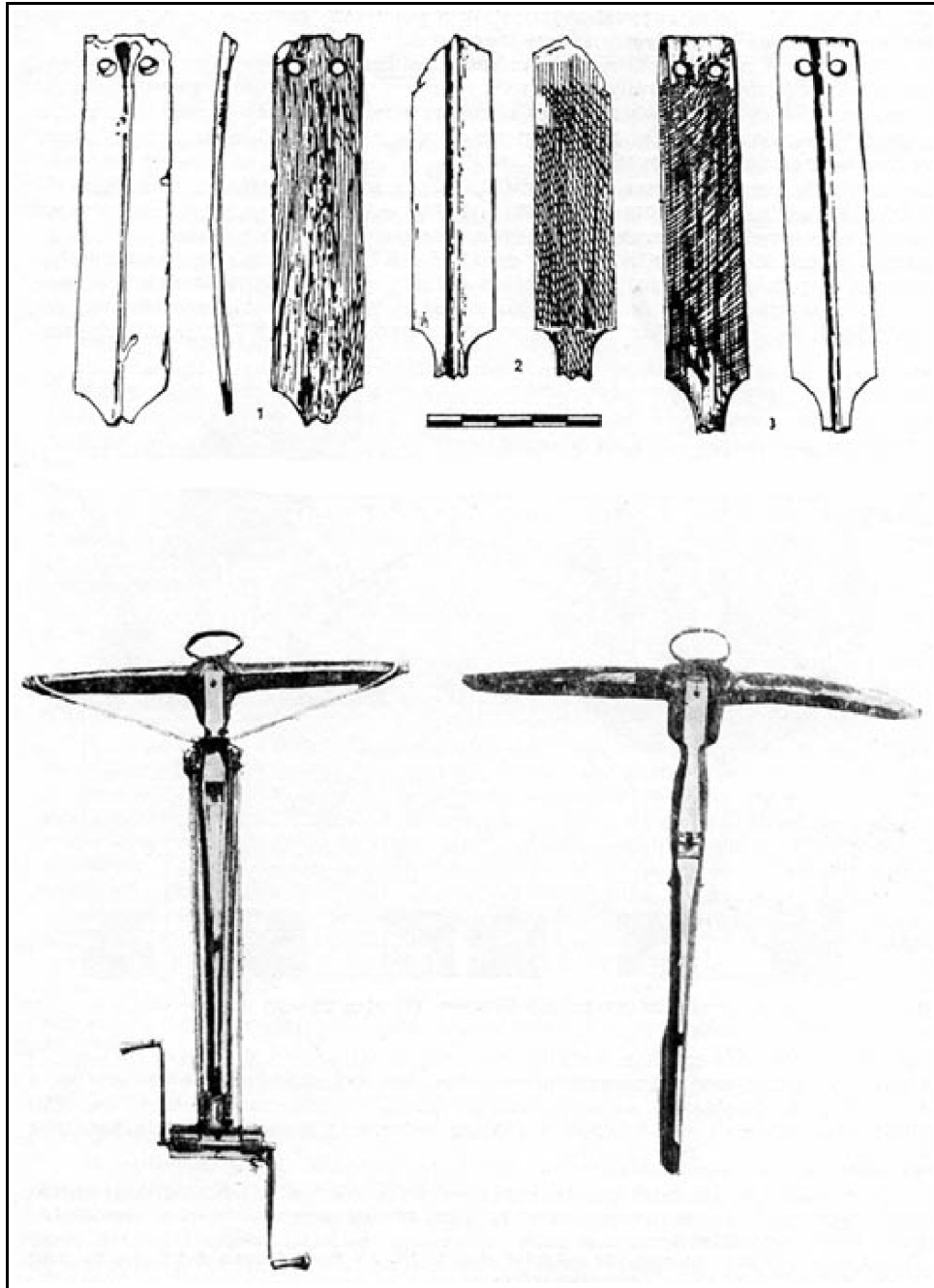
1411. Csontfaragvány elő- és hátlapja (Lelet a Fabricius-házból). Adorján Attila felvétele

A soproni lapátalakú csontfaragvány valamivel hosszabb, mint a Durdík által ismertett darabok. Téglalap alakú része 126 mm hosszú és 22 mm széles. A nyélszerű nyúlvánnyal együtt 260 mm az egész hossz. A „nyél” 7 mm széles. A csontlemez sima felületén, hosszában, közepén keskeny vájat húzódik (1 mm-es átmérőjű). A lemez végén 23 mm hosszúságban a vájat 8 mm szélességűre változik, hogy homorú felületével a nyílvesztő felfekvését biztosítsa. E vájat két oldalán szimmetrikusan elhelyezett, ferde furatú lyukak találhatóak, amelyek a csontlemeznek az íj törzsére való felerősítését szolgálták. (4. kép) A csontlemez hátlapja irdalt. E barázdált [144](#)felületet bizonyára enyvvvel ragasztották a számszerű fatörzsére.¹²⁽¹¹²⁾ A 3 mm vastag csontlemez az idők folyamán kissé meghajlott.

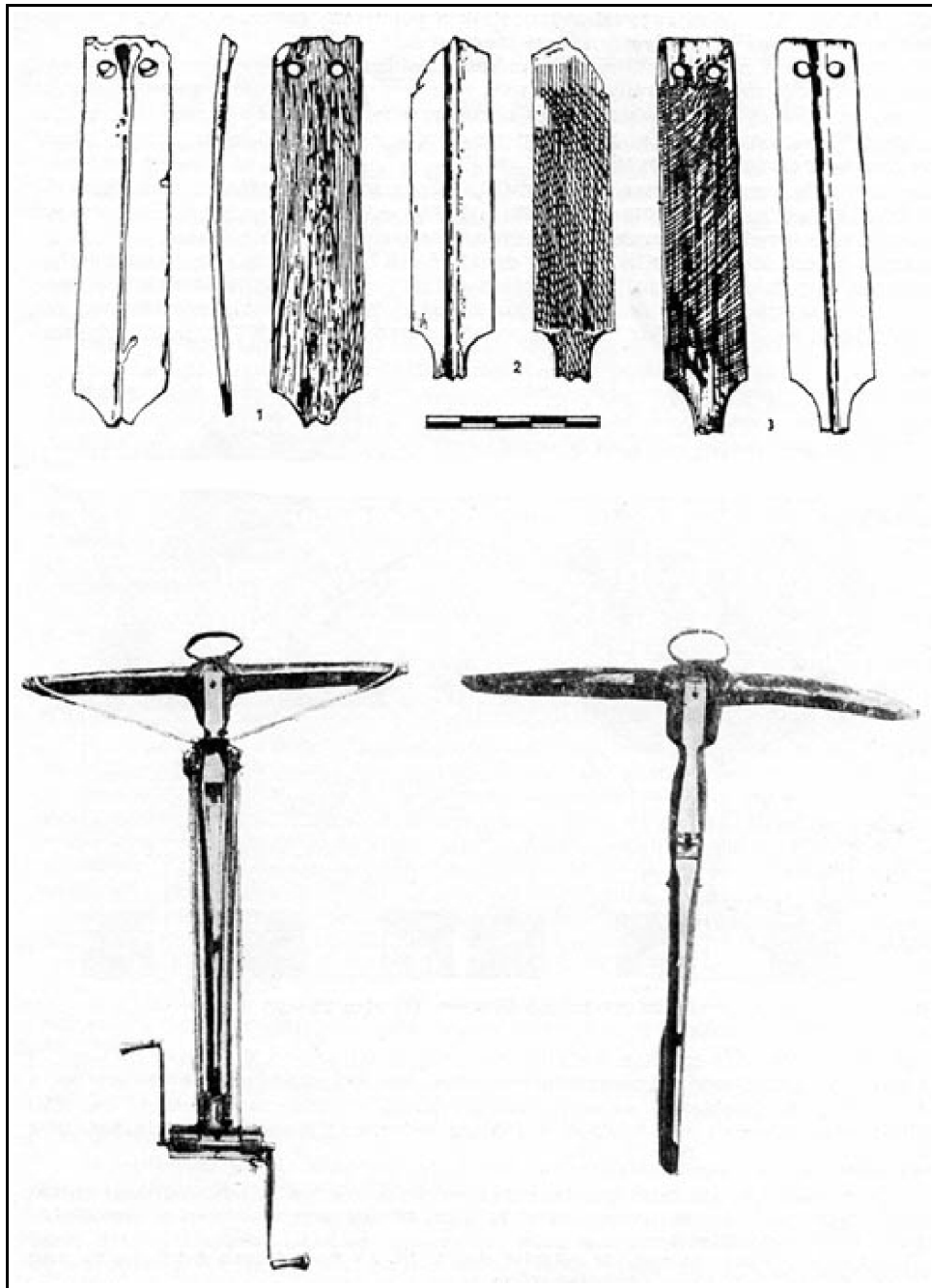

1422. XV. századi veremből előkerült kerámiák (Fabricius-ház). Adorján Attila felvétele

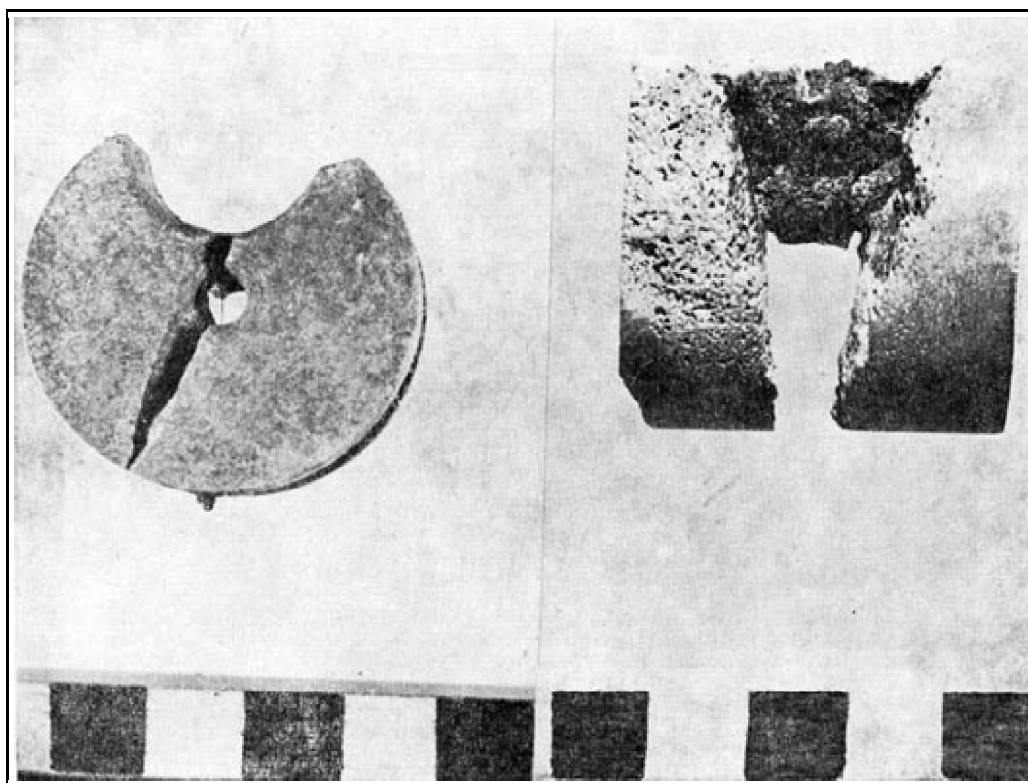

1433. Számszerjéj csontborításai (Durdik nyomán). Adorján Attila felvétele

4. A Magyar Nemzeti Múzeum két számszerjéje

Eltételezve a néhány milliméteres méretbeli eltéréstől, a soproni számszerjé-betét kidolgozását, formáját és arányait tekintve, tökéletes mása a tyrovi, tepenci és skanöri daraboknak, annyi különbséggel, hogy nem töredékes, hanem ép darab, amennyiben a „nyél” nyúlánya is teljes hosszában megvan. Így méreteiből a számszerjé hozzávetőleges nagyságára is következtethetünk.

5. Számszeríjdíó (Sopron, Új utca 22–24)

A másik bemutatott csontfaragvány (5. kép) a soproni középkori zsidófürdő (Új u. 22–24) ásatása során 1974-ben került elő XV. századi rétegekből. Esztergályozott csonthenger, amely a számszeríj „elsütő” szerkezetéhez tartozott. Hossza 3,8 cm, átmérője 3,9 cm. A henger alkotóján 2,3 cm átmérőjű bevágás van a beakasztandó húr számára. Egy másik bevágás vasbetéttel az „elsütő” ravasz felfekvését szolgálta. Pontos megegyező darabot őriz a brassói városi múzeum. Hasonló példányt az egri várásatások során is találtak.¹³⁽¹¹³⁾ A Nemzeti Múzeumban őrzött XV. századi számszeríjakon is ilyen diós-rendszerű elsütőszerkezeteket láthatunk (4. kép).¹⁴⁽¹¹⁴⁾ 1443-ban a soproni városbíró egy számszeríjdíót vásárolt Ferenc nyílfaragótól (*Snyczér*): ez a csontdiós „elsütőszerkezet” a csappantyús rendszerű lehúzókészülék megjelenése előtt általánosan elterjedt volt,¹⁵⁽¹¹⁵⁾ ezért a soproni számszeríj típusának és analógiáinak meghatározásánál, elsősorban az előbb ismertetett lapos számszeríjborításra támaszkodhatunk. Mivel méretben és formában leginkább a cseh és morvaországi darabokhoz hasonlít a soproni csontlemez, tárgyi bizonyítékát is láthatjuk annak, hogy a számszeríj, amelynek magyar neve szláv (cseh, lengyel) közvetítésre utal,¹⁶⁽¹¹⁶⁾ Sopronba is ezekről a szláv területekről származhatott, esetleg német közvetítéssel.

Hogy végső soron honnan ered, annak fejtegetése messzire vezetne. Csak megemlítem Kalmár János nyomán, hogy az i. e. XII. században Kínában már ismerték a számszeríjat. I. e. 110 körül a görögöknél ír le Alexandriai Heron hasonló fegyvert. A római császárkorban, a nyugati provinciákban általánosan ismert fegyver lehetett, i. sz. IV. században a gallok,¹⁷⁽¹¹⁷⁾ i. sz. VI. században a gótok¹⁸⁽¹¹⁸⁾ is használták. 1100 körül a normannok is felvonultattak számszeríjas harcosokat a bizánciak ellen. A keletrómai birodalomban ekkor már nem ismerték ezt a fegyvert. Európában képes ábrázolásokon a X. században bukkan fel újra.

Hazai viszonylatban a XIV. században terjed el. Neve az egész középkoron át a latin *ballista*, *arcuballista*,

arbalista, ebből német népetimológiával a német *armbrust*. A hazai német városi számadáskönyvekben¹⁹⁽¹¹⁹⁾ gyakori, a soproniakban pedig kizárólagos a fegyver *armbrust* megnevezése, ma is használatos német névvel. Ugyanekkor a fegyver készítőjét a soproni források kizárólag *pogner* 'Bogner; íjgyártó' néven említik. A *Bogenmacher*, *Bogenschmied*, *Armbrustmacher*, *arcupar*, *arcuarius* megnevezést itt nem használták. Az íjgyártó mesterek *pogner* megnevezése nyilvánvalóan azt jelenti, hogy ezek elsősorban nem számszeríjak készítésével foglalkoztak, hanem – legalábbis a XIII–XIV. század folyamán – jobbra kéziíjakat (*Bogen*) gyártottak. Valószínű, hogy már az Árpád-korban íjkészítő műhelyek állhattak Sopronban az ispáni vár mellé települt fegyveresek, a lövérek, azaz lövők felszerelésének utánpótlását biztosítandó. Egy XIII. századi soproni csontfaragó műhely emlékei nemrég kerültek elő.²⁰⁽¹²⁰⁾ Ezek a műhelyek élhettek aztán tovább a középkorban. A XV. században a soproni íjgyártóműhelyek már a számszeríjak készítésére álltak át. Forrásaink az *armbrust* számos említése mellett a kéziíjat (*pogen*) csak elvétve említik.²¹⁽¹²¹⁾

Visszatérve a fegyver idekerülésének útjára, az elmondottakból valami ellentmondást érezhetnénk a soproni számszeríj csehországi eredete és német neve között. Ez azonban csak látszólagos. Alább kiderül, hogy Sopronban ebben az időben cseh zsoldoskatonák is álltak a város szolgálatában. 1439–40-ben pl. Hanusko vagy Jenisko, aztán talán Hans Vrob, kinek egyik lovát Jankonak hívták, 3–3 számszeríjjal (*armbrust*) voltak felszerelve.²²⁽¹²²⁾ 1454-ben egy Jenko nevű íjgyártót (*pogner*) említenek, aki a belvárosban Ebersdorffer soproni városkapitány házában volt lakó.²³⁽¹²³⁾ Itt meg kell említeni, hogy Ebersdorffer annak a Sopron melletti Macskakő várnak a birtokosa is volt, amely később a beáramló „cseh testvérek”, a husziták fő fészke lett.²⁴⁽¹²⁴⁾ 1466-ban Vencel íjgyártót említi az adójegyzék, aki adója fejében egy számszeríjjal tartozott a városnak.²⁵⁽¹²⁵⁾

Megemlíthetjük emellett, hogy az 1. képen bemutatott csontfaragvány lelőhelye a XV. század elején olyan kereskedők tulajdonában volt, akiknek voltak csehországi kapcsolataik. Wildberger, a ház első ismert tulajdonosa családneve alapján egy csehországi, vagy felső-ausztriai Wildbergből származhat.²⁶⁽¹²⁶⁾ Kienast Vilmos, a következő tulajdonos 1416-ban Grelitzer Vencel olmützi kereskedő soproni ügyeinek egyik intézője.²⁷⁽¹²⁷⁾ A XV. század közepén Körmendi András polgármesteré a ház.²⁸⁽¹²⁸⁾ Adataink vannak arra, hogy a nyílkészítés és a puskapor előállítás a városházán folyt.²⁹⁽¹²⁹⁾ Feltételezhető, hogy a polgármester házában is készítettek hasonló harci, védelmi eszközöket. Helyet kaphatott a házban az íjgyártó is.

A lakók között azonban az egész XV. század folyamán nem említenek itt ilyen mestert. A XV. századi Sopronnak, amennyire nevek alapján ez megállapítható, szoros kapcsolatai lehettek a cseh-morva városokkal. Onnan elszármazott lakosok gyakran a számszeríj készítőjeként, vagy használójaként jelennek meg Sopronban, s igen gyakran, főleg 1440 és 1465 között, mint a városi polgárok adózás elleneségei tűnnek fel a szomszédos Macskakő várában.³⁰⁽¹³⁰⁾

1443-ban Sopron körül már dúlt a feudális anarchia. Erzsébet, a csecsemő V. László király anyja Sopront két évvel azelőtt zálogosította el III. Frigyes német királynak. A soproni dézsmán Ebersdorffer, Frigyes király soproni városkapitánya és Pálóczi Simon, I. Ulászló főlovászmestere, Kőszeg új ura marakodott. Pálóczi emellett a borsmonostori apátság Sopronba menekített kincseit is követelte. A város vezetői a magyar és német érdekek között vergődtek ebben az időszakban.³¹⁽¹³¹⁾ A háborús viszonyok következtében fellendült a számszeríjkereslet is. A városi számadáskönyvekben egymás után olvashatjuk a bejegyzéseket: 1443-ban János íjgyártónak két számszeríj megjavításáért 9 dénársolidust,³²⁽¹³²⁾ 1459-ben egy polgárnak a város szolgálatában eltört számszeríjáért 6 dénársolidust fizetnek.³³⁽¹³³⁾

1462–65 között Csepreg mezőváros kapitánya és előjárósága leveleket küldött a soproni tanácshoz egy eltörött számszeríj ügyében. Követelték annak megtérítését, a kár pótlását. Egy soproni polgár, Mock Simon ugyanis látván, hogy a csepregiek nem tudták felajzani a számszeríjat, felajzotta azt, de az az első lövésnél eltörött.³⁴⁽¹³⁴⁾

Az említett viszály a számszeríj nagy értékére utal, egyúttal a szaruívű számszeríj nehéz felajzhatóságát is mutatja. A számszeríj értéke Sopronban a XV. században 2–3 aranyforint körül járt. 1400-ban egy *armst* 12 denársolidusba került, 1404-ben és 1410-ben 2 és fél ezüst talentum volt a számszeríj (*armst, armbst*) ára. 1427-ben egy számszeríj 2 aranyforintot ért. 1432–33-ban János íjgyártó 12 és fél dénárfontért készített 10 számszeríjat. 1439–40-ben két új számszeríjat egy fél ezüsttalentum denárért javítottak („2 neuen armbsten ze pessern”). 1439-ben 3 dénárfont ¹⁴⁷egy *armbst*, 1440-ben egy új számszeríj 13 denársolidus. 1442-ben egy ugyancsak új számszeríj 2 forint. 1443–44-ben 1 dénárfont a számszeríj ára. 1452–53-ban 15 denársolidus, 1459–60-ban 6 denársolidus. 1443-ban Ferenc számszeríjkészítő (*Snytzer*) 4 garasért készített egy számszeríj-diót. 1514-ben egy számszeríj-húr (*armbrust-senif*) 6 kajcárba került. 1439–40-ben a város zsoldosainak összeírásakor³⁵⁽¹³⁵⁾ mind a nyolc harcos felszerelésében megemlítik az 1–3 számszeríjat („armbst mitsambt der schieszeug”) és értékét 3 forintban adják meg. A *schieszeug*³⁶⁽¹³⁶⁾ a lövésnél szükséges eszközöket jelenti, valószínűleg a felajzáshoz szükséges tekervényt, vagy motollát³⁷⁽¹³⁷⁾ (4. kép). Általában a számszeríjjal együtt említik,³⁸⁽¹³⁸⁾ de előfordul, hogy csak Schieszeug-et vásárolnak, vagy rabolnak el valakitől.³⁹⁽¹³⁹⁾ Az „armbrust mit allem geräth”⁴⁰⁽¹⁴⁰⁾ és a „stahel mit allem geräth”⁴¹⁽¹⁴¹⁾ (*stahel* ‘Stahlbogen der Armbrust’) is előfordul. A számszeríj értékét jelöli, hogy pl. 1465-ben egy soproni polgárt, Schleifengrad Mihályt az alsóausztriai Rotenturm várából csak egy új számszeríj és készpénz ellenében engedték szabadon.⁴²⁽¹⁴²⁾ Ezekért a fogoly és a várkapitány, Matsch Paczolt is ír a soproni tanácsnak.

1444-ben a községeket azzal vádolták, hogy a soproni polgármester szolgájának számszeríját⁴³⁽¹⁴³⁾ elvették. 1451–57–58-ban panaszlevelek érkeznek a soproni tanácshoz, hogy a polgárok számszeríjjal támadtak az utasokra.⁴⁴⁽¹⁴⁴⁾ A számszeríjak értékét jelzik, hogy 1442-ben az étékfogó mesternek (Kuchenmeister), korábban az udvarmesternek ajándékoztak a soproniak bizonyára díszített számszeríjat.⁴⁵⁽¹⁴⁵⁾ 1452-ben V. László udvarában egy nemesember 15 denársolidus értékű számszeríjat ajándékozott a soproni fegyvermesternek, aki ott követségben járt. A fennmaradt XIV–XV. századi soproni ingatlanösszeírásokban, adójegyzékekben, végrendeletekben és számadáskönyvekben 68 esetben említenek íjgyártókat. Az 1379 és 1489 közötti időszakból 20 íjgyártó neve ismert, közülük azonban csak öt személy szerepel többször a forrásokban.⁴⁶⁽¹⁴⁶⁾ János íjgyártó mester (1400–1459 között) 21-szer említetik. Fia, János íjgyártó (1454–1461 között) 9-szer szerepel. Hétszer említik a források Bertold íjgyártót, (1439–1443) hatszor Lőrincet (1459–1468), ötször Keresztélyt (1461–1466), kétszer Jenko, Balázs, István és Vencel íjgyártókat. Tizenegy mester neve csak egyszer bukkan fel a soproni forrásokban. A többször említett íjgyártók adatait e sorokhoz kapcsolódva családtörténeteszerűen ¹⁴⁸Mollay Károly dolgozta fel. Ezekből tanulságos, társadalomtörténeti szempontból is értékes kép alakult ki.

Az 1379. évi háztulajdonosok összeírásakor már 4 íjgyártó *pogner* van Sopronban. Közülük egy (Imre) lakik a belvárosban és 1 1/2 telkes ház tulajdonosa. A másik három mester a külvárosokban 1/4, vagy kisebb telek tulajdonosa.⁴⁷⁽¹⁴⁷⁾ A XV. század elején és közepén 4 íjkészítőt emlegetnek a belvárosban. Közülük János mester fia, ugyancsak íjkészítő, lakik itt huzamosabb ideig. Utóbbi 1458-ban jelentősebb vagyonnal rendelkezik; 3/4 háza, 1/4 szőlő + 1/4 szőlő + 1/8 szőlő.⁴⁸⁽¹⁴⁸⁾ Ebben az évben egy új számszeríj az adója.⁴⁹⁽¹⁴⁹⁾ Számszeríjjal adóznak 1468-ban Lőrinc⁵⁰⁽¹⁵⁰⁾ és 1466-ban Vencel⁵¹⁽¹⁵¹⁾ külvárosi íjkészítők is. 1489-ben is így adózik 3 számszeríjkészítő.⁵²⁽¹⁵²⁾ Ez azonban nem volt általános.

Az 1490-es években a végrendeletek már régi számszerűjokról beszélnek: 1487-ben, Pogner Istvánnál 20, 1492-ben Alföldy Bálint harmincadosnál 4 régi számszerű és 6 puska volt.⁵³⁽¹⁵³⁾ 1519-ben és 1521-ben feltűnik a számszerű új változata, amely már nem *armbrust*, hanem *stahel* ‘Stahl; acél’ néven szerepel.⁵⁴⁽¹⁵⁴⁾ A szaruívet acélív váltja fel. 1521-ben egy végrendelező számszerűjét („stahel mit allem gerat”) a Szt. Sebestyén kápolnára hagyja.⁵⁵⁽¹⁵⁵⁾ Ez talán egy valamikori Szt. Sebestyén lövészársaság emlékét őrzi. Bár a soproni lövészek csak később, 1542-ben nyerik el első szabályzatukat.⁵⁶⁽¹⁵⁶⁾

A törökveszély idején, 1532-ben összeírták a város és jobbágyfalvai fegyverfogható lakosságát. „Armbrust”-tal csak egy soproni jelent meg ekkor „stahel”-t viszont még 24-en viseltek. A puskák száma jóval több volt. 1537-ben az újabb összeírásnál „armbrust” már nem szerepel, „stahel” is kevés, Sopronban 4 db, Ágfalváról 9.⁵⁷⁽¹⁵⁷⁾ Ezután már íjkészítőket sem említene az oklevelek. A tűzfegyver háttérbe szorította a számszerűjét, készítették azonban környékünkön (főleg vadászati célra) a 17–18. században is.⁵⁸⁽¹⁵⁸⁾

Összefoglalva, céloim az volt, hogy a két soproni csontfaragvány korát és rendeltetését meghatározzam és adatokat szolgáltassak a számszerű történetéhez. Technikai kérdésekkel nem foglalkoztam. A csontesztérgálásról ezt Sándor Mária már ¹⁴⁹megette,⁵⁹⁽¹⁵⁹⁾ a számszerű mechanizmusát Kalmár János ismertette.⁶⁰⁽¹⁶⁰⁾ Ő közölt számszerű felhúzó horgokat,⁶¹⁽¹⁶¹⁾ számszerűlövész-parancsnoki nyílhegyeket⁶²⁽¹⁶²⁾ és történeti adatokat az íjgyártómesterségre.⁶³⁽¹⁶³⁾ Előadásom soproni adataival kiegészíteni szándékoztam az általa ismertett okleveles adatokat, kiváló művében, a „Régi magyar fegyverek”-ről írott könyvében a soproni adatok ugyanis nem szerepelnek.⁶⁴⁽¹⁶⁴⁾

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK

---

150 KISEBB KÖZLEMÉNYEK

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Patek Erzsébet: A sopron-várhelyi ásatások 1975. évi eredményei

Patek Erzsébet: A sopron-várhelyi ásatások 1975. évi eredményei

(Előzetes jelentés)

1. Bella Lajos századvégi feltárásai óta közismert, hogy a sopron-várhelyi (Burgstall) őskori lelőhely nem csupán a soproni táj, sőt nem is csupán a Kárpát-medence szempontjából jelentős. A várhelyi erődített telepen elért régészeti eredmények az egész Hallstatt-kultúra kutatástörténetének újabb és újabb hasznos szakaszait jelentik.

A Hallstatt-kultúra a Szajnától a Duna magyarországi szakaszáig és a Német Középhegységtől Szlovéniáig terjedő terület koravaskori (i. e. 7–4. sz.) kultúrája. Ennek a hatalmas kulturális egységnek legkeletibb része a Dunántúl. Itt jól vizsgálható a keleti eredetű preszkita és szkita kultúráknak a Hallstatt-kultúrára, annak kultúrtörténetére, gazdaságtörténetére, harcmódorára gyakorolt hatása. Sopron környéke kiemelt

jelentőséget ért el a Hallstatt-korban az által is, hogy a soproni hegyek lábánál húzódott a Borostyánkő-út, a vaskor távolsági kereskedelmének egyik legjelentősebb útvonala. Ez útvonalon keresztül nem csak kereskedelmi, hanem fontos kulturális kapcsolatok is létesültek Észak-Itáliával, a Balkán-félszigettel, a görög területekkel. Éppen ez utóbbi továbbította Sopron területére például a görög föld geometrikus művészetének befolyását, ami – többek közt – a világhírű soproni alakos urnák megszületését jelentette.

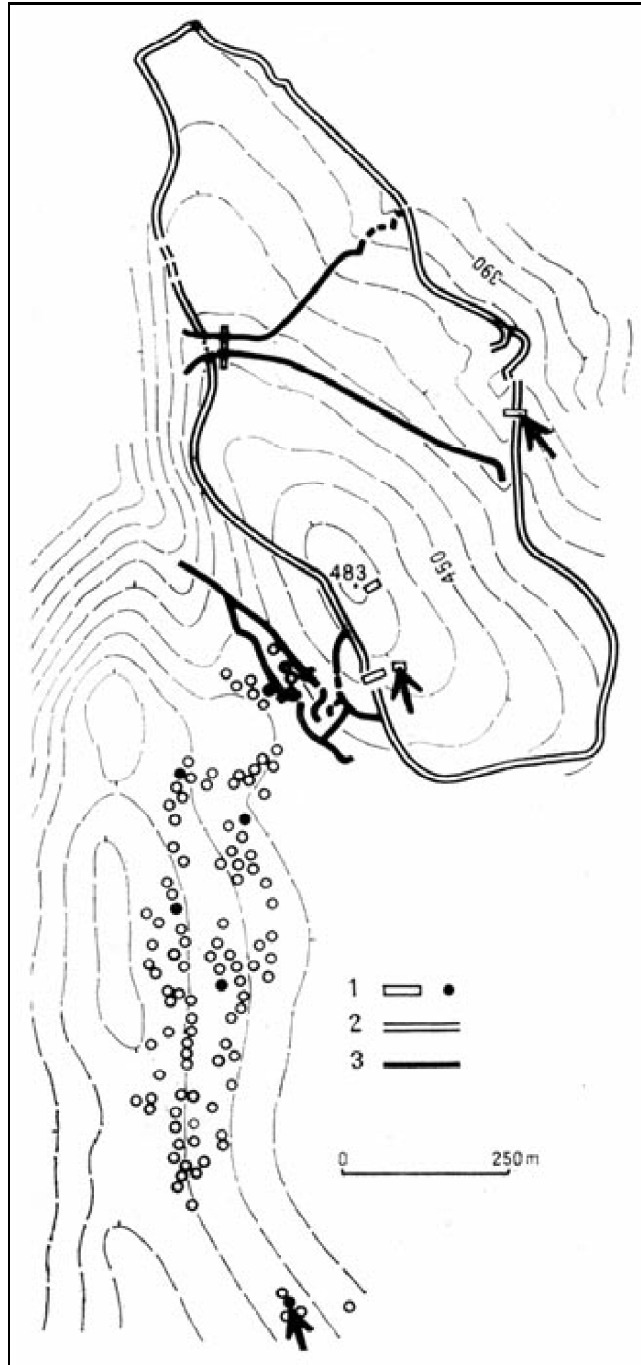
A soproni társadalmi szervek, intézetek és intézmények támogatása tette lehetővé az MTA Régészeti Intézete számára a Bella Lajos által elindított munka folytatását. E régészeti munka nélkülözhetetlen anyagi alapjait elsősorban a Nyugat-Dunántúli-Intéző Bizottság támogatása teremtette meg.¹⁽¹⁶⁵⁾

Az 1971 óta folyó kutatásaink során a kisebb mértékű temető-kutatás mellett elsősorban a várhelyi telepre és e telep erőrendszerére összpontosítjuk erőnket. Célkitűzéseinket a Soproni Szemle 1974. évi kötetében vázoltuk és azóta is ugyanez a folyóirat ad helyt folyamatosan előzetes ásatási beszámolóinknak. Kutatásainknak a Soproni Szemlében lehetővé vált publicitását már csak azért is tartjuk fontosnak, mivel a helyhiánnyal küzdő soproni múzeum az újabb ásatások tárgyi emlékeit eddig még nem tudta bemutatni.

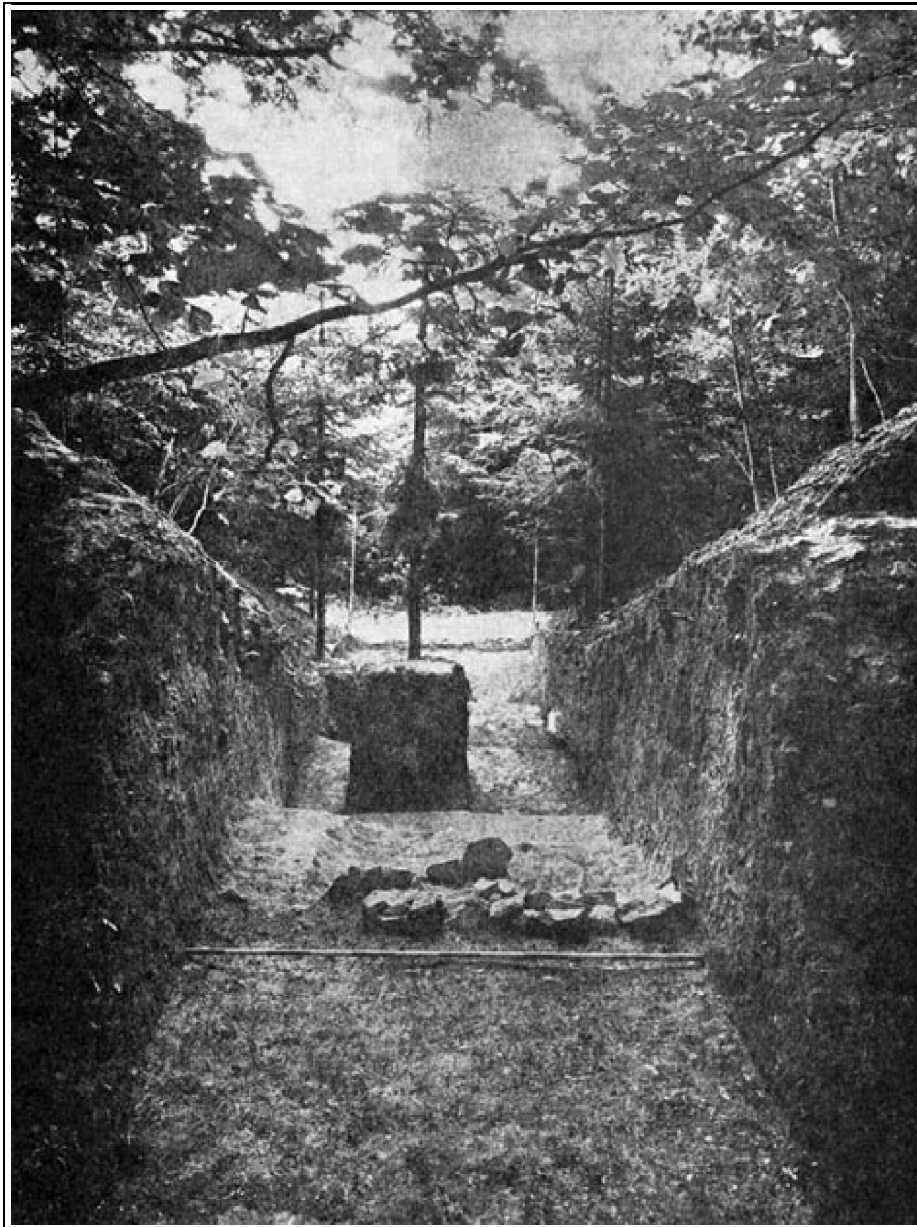
1975-ben Sopron-Várhelyen a következő feltárásokat végeztük: a) Átvágtuk a fősánc keleti szakaszát az erőrendszer szerkezetére és korára vonatkozó ismereteink bővítése érdekében; b) A telep belsejében feltártunk egy épületet; c) Felbontottuk a földvárhoz tartozó tumulus-temető egy különálló sírcsoportjának egyik sírhalmát.

2. a) Az egész telepet körülvevő HC-kori sánctól a sáncrendszer DNY-i szakaszán 1973-ban már átvágtuk. 1975-ben a sáncrendszer K-i részén nyitottunk egy ásatási blokkot. Az eredmény azt mutatta, hogy a sáncrendszer szerkezete nem mindenütt azonos. Az 1975-ben feltárt szakaszon nem volt nyoma annak a kő- és fakonstrukciónak, amit a DNY-i részen, azaz a földvár legnehezebben védhető oldalán találtunk. Az 1975-ben átvágott sánccszakaszon 3 építési periódus jeleit figyelhettük meg. A két alsó szint Hallstatt-kori, a legfelső a La Tène-kor legvégén, az i. e. utolsó évtizedekben készülhetett. A Hallstatt-kori sánckutatás szempontjából legérdekesebb e sánccszakasz legelső periódusa. Ebben ugyanis a legelső erődítési rendszernek, egy paliszád-sornak nyomait találtuk meg: kövek által közrefogott facölöpöknek elkorhadt maradványait. Égési réteg zárja le ezt a szintet. Ezután a földvár lakói facölöpöket itt már nem alkalmaztak, hanem a régi földsánctól kijavították és mintegy 1 méterrel megmagasították. A Hallstatt-kor után kb. 400 évig nem volt élet a telepen, ezt csupán időszámításunk előtti utolsó évtizedekben szállották ismét meg. Ekkor, a La Tène-kor végén a régi sánctól kijavították és a sánc tetejére új keskeny réteget is ráhordtak.

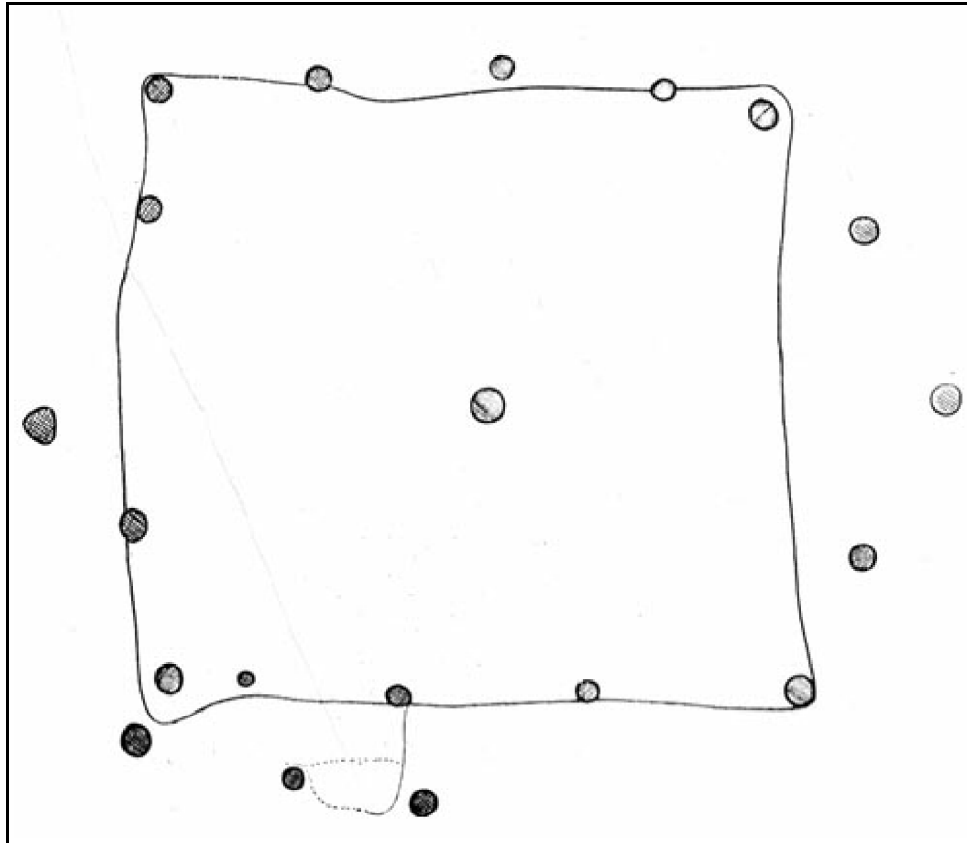

1511. A várhelyi erőrendszer (nyilak: az 1975. évi feltárás helye)

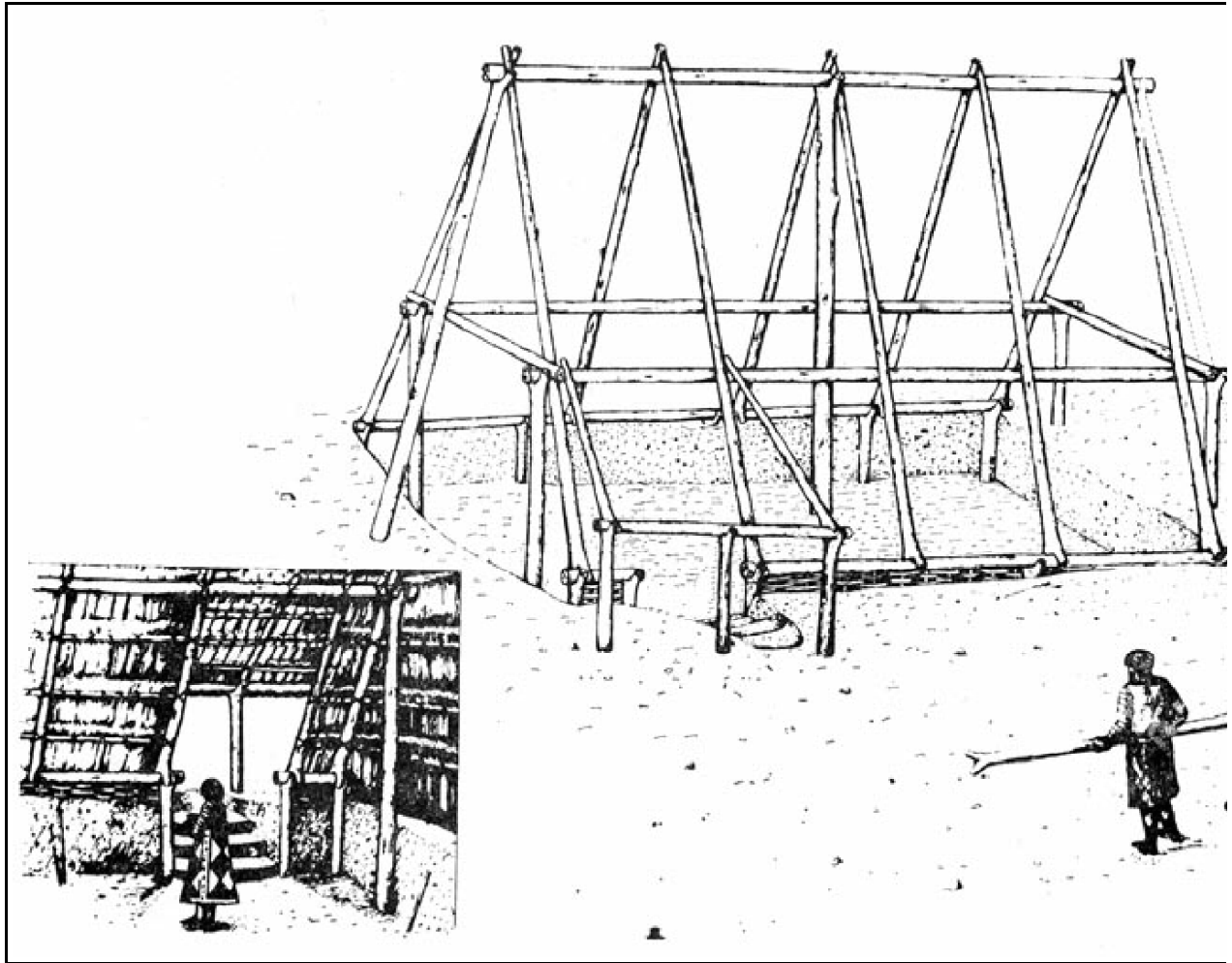

152. A fősánc keleti szakaszának átvágása Ny-ról nézve (előtérben: a paliszádhoz tartozó kőmaradványok)

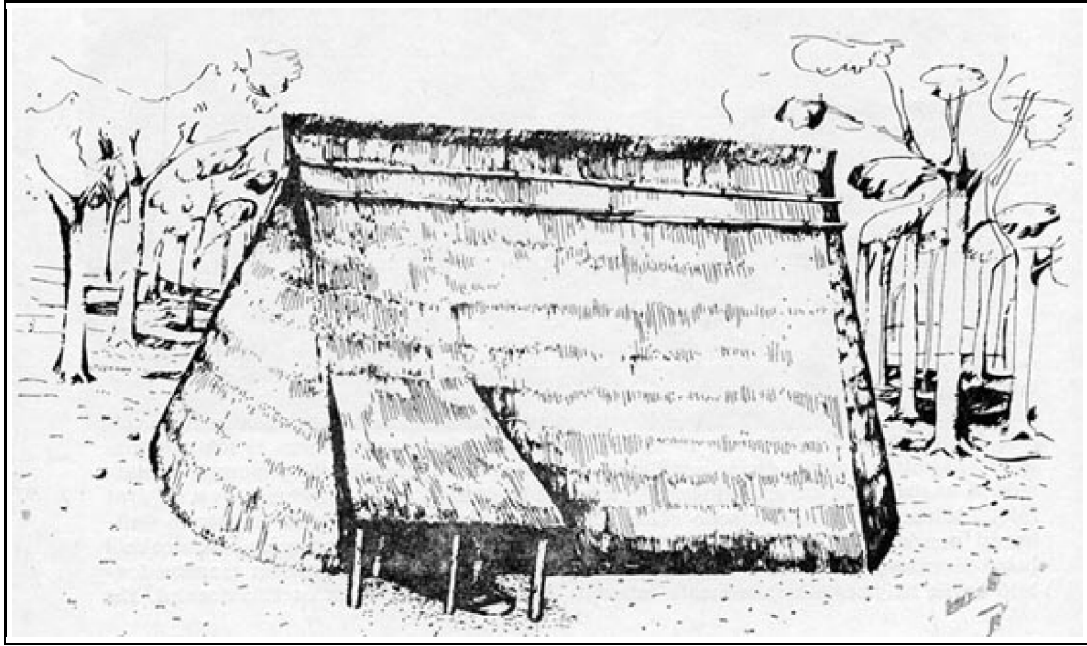

1533. A 9. sz. ház második építési periódusának cölöplyukai

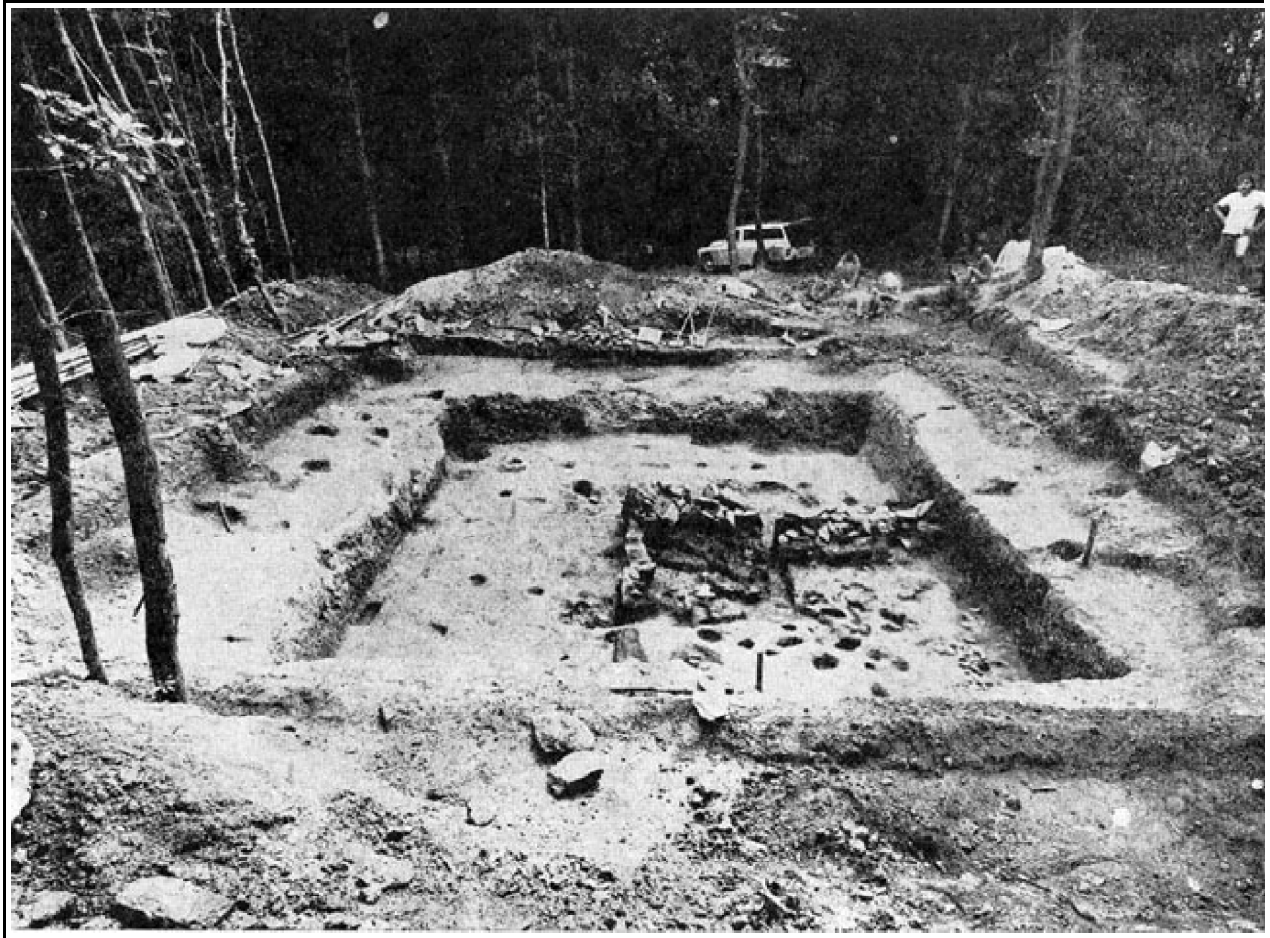
b) A sopron-várhelyi telep belsejében lévő 9. sz. ház kibontását 1974-ben kezdtük meg és 1975-ben fejeztük be. Ez az épület különös figyelmet érdemel mind a méretek, mind a szerkezet szempontjából. Egy korábbi (valószínűleg HC-eleji) sziklába vágott ház területén a HD folyamán egy mintegy 8×9 méteres belvilágú házat készítettek. Ez az épület kb. 130–150 cm mélyen be volt ásva a földbe. A tetőt hatalmas facölöpök (átmérőjük kb. 40–50 cm) tartották. Ezen az épületen is több változtatást hajtottak végre, amire a különböző szintekből kiinduló cölöpnymok mutatnak. A házba a DK-i oldalnál lépcsőn lehetett bejutni. A lépcső nyomait, és a bejárat fölötti tetőzethez tartozó kisebb cölöplyukakat is sikerült feltárnunk. Az utolsó építkezési periódusban vízszintesen elhelyezett fagerendákra szárazon rakott kősorokból belső térválasztó falakat készítettek. Az egész épületnek kb. a negyedét magába foglaló egyik helyiségnek fapadozata lehetett. Az épület tűzvésznek esett áldozatul. Ezt vörösre égett agyagdarabok, elszenesedett famaradványok, kormos kövek mutatják, amelyek különösen a kőfalak találkozásánál képeztek hatalmas omladékokat. Ebből az épületből igen finoman megmunkált edénykészlet darabjai kerültek felszínre, gazdag kísérőanyaggal. Különös jelentőséget tulajdoníthatunk e ház leleteinek azért is, mivel Magyarország területén eddig még nem fordult elő az i. e VI.–V. századra keltezhető leletgységnek ennyire változatos gazdag anyaga, amelyben a finomkerámia és fibula ilyen jól kiegészítik egymást.

1544. A 9. sz. ház második építési periódusa cölöprendszerének rekonstrukciója

5. A 9. sz. ház rekonstrukciója (második építési periódus)

1556. A 9. sz. ház feltárás közben, a válaszfalak maradványaival

Ebben az épületben tűzhely nem volt, ezért azt tételezzük fel, hogy a ház nem volt lakott, hanem valamely közösségi célt szolgált. Ezt a feltevést engedi meg az is, hogy az épület szokatlanul nagyméretű. Belterülete megközelíti a 70 négyzetmétert.

A ház szerkezetéhez tartozó cölöplyukak és a földbemélyített oldalfalak alapján tettünk kísérletet az épület középső építkezési periódusának rekonstruálására.

c) A sopron-várhelyi temető területén mindeddig nem ismertünk az i. e. VI. sz. második felére keltezhető síranyagot. Ezévi sírfeltárásunk a temető fiatalabb temetkezésére vonatkozólag (i. e. VI. sz. második fele) is jó adatokat hozott felszínre.

Az általunk 1975-ben feltárt 215. sz. sírhalom közel 2 m magas és 16–18 m átmérőjű volt. Olyan sírszerkezetet ismerhettünk itt meg, amilyenről korábban e temetőből nem volt tudomásunk. A halom alatt egymás mellé rakott kövekből négyzetes alakú, átlag 60 cm falszélességű kőkerítést találtunk. Ez a kőkerítés nem volt teljesen 156zárt, hanem ehhez a Ny-i oldalról keskeny folyosó vezetett. A kőkerítésen kívül az egykori faszerkezethez tartozó gerendamaradványok feküdtek. A kőkerítésen belül elhelyezett sírmellékletek a HC-periódusra, azaz az i. e. VII. századra keltezhetők. A bejárati folyosónál, már a kőkerítésen kívül, fiatalabb korú, a VI. sz. második felére vagy az V. sz. elejére helyezhető

edénymelléleteket találtunk. Ezek eddig a sopron-várhelyi temető legfiatalabb darabjai és vagy utótemetkezés vagy fiatalabb időben más rituális célból elhelyezett áldozat emlékei. A 215. sz. sír összesen 27 edénymellékletet és 1 vaskést tartalmazott.

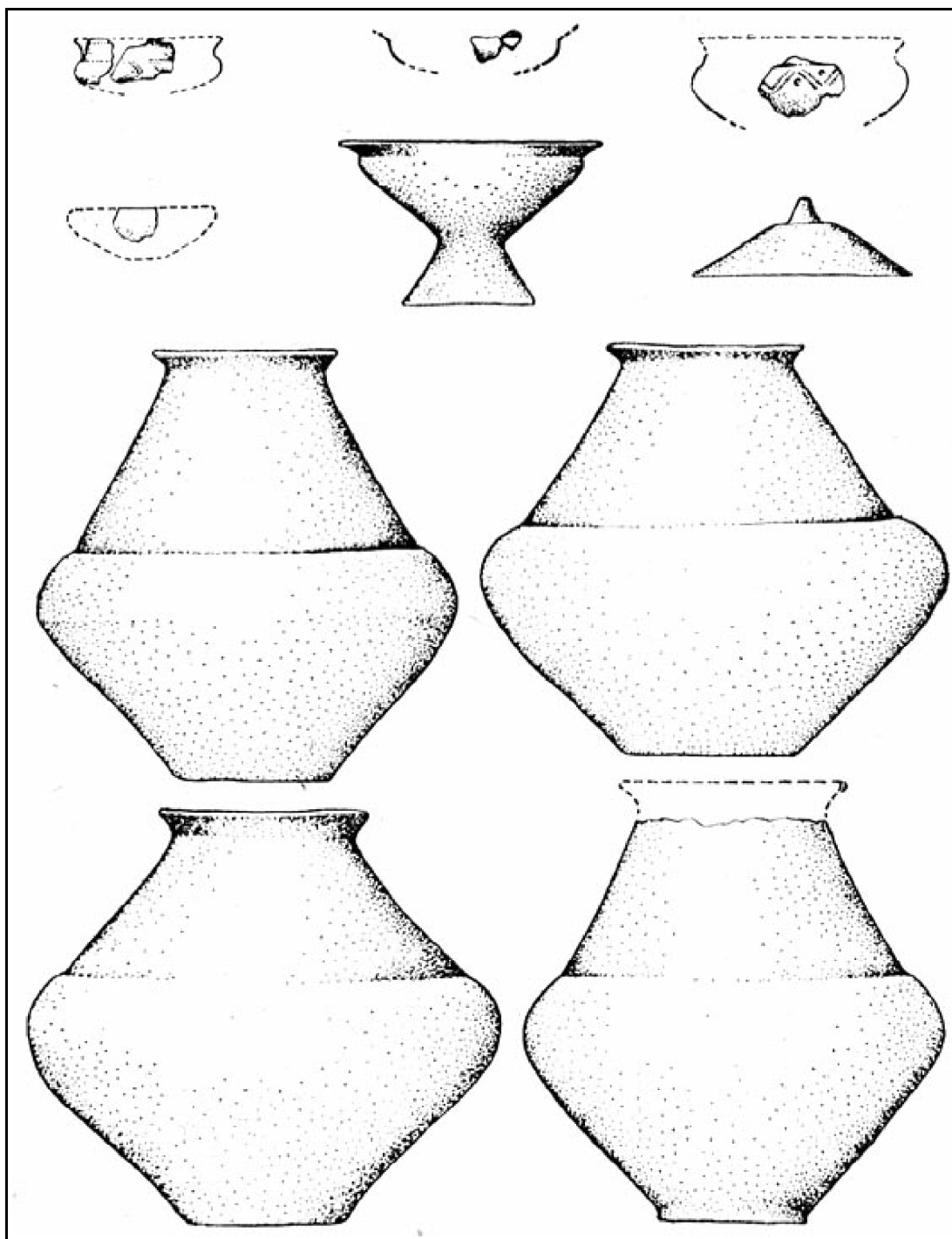

7. A 215. sz. tumulus feltárás közben

3. A feltárásokhoz kapcsolódó vizsgálódásaink során keressük a választ arra a kérdésre is, kik végezheték a földvárban az építkezéseket, a különböző mezőgazdasági és más munkákat?

Ásatásunk adatai ugyanis jól mutatják azt, hogy a sopron-várhelyi földvárban és az ehhez tartozó tumulus-temetőben óriási építkezések történtek. Ásatási metszeteink alapján végzett számításaink szerint pl. egyedül a Hallstatt-kori sánchoz mintegy 53 000 köbméter földet, fát, követ használtak fel. Az *Archaeologiai Értesítő* 1976. évi kötetében részleteztük azokat a szempontokat és adatokat, amelyek alapján felvetettük, hogy a földvár urainak módjában állhatott munkára kényszeríteni a hegyek alatti kisebb telepek lakóit. A várhelyi temető használati idejének és sírjainak feltételezett számadatai alapján ugyanis a földvár ide temetkező urainak számát mintegy 25–30 főre becsülhetjük, amely számba bele kell értenünk a nőket, öregeket, 157gyermeket is. Nem valószínű, hogy a földvár urai végezték volna el – más feladataik mellett – az erődrendszer, az épületek, a hatalmas sírhalmok és sírszerkezetek építéséhez szükséges munkákat: föld, fa, és kő kitermelését, megmunkálását, szállítását, a sáncok karbantartását stb. Fentemlített

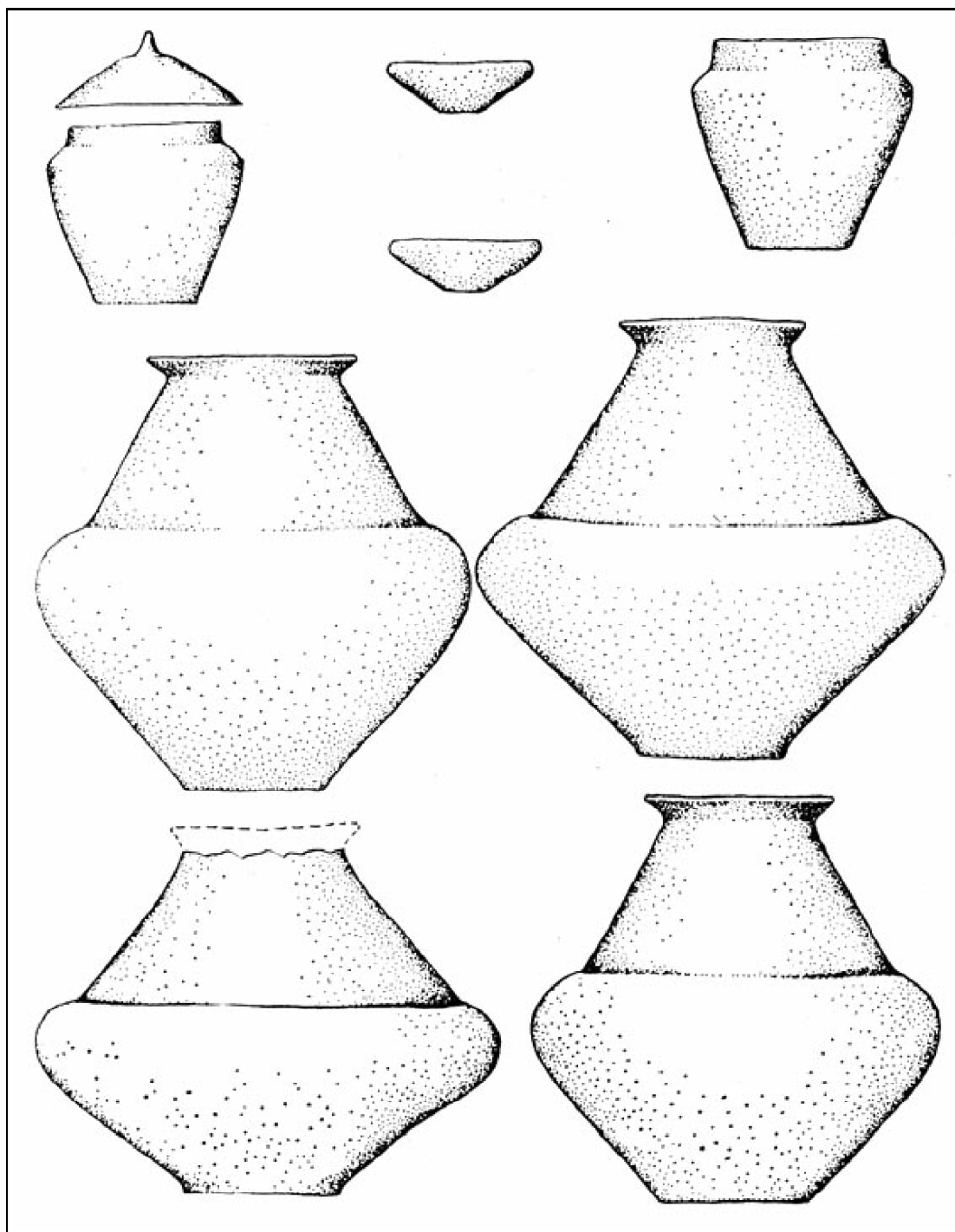
dolgozatunkban részleteztük azt a feltevésünket is, hogy a rendszeres mezőgazdasági munka és az állattenyésztés sem a hegyekben, hanem a jóval termékenyebb, mezőgazdaságra alkalmasabb síkvidéki területeken fekvő kisebb, szegényesebb emlékanyaggal jelzett telepek környékén folyhatott.

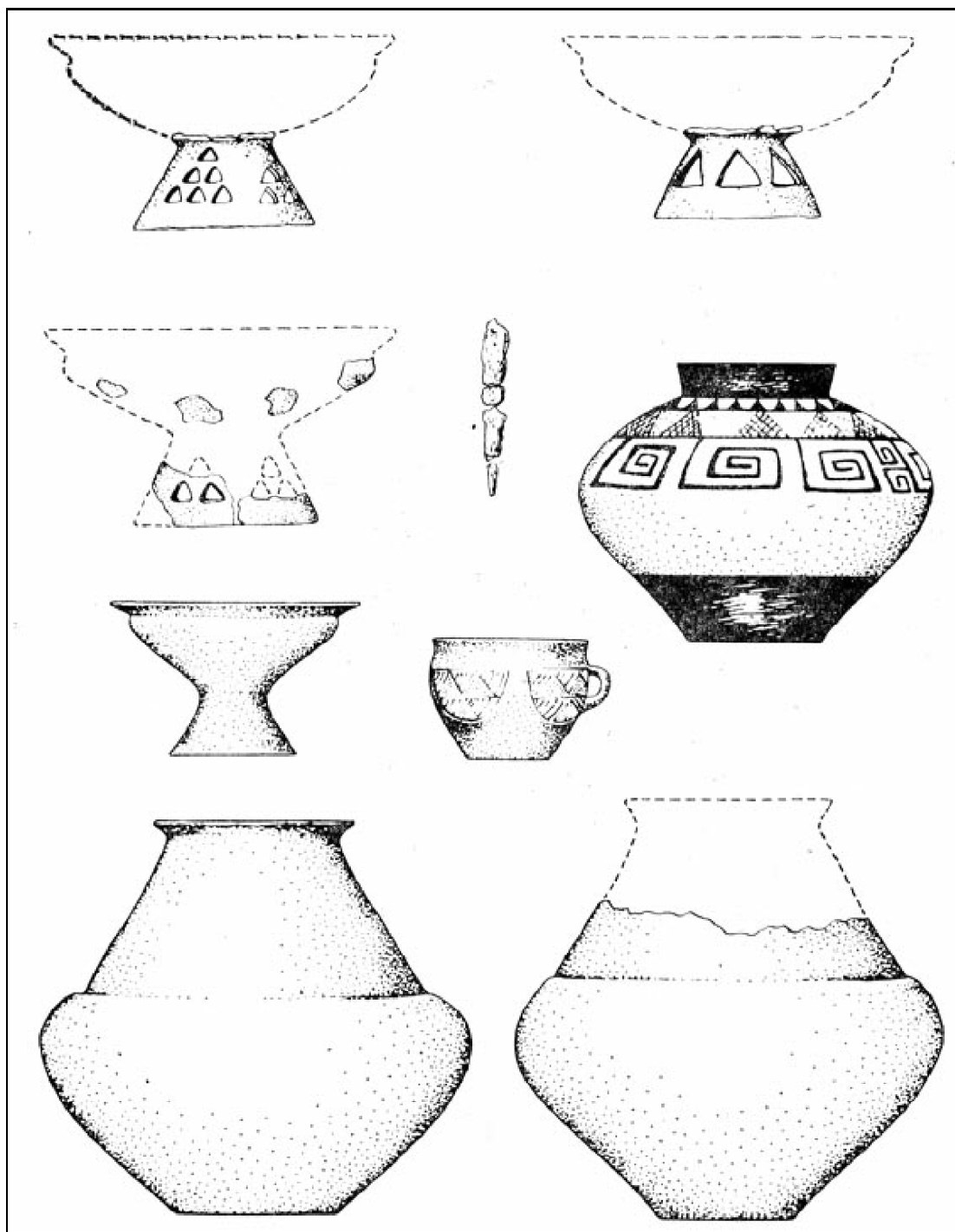

8. Leletek a 215. sz. sírból

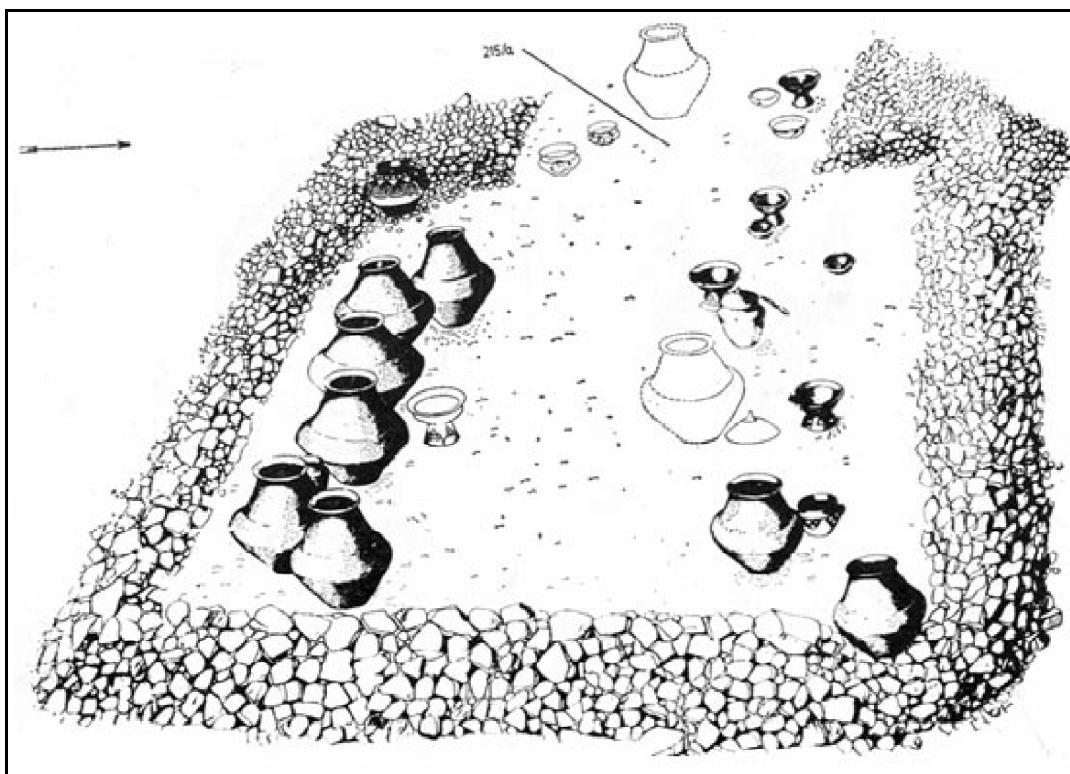
A soproni hegyek alatt elterülő sík vidékről eddig mintegy 8 kisebb lelőhelyről tudunk. A hegyekben található telepek nagyobbak, gazdagabb leletanyaggal rendelkeznek ¹⁵⁸és erődítettek, a szegényebb síkvidéki telepekhez viszont nem tartoznak erődítések. E két fajta telep korban és kultúrában szorosan összetartozik, nem egyszer egészen szoros párhuzamok mutatják az erődített és síkvidéki telepek közvetlen kapcsolatát (pl. Sopron–Krautäcker–Ibolyaréten fekvő telep és Sopron-Várhely földvéra között). Valószínűnek tartjuk, hogy e két különböző típusú telep egymással gazdasági kapcsolatban is állott és e két fajta település közösen alkotott egy gazdasági egységet, a földvéarak urainak gazdasági és politikai irányítása alatt. Egyelőre mindez feltételezésünk csupán. A kérdés megoldása még további megbízható adatok sorát igényli.

9. Leletek a 215. sz. sírból

15910. Leletek a 215. sz. sírból.

16011. A 215. sz. sír rekonstrukciója.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / KISEBB KÖZLEMÉNYEK / Batári Gyula: Az első német nyelvű hetilap Sopronban (1779–)

161 Batári Gyula: Az első német nyelvű hetilap Sopronban (1779–)

A XVIII. században kiadott hazai időszaki kiadványok különös figyelemre tarthatnak számot, mivel ebben az évszázadban még aránylag elég kevés folyóirat és hírlap jelent meg Magyarországon. Egy-egy város története szempontjából sem érdektelen, hogy mikor és milyen jellegű időszaki kiadványok láttak napvilágot nyomdáiban. Sopronban feltehetően az első német nyelvű folyóirat a *Wochenschrift für die Liebhaber der Geschichte, der Erdbeschreibung, der Naturkunde, der Weltweisheit und der schönen Wissenschaften* volt, amelyet 1779-ben alapítottak, időrendben a hatodik német folyóirat hazánkban. Ez a lap hosszú ideig csak a sajtótörténeti irodalomból volt ismeretes. A magyarországi német nyelvű sajtóval foglalkozó legjelentősebb tanulmány szerint is „fel nem található”.¹⁽¹⁶⁶⁾ Csupán a későbbi irodalom tünteti fel egyetlen leőhelyként az Országos Széchényi Könyvtár Hírlaptárát.²⁽¹⁶⁷⁾ Noha ez a soproni hetilap a források szerint 1779-től 1787-ig jelent meg, mégis csupán az első év huszonnégy száma ismert. A lap jellegének megállapítására lényegében ennyi is elégnek látszik. Az is lehetséges, hogy Sopronban, az ország valamely gyűjteményében, esetleg magánszemélynél vagy külföldön lappanganak még további, eddig ismeretlen számai a folyóiratnak. Joachim Kirchnernek a német nyelvű időszaki sajtót felsoroló összeállítása szerint azonban egy évig jelent meg.³⁽¹⁶⁸⁾ Ezért az is lehetséges, hogy a nemzeti könyvtár birtokában lévő huszonnégy szám jelent csak meg, bár ennek ellentmondani látszik az a körülmény, hogy az utolsó számban

nincs utalás a megszűnésre.

A *Wochenschrift* kiadója Siesz József (Johann Joseph Siess) soproni nyomdász volt. Ki vagy kik segítettek neki a szerkesztésben és az anyag összeállításában, arról sajnos nem maradt fenn adat. A szövegben előforduló „der Verfasser” kitétel arra utal, hogy a *Wochenschrift* egyszerezős hetilap volt. Siesz minden bizonnyal soproni polgártársai biztatására és támogatásával indította meg folyóiratát, de jelentős része lehetett a lap létrehozásában a líceum tanárainak és tanulóinak is. Ugyanis ebben az időben a hírlapokat és folyóiratokat a tanintézetek kiegészítő tankönyveinek is tekintették, elsősorban a földrajz, a történelem és a természettel kapcsolatos tantárgyak oktatásában. Utal erre az 1776-ban latin nyelven kibocsátott tanügyi szabályzatokat összefoglaló *Ratio Educationis CLV. paragraphusa* is, amennyiben ajánlja az újságolvasást a magyarországi iskolák számára. A „*Wochenschrift*” bevezetője is többek között ezzel indokolja a lap létrejöttét: „Tulajdonképpen azért íródott (*a lap. B. Gy.*), hogy hasznos időtöltés legyen, tudásra vágyó polgárok számára és szórakoztatva oktassa az iskolai tanulókat.”

Tehát a soproni lap szerkesztője, akinek személye ismeretlen, de lehetséges, hogy azonos Siesz József nyomdással, a felvilágosodás pedagógiája által Európa-szerte javasolt, haladónak minősíthető javaslatok figyelembevétele alapján hozta létre hetilapját, amennyiben nem híreket és aktuális eseményeket kívánt közölni – különben is ilyen jellegű lap kiadása abban az időben több nehézségbe ütközött volna –, hanem elsősorban ismereteket terjeszteni a történelem, a földrajz és a természettudományok területéről. A lap igyekezett ezeknek a céloknak megfelelni már első számaiban is, amennyiben például a Kárpátokról közöl részletes útleírást több folytatásban⁴⁽¹⁶⁹⁾ A hetilap első számának második közleménye világtörténelmi tárgyú. A harmadik cikk természettudományi jellegű: a levegőről közöl a kor szintjén mozgó tudnivalókat. ¹⁶²E közlemények forrásműveit nem volna érdektelen kideríteni, bár ez hosszadalmas kutatómunkát igényelne.

A második szám már a címben a *Wochenschrift* szó helyett *Wochenblatt*-ot közöl. A cím további szövege

azonban változatlan marad. E füzet a bibliai nemzetségek életkorát közli kronológiai sorrendben. Másik cikk az ókori Egyiptom történetével foglalkozik. Egy természettudományi jellegű írás a szelet választja tárgyának. E hármas jelleg (történelem, földrajz és természettudomány) végigkíséri a további számokat [163](#)is. A tartalom igen alkalmasnak látszik iskolai felolvasásra és az átlagos soproni polgárok ismereteinek a bővítésére is. A továbbiakban sor kerül a római történelem tárgyalására, egy 1738-as jeruzsálemi utazás közlésére.

Egy Európát leíró közlés felsorolja a földrész államait és azok fővárosait, jellemzésül idézzük a Magyarországra vonatkozó részt: „4. Ungarn. Ofen an der Donau war vor Zeiten die Hauptstadt dieses schönen und ansehnlichen Königreiches. Dermahlen ist es Pressburg am nämlichen Flusse. 5. Siebenbürgen, Hermanstadt.”[5\(170\)](#)

Versbe foglalt közlemények is előfordulnak ebben a soproni hetilapban. Ilyen volt például a „Der Tausendkünstler” című.[6\(171\)](#)

A „Wochenblatt” füzeteinek oldalszámozása folytatásos. Az ismert füzetek oldalszáma összesen 386 lap. A bevezetőben ezt jelezte a szerkesztő; „Minden héten megjelenik egy példány és a hatodik hónap után, tehát amikor 24 szám megjelent, amely együtt egy kötetet alkot.”

2. Illusztráció az előszóhoz

E közlés is arra utal, hogy Siesz kiadványát hosszabb életűnek tervezte. Tehát lényegében ez a közel négyszáz oldalas induló kötet ismert az első soproni német folyóiratból. Ebből eddig érthetetlen módon Sopronban nem kerültek elő példányok, noha joggal feltételezhető, hogy a soproni iskolákban felolvasták őket. Lehetséges, hogy iskolai könyvtárakban vannak elfekvő, esetleg eddig ismeretlen példányai a lapnak, amelyek talán már közölnek a városra vonatkozó híryanagot is, nemcsak ismeretterjesztő közleményeket. Zuber Marianne a már idézett könyvében megjegyzi a Wochenblatt-ról: „Sopronban 1779-ben jelent meg, de még az ottani, régi könyvekben oly gazdag liceumi könyvtárban sem található fel...”[7\(172\)](#) Zuber más felderítetlen lapokkal összehasonlítva a soproni hetilapot, megjegyzi még: „Ép ily kevéssé lehet a Kereszty és Petrik által említett Wochenschrift für die Liebhaber der Geschichte, der Erdbeschreibung, der

Naturkunde, der Weltweisheit und der schönen Wissenschaften tartalmára ebből a puszta czímből valami következtetést levonnunk...”⁸⁽¹⁷³⁾

Magát a kötetet betűrendes név- és tárgymutató egészíti ki. A mutató első címszava „Alexandria”. Némely címszót rövid magyarázat is követ.

164A szerkesztőnek a folyóirat elé írt bevezetőjéből vett idézettel fejezzük be rövid emlékezésünket, az első soproni német nyelvű folyóiratra: „Hasznos dolgokról jó könyvet írni nem haszontalan dolog, hanem sokkalta inkább dicséretes tett, amely mindannyiunknak hasznára válik.” Úgy gondoljuk, hogy Siesz vállalkozása valóban hasznos volt, amennyiben igyekezett kielégíteni a soproni polgárok olvasási, valamint művelődési igényeit és hetilapjával segítette az oktatási munkát is a soproni iskolákban.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRON KULTURÁLIS ÉLETE / Csapody Miklós: Csík Ferenc képei alá

Csapody Miklós: Csík Ferenc képei alá

(Csík Ferenc kamarakiállítása a szegedi Eötvös Kollégiumban. 1976. IV. 23)

Őszinte örömmel és szeretettel köszöntöm mindazokat, akik eljöttek ma hozzánk, hogy Csík Ferenc képein át egy emberméretű város múltjába pillantsanak. Csík Ferenc szemével, aki ma 83 évesen is azt teszi, amit a húszas években kezdett, megismerkedvén egy csudálatos szerkezettel, a fényképezőgéppel: szülővárosát írja, festi, rajzolja ma is, a régmúlt hőskor vándorfényképészeinek őszinte szándékával és hitével, immár tökéletes technikai felkészültségének birtokában. Az első bizonytalan vonalak, merev beállítások után megeredt az út a terek, tömbök, fények, alakok nagyvonalú és biztoskezü irányítása felé, melyek látomásainak, elképzeléseinek tükröként csoportosulnak vagy szóródnak szét az optika előtt. A történelem kövei között megmoccan a város egykor volt lakóinak méretarányos emberi élete.

A történelmi várost örökíti meg lapjain, a római légiók Scarbantiáját, a középkori Sopront, a humanista Lackner Semproniumát, a várost, mely a királyi várossá emelő királyi oklevél óta elfolyt 700 esztendő alatt látta a történelmet, elég közről; s az pedig rajta hagyta lenyomatait. Minden kor a magáét: lényegét. Sopron kövei elevenek azonban, s maguktól is szólnak, ám kinek-kinek másként. Hiteleset csak a köztük élő művészek mondanak. Az eredmény, amelyet Csík Ferenc a fényérzékeny papírra rávitt: nem a pillanat esetlegessége, hanem a történelmi hangulatok mélyről feltörő eredetisége, tiszta és igaz impressziók megtestesülése. Hangulataink – s elődeink életének megszólaltatását a város fölötti tornyok, a terek, az udvarok, sikátorok, paloták köveivel való sok évtizedes meghitt kapcsolat teszi lehetővé.

„Töltőtollunk a kamera” – fogalmazta meg törekvésének lényegét a század új művészete, a film.

Töltőtollam, palettám a fényképezőgép – Csík Ferenc műveinek történelmi ihletését Sopron köveiből meríti, s gépével nemcsak örökít és hagyományoz, de jelent is közvetít: Ő maga szólal meg, Sopronról vall. A kezdeteket – a huszas éveket s a harmincasok elejét – leszámítva, csak szülővárosáról. Provincializmus ez? Igen. Téved azonban, aki a szót ráarakódott rosszfényű jelentésével kísérli meg értelmezni. Provinciális, ám európai szinten és igénnyel mutatja fel a provinciát, egyetemes érdeklődést elégítve ki ezzel.

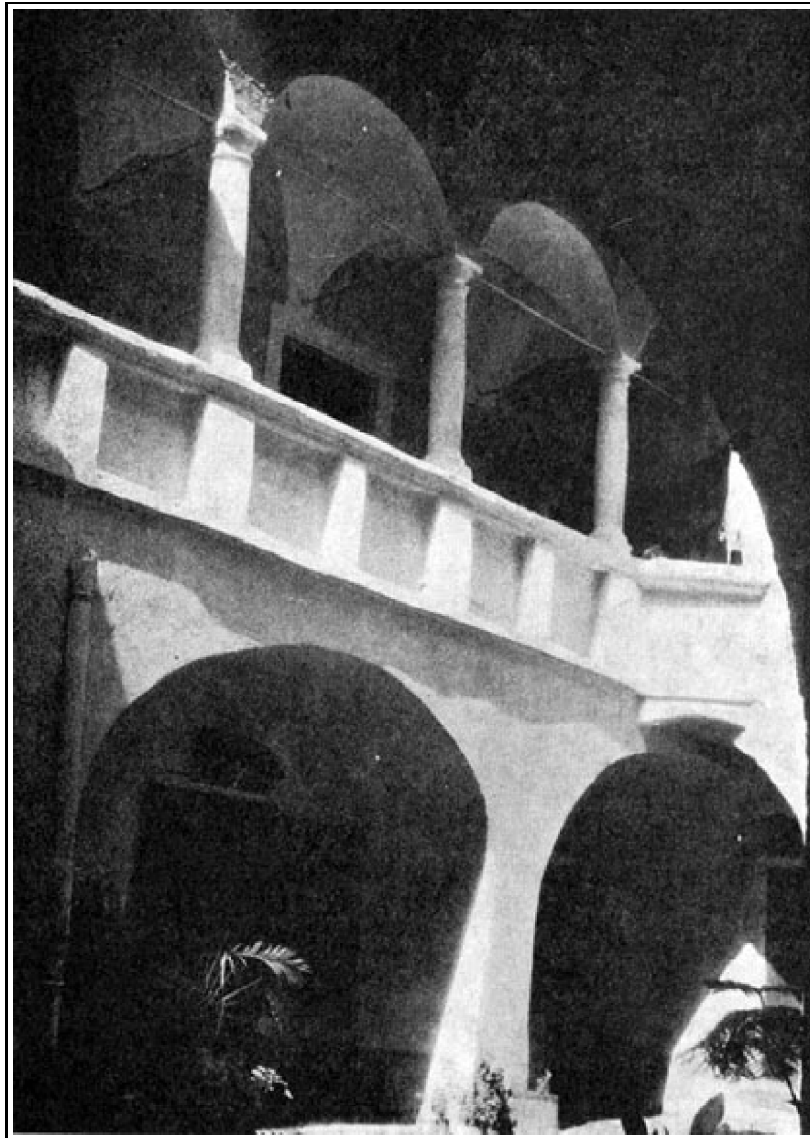
Csík Ferenc kéményseprőmesterként vonult nyugalomba. Kéményseprő volt, a Storno-család elődeihez hasonlóan, mester a szó legigazibb értelmében. A fényképezéssel való ismerkedést viszonylag gyors művészé-érés követte, s legtermékenyebb alkotói korszaka a harmincas évek közepén kezdődik. Az első hazai kiállítások után egyre gyakoribb résztvevője az országos tárlatoknak is, majd az első aranyérmek után kiállít Amszterdamban, Leuvenben, Genfben s kéri képeit Ottawából, Los Angelesből és Johannesburgból. A holland Focus Fotóművészeti Szövetség tagja már a második világháború előtt, majd egyik alapító tagja a Magyar Fotóművészek Szövetségének. [165](#)A korszak termékenységét felszíni jelenségként jól mutatja, hogy 1932 és 1944 között jóval több, mint félszázszor állít ki. Történelmi érdeklődését mindvégig megtartja, de sokszor örökíti meg a mindennapokat is.

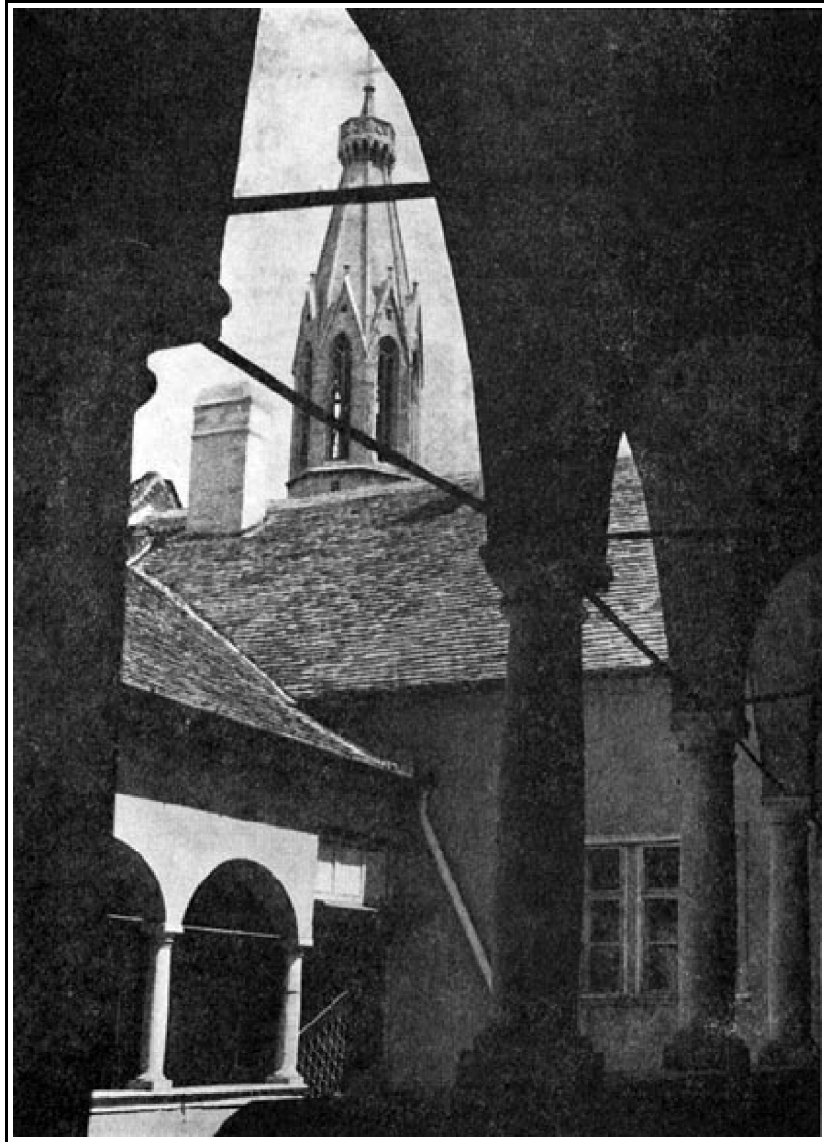
1. Csík Ferenc: Várostorony

A háborút követő korszakban alkotókedve megtörik. Mellőzöttség, öregedés, nyugdíj, 30 év hallgatás következik. A 70-es évek elején – mintegy átlépve a következő 166évtizedbe – szinte újjászületik, ismét

dolgozni kezd, s új korszakában minden eddiginél magasabbra jut: felülmúlja saját négyévtizedes életművét. Történelmi érdeklődésének iránya nem változik, szándéka sem; a kifejezőkészségnek azonban olyan új minősége ért meg a hallgatás éveiben, amely lehetővé teszi az eddigieknek még tisztább és mélyebb újrafogalmazását. Látása kimondottan líraivá válik: tanúi ennek legelőször most látható Szentháromság-szobor töredékei, amelyek korszakának legjavát teszik ki. Talán megkockáztatható a kijelentés: egész életművének ez a *legmeredekebben 167és legváratlanabbul felfelé ívelő szakasza*. A történelem lenyomatait a lírikus fogalmazza újjá, s paradox módon nem az öregség bölcs nyugalmaival és kényelmességével, hanem a mégegyszeri megfiatalodás dinamizmusával. Most jut el 168a provinciának, – provinciánknak – a kötő gyökereknek legjobb ábrázolásához, s a lírikus optikájával hozza létre lapjain az optika líráját, s a sajátját. Kívánom, hogy képeiben mindannyiunknak teljék igaz öröme.

2. Csík Ferenc: Belvárosi udvar (Templom u. 22.)

3. Csík Ferenc: A Központi Bányászati Múzeum udvara

4. Csík Ferenc: A Felszabadulási emlékmű a Május 1. téren

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK

---

169 MEGEMLÉKEZÉSEK

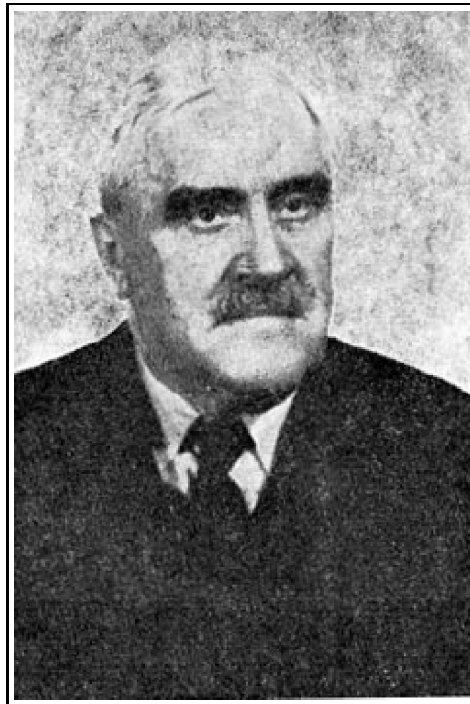

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Kisházi Péter: Vendel Miklós (1896–1977)

**Kisházi Péter: Vendel Miklós
(1896–1977)**

1977. február 7-én a Soproni Szívszatóriumban rövid szenvedés után elhunyt dr. Vendel Miklós akadémikus, nyugalmazott egyetemi tanár, a földtani tudományok belföldön és külföldön egyaránt ismert és elismert nagy tudósa és egyénisége, s halálával pótolhatatlan veszteség érte a magyar tudományos életet.

Minthogy Vendel Miklós nemcsak soproni születésű volt, de alkotó életének túlnyomó részét is e város falai között töltötte el, Sopron városának különösen nagy oka van gyászba borulnia nagy fia elvesztésekor.

Tehetsége igazi kibontakoztatásához talán alkalmasabb lett volna egy metropolis, ahol a szellemi irányzatok áramkörei összesűrűsödnek, s alkotásra ösztökélik a fogékony tehetséget. Ő azonban nemcsak, hogy nem kereste ezt a lehetőséget, hanem még elhárította magától a felkínált lehetőségeket is, mert egyéniségének, munkastílusának jobban megfelelt a kis város csendes légköre, ódon hangulata és kulturált szellemi élete. Ideláncolták a gyermekkor tündéri emlékei és a pályakezdés első komolyabb munkasikereinek maradandó élményei egyaránt. Úgy vágyott szülővárosa enyhet adó és megnyugtató biztonságára, mint a gyermek anyja kebelére.

És úgy is ment el közülünk, olyan feltűnés nélkül, mint amilyen szerényen élt és alkotott egész életében: hivalkodás, zajos külsőségek nélkül, magát lehetőleg háttérben tartva, csak műveinek engedve meg, hogy hirdessék alkotójuk szellemi nagyságát. Nem is az a legfájóbb, hogy itthagyt bennünket, hanem az, hogy nem jön vissza többé sohasem. Itthagya dolgozószobáját, pedig alig múlt el nap, hogy vágyva ne kereste volna fel; itthagya íróasztalát, pedig hány nagy mű születésének volt néma, de segítőkész tanúja; itt könyveinek sokaságát, melyeket oly féltő szeretettel és kitartó szorgalommal forgatott az ihlet óráiban. És itthagyt minket, embereket is: munkatársait, barátait, tanítványait, tisztelőit, alkotó tevékenységének szemtanúit, műveinek csodálóit, vagy még csak ezután híveivé válókat egyaránt. Olyan emberi űrt hagyott maga mögött, melyben munkatársak és munkatárgyak egyaránt árván maradtak.

1896. október 8-án született Sopronban Vendl Aladár középiskolai tanár és Moder Anna legfiatalabb, hatodik gyermekeként. A pedagógusi véna a család örökletes hajlamaként 170már az ősökben gyökerezik, s a testvérek közül is Aladár bátyja és Mária nénye az egyetemi katedrát választotta élethivatásul (nénye egyébként az első női magán, majd rendkívüli egyetemi tanár volt a magyar egyetemeken). Az elemi iskolát,

valamint a reáliskola két első osztályát Sopronban, a Széchenyi István reáliskolában, a többi hatot Budapesten, a II. ker. Állami Főreáliskolában végezte, ahol 1914-ben jeles eredménnyel érettségizett.

Kiváló tanulmányi eredményére való tekintettel felvették az Eötvös József Collegium tagjai közé, s kémia-természettudomány-szakos tanárjelöltként beiratkozott a Budapesti Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karára, ahol 1918-ban középiskolai tanári oklevelet szerzett. Közben 1915-ben katonai szolgálatra hívták be, az olasz harctérre vezényelték, ahol 1916 nyarán meg is sebesült, de felgyógyulása után a háború végéig katonai szolgálatot kellett teljesítenie. Szorgalmára, tudmányszomjára és rendkívüli akarateréjére mi sem jellemzőbb, mint hogy az olasz front poklában is – megőrizve humánus hitét és optimizmusát – szorgalmasan készült egyetemi vizsgáira. A háború végeztével, 1920-ban bölcsészdoktori szigorlatot tett, „summa cum laude” eredménnyel.

Már előzetesen, 1919. július 1-től a budapesti Tudományegyetem Ásvány-kőzettani intézetében kapott állást először díjas gyakornokként, azután I. osztályú tanársegédként, végül adjunktusként. A geológia iránti vonzalmát említett két testvére példáján kívül nagyban befolyásolta a tanszék kiváló professzorának, Mauritz Bélának a pályakezdőre gyakorolt személyes varázsa is. Ezt jelzi gyors előmenetele a tanszéki ranglétrán, hiszen mindezt nem egészen négy év alatt érte el, mert 1923. december 15-ével már újabb nagy lépést tett előre: kinevezték a soproni Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Ásvány-földtani tanszékére tanszékvezető főiskolai rk. tanárrá. És pályája továbbra is gyorsan és töretlenül ívelt felfelé: 1926-ban már főiskolai rendes tanár, majd a Főiskolának a Műegyetemhez csatolása, 1934 óta egyetemi ny. r. tanár lett. Közben tudományos munkássága is mindjobban kiszélesedett és elmélyült, aminek elismeréseképpen a Magyar Tudományos Akadémia 1933-ban levelező, 1943-ban rendes tagjai sorába választotta.

1941-ben korábbi tanszékétől megválnak, s ugyanezen egyetem Földtan-teleptani tanszékére nevezik ki, mely rangban az előbbi előtt áll. Most már itt is marad 1960. január 1-ig, amikor az Egyetem Miskolcra költözésével – minthogy Sopronban kíván maradni – el kell búcsúznia egyetemi tanárságától, s előbb 1 évig a Nehézipari Minisztérium szolgálatába áll csoportvezető főmérnöként, majd a Bányászati Kutató Intézet Sopronban létesített Petrográfiai Osztályának vezetését veszi át. Onnan ment nyugdíjba 1972. december 31-én, de továbbra is ugyanott dolgozott nyugdíjasként haláláig.

Munkássága igazán a felszabadulás után teljesedett ki, ekkor kapta kitüntetéseinek túlnyomó részét is. A földtani kutatásban elért eredményeiért 1950-ben a Magyarhoni Földtani Társulat neki ítélte a Szabó József-emlékérmét. Addigi életműve nagy elismerése volt 1951-ben a Kossuth-díj. Az egyetemen végzett kimagasló oktató és nevelő munkája alapján 1953-ban megkapta a „Felsőoktatás kiváló dolgozója” kitüntetést. 1954-ben a Szocialista Munkáért Érdeméremmel, 1966-ban pedig a Munka-érdemrend Aranyfokozatával tüntették ki. Sorban megkapta az Országos Magyar Bányászati és Kohászati Egyesület Mikoviny-, Zorkóczy- és Soltz-emlékérmét is. A külföldi, főleg osztrák szakkörökkel fennálló szoros tudományos és baráti kapcsolatainak elismeréseképpen 1958-tól a Geologische Gesellschaft in Wien tiszteleti tagja, s ugyancsak tiszteletbeli tagjává választotta 1976-ban az Österreichische Mineralogische Gesellschaft is. A Miskolci Nehézipari Műszaki Egyetem – melynek bányamérnöki karán 35 éven át volt tanszékvezető tanár Sopronban – 1976-ban tiszteletbeli doktorává avatta.

Még túl rövid idő telt el halála óta ahhoz, hogy munkásságát és szellemi örökségét felmérjük, de már eddig is feltűnhetett a szakmában jártasoknak az a sokoldalúság, amellyel a geológia úgyszólván valamennyi tudományágát gazdagította. Az ásványtantól a teleptanig, a hidrogeológiától a geokémiáig széles spektrumban mozgott érdeklődése, s sohasem elégedett meg a mások által elért eredmények egyszerű [171](#)rekapitulálásával és rendszerezésével – noha egyetemi oktatói tevékenysége erre is kötelezte – hanem

mindig új tudományos megállapítások megtételére törekedett. Fantáziáját folyton az ismeretlen, vagy nem kellően tisztázott kérdések izgatták, s tanítványait is ilyen oknyomozó szemléletre nevelte. Igazi kutatói véna buzgott benne: azok közé tartozik, akik minden idejüket a tudománynak szentelik, s életük alkonyán is ifjonti hévvel tudnak beszélni mindarról, ami egész életük értelmét és beteljesülését jelentette.

Ha e gazdag életműből ki szeretnénk választani olyan területet, mely szívéhez talán mindmáig is legközelebb esett, akkor elsősorban Sopron környékének földtani kutatására gondolhatunk. A szülőföld mélyszéles szeretete és tisztelete volt az a legfőbb mozgató rugó, mely arra sarkallta, hogy az Alpok keleti lábánál elterülő, tájképileg mindenki számára oly vonzó, de földtani szempontból is rendkívül változatos és sok tudományos és gyakorlati probléma megoldásával kecsegtető vidék ilyen jellegű vizsgálatának ügyét szüntelenül feladatának tekintse. Más témák életének csupán hosszabb-rövidebb időszakát töltötték ki, ezzel szemben pályafutásának nem volt olyan szakasza, amikor ne foglalkoztatta volna a szülőföld ilyen vagy olyan geológiai problémája, s miközben teljes tudásával ennek megoldásán fáradozott, egyszersmind szerette volna közkinccsé is tenni mindazt, amit a természet itteni titkaiból megfejtett vagy akár csak megsejtett. Számos tudományos és népszerűsítő publikációja jelent meg a soproni föld kutatásának eredményeiről, s utoljára is egy nagy szintézisen dolgozott. Nyugodtan mondhatjuk: senki sem volt mindmáig, aki nála többet tett volna a soproni föld geológiájának megismeréséért és megismertetéséért, mint Ő.

Ha most rangsorolni kívánnánk soproni tárgyú tudományos munkáit, első helyre minden bizonnyal az 1929–30-ban írt két kötetes monográfiája kerülne, mely Sopron környékének földtani és közettani viszonyait úgy foglalja össze, hogy az sok tekintetben máig is megállja helyét. Ami kiegészítésre és helyesbítésre a későbbiekben szükség volt, kisebb közleményekben, vagy időről-időre közrebocsátott rövidebb terjedelmű, de minden lényeges kérdésre kiterjedő dolgozatokban rendszeresen hírül adta. Különösen értékesek a Keleti Alpok (és a Soproni hegység) jellegzetes, hófehér, levelesedő kőzeteinek – a leukofilliteknek – összetételével és keletkezésével kapcsolatos kutatásai, melyek eredményeit az osztrák szakirodalom is átvette rá való hivatkozással.

Nagyon fontosak azután a brennbergi barnaköszénteles és fedő képződmények homokos-kavicsos kőzetanyagaira és azok lepusztulási területeire vonatkozó vizsgálatait, melyek kapcsán behatóan foglalkozott Brennberg tektonikai kérdéseivel is. A tektonikai kép kialakításához a bányászat sok adatot nyújtott feltárásaival és a vetődések rendszeres méréseivel. A brennbergi bányászattal – amíg működött – egyébként is jó kapcsolatot tartott fenn, s a bányavezetőség többször is kikérte szakvéleményét (pl. résztvett az ország akkori legmélyebb aknájának az István-aknának kitérésében, s ő készítette el a bánya utolsó szénvagyonebecslését is).

A felszabadulás utáni időben írt soproni tárgyú munkái közül talán Sopron vízföldtana a legjelentősebb. Ez egyrészt elméleti eszmefuttatás egy földtanilag elég jól ismert terület hidrogeológiai viszonyainak értékeléséről, másrészt igen hasznos gyakorlati hozzájárulás is a város egyre súlyosbodó vízellátási gondjainak megoldásához vagy legalábbis lehetőség szerinti csökkentéséhez. Összegyűjtötte, értékelte és rendszerezte a rendelkezésre álló hidrogeológiai adatokat, s a területen elsőnek végzett tudományos alapokon nyugvó számításokat az ismert és még remélhető vízkészletekről. Ezzel a munkával egyben utat mutatott a geológia és a hidrogeológia összekapcsolódásából eredő modern hidrogeológiai gondolkodásmódra is.

Ugyancsak gyakorlati hidrogeológiai jellegű tevékenység révén sikerült feltárnia az osztrákok által már ismert, jelentős fertői ásványvíztelep magyarországi folytatását, közelebb a felszínhez és nagyobb

vastagságban. A nátriumszulfátos-hidrogénkarbonátos-kloridos vizek lényegében ugyanolyan ivókúrára alkalmas gyógyvizek, mint amilyeneket Ausztriában már kereskedelmi forgalomban árúsítanak.

172Egyre szélesedő hidrogeológiai tevékenységét fémjelzi először a Fertő-táj kutatására hivatott társadalmi szervezet létrehívásának kezdeményezése, majd pedig a MTESz keretében működő Hidrológiai Csoport munkájának elvi irányítása. Az elsőből az MTA keretében működő, államilag is szentesített Bizottság lett, a második egyike a legeredményesebben tevékenykedő társadalmi kutatócsoportoknak a soproni MTESz kebelében. Egyébként a MTESz Soproni Szervezetének tiszteletbeli elnöke és a TIT tiszteleti tagja is volt.

A Soproni Szemle szerkesztő bizottságának legrégebb, alapító tagja volt.

Rendkívüli vonzódása szakmája iránt nem jelentette a szó nemtelen értelmében vett szakbarbárságot, mert sok minden más is érdekelte, így a művészetek terén átlagosnál jóval nagyobb műveltsége volt, s a szépirodalomtól a zenén át egészen a sportig minden érdekelte, ami csak szép és nemes ezen a világon. Szeretett élni, szeretett alkotni, szerette az embereket, és a közösség javára áldozta egész életét és munkásságát. Kivételesen szép és nagy életművet hagyott ránk.

Sok van tehát, mit meg kell köszönnünk Neki és sokan vagyunk, akik hálával tartoznak emlékének. Szeretett szülővárosa ezt a köszönetet elkezdte még életében: a város érdekében kifejtett kiemelkedően értékes munkásságáért Pro Urbe emlékéremmel tüntette ki. Halála után néhány nappal (febr. 22) pedig Sopron város díszpolgára lett.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Kisházi Péter: Vendel Miklós (1896–1977) / VENDEL MIKLÓS SOPRONI VONATKOZÁSÚ IRODALMI MUNKÁSSÁGA

VENDEL MIKLÓS SOPRONI VONATKOZÁSÚ IRODALMI MUNKÁSSÁGA

[1] Geologische Übersicht der Umgebung Soprons. Zusammengestellt für die Informationsreise des III. Komitees der Internationalen Bodenkundlichen Gesellschaft (1926) 1–7.

[2] Die Geologie der Umgebung von Sopron. I. Teil. Die kristallinen Schiefer. A M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Bányászati és Kohászati Osztályának Közleményei (1929) 225–291.

[3] Beiträge zur Kenntnis der Leukophyllite. A M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Bányászati és Kohászati Osztályának Közleményei (1930) 366–373.

[4] Sopron környékének geológiája. II. rész. A neogén és a negyedkor üledékei. Erdészeti Kísérletek, (1930) 32, 1–74, 267–354.

[5] Die Geologie der Umgebung von Sopron. II. Teil. Die Sedimentgesteine des Neogen und des Quartär. Erdészeti Kísérletek, (1930) 32, 157–236, 355–437.

[6] Daten zur Geologie von Brennbach und Sopron. Mit besonderer Rücksicht auf die Tektonik von Brennbach. A M. Kir. Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola Bányászati és Kohászati Osztályának Közleményei (1933) 386–412.

[7] Előzetes közlemény a Keleti Alpok északkeleti részében előforduló leukofillitek származásáról. Földtani

Közlöny (1933) 63, 57–62.

[8] Die Geologie der Umgebung von Sopron. Geologischer Führer für die Studienreise des Arbeitsausschusses des Internat. Verbandes forstlicher Forschungsanstalten im Jahre 1934, 1–34.

[9] Sopron város földjének földtani felépítése. Vö. Heimler Károly (szerk.): Sopron topográfiája. Sopron, 1936, 18–25.

[10] Geologischer Aufbau der Umgebung von Sopron und Geologischer Führer in den Waldungen der k. Freistadt Sopron. IX. Kongress des Internationalen Verbandes forstlicher Forschungsanstalten, Ungarn (1936) 1–7.

[11] Egy soproni római kemenceboltozat téglájának közettani vizsgálata. Soproni Szemle (1937) 229–244.

[12] A Sopron környékén előforduló leukophyllit értékesítési ügyében elvégzett vizsgálatok. A Széchenyi Tudományos Társaság jelentése (1937) 1–3.

[13] Bentonit (Walkerde) aus dem Leithakalkstein von Fertőrákos unweit Soprons. Földtani Közlöny (1938) 89–102.

[14] Bentonit (kallóföld) a fertőrákosi lajtamészkőből. Mat. és Term. Tud. Értesítő (1939) 58, 76–89.

173[15] Ein Leukophyllit aus den Hohen Tauern und einiges über die Leukophyllitfrage. (Eine vorläufige Mitteilung). A m. kir. József Nádor Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem Bánya- és Kohómérnöki Osztályának Közleményei (1939) 31–37.

[16] Sopron. Földtani Értesítő (1947) 12, 4–15.

[17] A fertőrákosi kőfejtő. Sopron környéki útikalauz (1957) 81–94.

[18] Teleptani megjegyzések a Kecsepatak völgyében található kvarc ipari célokra való felhasználásának kérdéséhez. Soproni Szemle 1958, 90–91.

[19] Über die Beziehungen des Kristallinunterbaues Transdanubiens und den Ostalpen. Mitteilungen der Geol. Gesellschaft in Wien (1958) 51, 281–293.

[20] Egy erősen töredezett tektonikájú terület tellurikus kutatásának földtani értelmezése. MTA Műszaki Tudományok Osztályának Közl. (1961) 28, 423–435.

[21] Sopron vízföldtana. Hidrológiai Tájékoztató (1962) 101–121.

[22] Adatok a Fertő tó-ásványvíztelep magyar területre eső részeinek ismeretéhez (Mótusz Jenő elemzéseivel). Soproni Műszaki Évkönyv (1964) 7–12.

[23] A Fertő tó vidéki ásványvízkutatások. Term. Tud. Közlöny (1964) 280–282.

[24] Sopron környékének földtana. Term. Tud. Közlöny (1964) 246–249.

[25] Sopron környékének földtani vázlata. Kirándulásvezető a Magyarhoni Földtani Társulat Nyugatmagyarországi Vándorgyűléséhez (1964) 19–29.

[26] Geologische Skizze der Umgebung von Sopron. Exkursionsführer der Westungarischen

Wanderversammlung vom 28. bis 31. Mai 1964, 22–35.

[27] Ásványvíz-kutató fúrás Fertőrákoson. Hidrológiai Közlöny (1969) 36–39.

[28] Über die Genese der „Leukophyllite“. Tschermaks Min. Petr. Mitteilungen (Wien) (1972) 17, 76–100.

[29] Sopron város és környéke földtani felépítésének vázlata. A Magyar Áll. Földtani Intézet különkiadványa (1972) 1–23.

[30] Geologija Sopronszkih gor. Putyevodityelj k ekszkurszii. Geoinform (1972) 53–73.

[31] Skizze des geologischen Aufbaues der Stadt Sopron und ihrer Umgebung (W. Ungarn). Ungarische Geologische Anstalt (1973) 1–28.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MEGEMLEKEZÉSEK / Hiller István: Gyulay Zoltán (1900–1977)

Hiller István: Gyulay Zoltán (1900–1977)

1977. február 9-én, életének 77. évében tragikus baleset következtében elhunyt dr. Gyulay Zoltán egyetemi tanár, a föld- és ásványtudományok kandidátusa, a Freibergi Bányászati Akadémia tiszteletbeli szenátora, az Országos Magyar Bányászati- és Kohászati Egyesület volt elnöke és tiszteleti tagja, a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Soproni Szervezete tiszteleti tagja, a Magyar Tudományos Akadémia Olajbányászati Kutató Laboratóriumának és a Központi Bányászati Múzeum volt igazgatója, a Nehézipari Műszaki Egyetem Bányamérnöki Kara volt dékánja, a Magyar-Amerikai Olajipari Rt. volt vezérigazgatója, számos kormány- és tudományos kitüntetés tulajdonosa, a Soproni Szemle szerkesztő bizottságának tagja.

1957 októberében találkoztam vele először, az egyetem botanikus kertjében tanulmányozta a növényeket és a melléjük helyezett táblácskákat olvasta, talán ellenőrizte pontosságukat, hiszen a botanikát is jól ismerte. Sugárzó tudós tekintete, választékos halk beszéde, sima magas homloka, kedves mosolya, mindenkivel szemben egyforma udvariassága tette rendkívül vonzó egyéniséggé. Ezek a megnyerő külső jegyek nem leplezői, hanem kifejezői voltak sokoldalú műveltségének, magas szakmai tudásának, lelki és emberi tulajdonságainak.

Az utolsó polihisztorok egyike volt! Azok között is az egyik legszerényebb!

Beszélgetésünk a növényekről, a botanikus kertről csakhamar egyik legkedvesebb témájára terelődött; a könyvekre, könyvtárra, a híres selmeci könyvgyűjteményre. Ezt akkor is, azután is jobban ismerte, mint bárki más. Akik foglalkoztak azóta vele, mind tanítványai. Wagner Károlyról, az egykori selmeci akadémia erdészprofesszor-könyvtárosáról jegyezte fel a történetírás, hogy a sokezes könyvtár minden könyvének helyét ismerte a polcokon. Gyulay professzor talán túl is szárnyalta ebben. Rendszeresen hosszú órákat töltött a zsúfolt könyvraktárban, ahol akkoriban még a mostani miskolci állományrész is helyet kapott. Nemcsak a könyvek helyét, hanem tartalmát, alakját, kötését, a bennük lévő ritkaságokat, beírásokat, származását minden részletében hihetetlen pontossággal ismerte, tanulmányozta. A „régii könyvszagú soproni raktár” tudása forrásának, munkája legmeghittebb zugának vallotta. Maga mondta, hogy ennek szellemi birtoklása nélkül sivárabb lenne az élete, tudományos tevékenységének öröme. Az anyag szellemi

birtoklása mellett sokat jelentett számára a fizikai jelenlét, mindig vissza-visszatért az öreg raktárakba. Emellett kötődése nem volt öncélú, mint ahogy könyvszeretete sem. Korábban a Sopronban maradt könyvanyag, később a levéltári anyag korszerű feltárásáért, feldolgozásáért, közkinccsé tételéért sokat fáradozott, rengeteget tett, áldozott is.

Ezer szál kötötte Sopronhoz. Születési helye nem ez volt, ilyen értelemben nem volt soproni, de azzá vált! (Csáktornyán született 1900. szeptember 22-én). Kevesen tudták, tudják, hogy a mai egyetemi épületeknek is egyik legjobb ismerője volt. Többször említette, hogy ő volt az „egyetem legelső lakója”. Itt volt ugyanis hallgatója az egykori „Soproni m. kir. Honvéd Főreáliskolának”. Nem a tiszti pálya, nem is politikai elv vezérelte ide, inkább az az akkori tudományos felfogása, hogy az „ars belli” minden műszaki tudomány szülőanyja.

1921–1926-ig a Magyar Királyi Bányamérnöki és Erdőmérnöki Főiskola hallgatója Sopronban. Évfolyamtársai, kortársai, tanárai szokták említeni, hogy olyan alaposan készült vizsgáira, hogy azzal unszolták a vizsgáztatók is, tegye le a vizsgát, hiszen jobban tudja már az anyagot, mint ők. Mint bányamérnök, úttörője volt a hazai olajbányászatnak. 1951-ben egyetemi tanárként visszajött Sopronba az Alma Materba, ahol már 1950 óta az olajbányászati tárgykör első előadója is volt. Tervei, vezetése és irányítása alatt valósul meg Sopronban az első Olajtermelési Tanszék. Itt fogalmazta és határozta meg, hogy az olajmérnök tágabb értelemben folyadék-bányász és itt dolgozta ki az önálló olajmérnöki szak első terveit, megelőzve ezzel az USA-t is. Szakmai munkásságának méltatására nem vállalkozhat folyóiratunk, ezt el fogják végezni a szakfolyóiratok.

Gyulay Zoltán egyik alapítója volt a soproni TIT-nek. A Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő Társulat első soproni elnöke volt. 1954. június 6-án 175-ös alakuló ülésen többek között a következőket mondta ünnepi beszédében: „A Társadalom- és Természettudományi Ismeretterjesztő

Társulat munkája kiterjesztésének vagyunk itt mi most résztvevői, amikor megalakítjuk Sopron városi szervezetét. Valamennyien szívből érezzük, hogy ennek itt van az ideje. Sopron a legműveltebb magyar városok egyike: harmonikus és termékeny kultúregység. Sopron igazi város: nemcsak házak s utcák összessége – mondotta róla Keresztury Dezső – hanem életforma, amelyben a nagy és szép múlt s a friss életkedvtől duzzadó haladó jelen erői szerves egységben fonódnak össze. ....Ezért nehezen találánk várost, ahol viszonylag több volna a tanulni vágyó, vagy a tanítani kész, mint Sopronban. ....A város és a táj, melybe beilleszkedik, két kézzel, pazarul nyújtja, kínálja a környezetet a legkülönbözőbb tudományágak művelői és kedvelői felé.” Az alakuló ülésen javasolta a Soproni Szemle újbóli megindítását, majd július 10-én úgy is, mint a soproni Bányamérnöki Kar dékánja elsőként írta alá a folyóirat feltámasztását célzó engedélyező iratot. Az 1955-ben ismét megjelent Soproni Szemle szerkesztő bizottsági tagja lett és aktív munkatársa is haláláig.

Az ellenforradalom után a TTIT első megyei elnökségi ülésén Sopron képviselője Ő volt. Felszólalásában büszkén szólt arról, hogy a soproniak energiájából a derekas ismeretterjesztő munkán felül még olyan alkotásokra is telt, amilyen a Soproni Szemle életrekeltése, vagy a Képzőművészetek Soproni Barátainak tömörítése volt. Hangsúlyozta, örömmel vállalja annak a munkának folytatását, amely 1956 októberében kényszerűen megszakadt. Az elsők között volt, akik azonnal munkába álltak a tudományos ismeretterjesztésért.

1959-ben a Bányamérnöki Kar Miskolcra költözött. Gyulay Zoltán is. Nehezen hagyta itt Sopront, a döntés is nehéz volt. Az okszerűség és szükségzerűség kérdései most nem voltak egymással szembeállítható fogalmak, tényezők. Tudománya korszerű művelésének nagy lehetőségét, megvalósulását nem a maradás kínálta, hanem az elválás. Érthetően ezt választotta, hiszen megvalósult régi soproni álma; helyreállt a bányamérnöki oktatás egysége. Ez a tudat megnyugtatta, de szíve mindig Sopronba húzta vissza. Nem is tagadta. Ugyanakkor büszke volt az új egyetemre, ahol mindenben valóra váltak tudományos elképzelései.

Miután tanszékéről nyugdíjba vonult, ismét hazajött, elvállalni a Központi Bányászati Múzeum igazgatását. Nagy energiával, rengeteg tervvel, soproni szívvel és fiatalos lendülettel látott munkához. Pedig már nem volt fiatal. A nagy öregek bölcsességével tervezgette a bányász-kohász-erdész múlt egységét a jelenben, múzeum formájában. Nemcsak tervezte, sokat tett is érte. Tárgyalt, szervezett, szerzeményezett, utódok után kutatott, ösztöndíjasokat „szerzett” az ügy érdekében. Ezekben az években nagyon sokat látogatta a soproni egyetemi könyvtárt. Ez volt az az időszak, amikor megosztotta tudását a két város között az egyetemes tudományért. Két-két hetet töltött itt is, ott is. Sokat tervezgettünk; együtt felkutatni a selmeci könyvtár anyagára vonatkozó ottani levéltári anyagot, szoros „Sopron–Miskolc” együttműködést a két könyvtár között, közös kiadványokat, egyszóval a múlt közös kutatását a jelen és a jövő számára.

Sok minden már meg is valósult. Ami még nem, az közös kötelességünk!

Utoljára Miskolcon – éppen az együttműködést ápolva – találkoztunk. Nem véletlenül, a könyvtárban. Olyan volt, mint az első találkozásonkon. Bölcs, szerény, tiszteletet parancsoló tanítómester! Végigkísért bennünket az Egyetemváros impozáns épülettömbjei között. Büszkén mutogatta a sok szépet ott, és búcsúzóul a soproni Egyetem vendégszobájában kért szállást. Sajnos, már nem vehette igénybe.

Igaz, mély fájdalommal gyászoljuk Gyulay Zoltán professzort, akit még nem is régen 70. születésnapja alkalmából köszöntött folyóiratunk (SSz. 1971, 193).

Búcsúzunk Professzor Úr! Azt a természettudóst veszítettük el, „aki példamutatóan valósította meg magában a korszerű természettudományi, társadalomtudományi és társadalomtörténeti műveltség

harmonikus egységét”.

**1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MEGEMLÉKEZÉSEK / Hiller István: Gyulay Zoltán (1900–1977) /
GYULAY ZOLTÁN SOPRONI HELYTÖRTÉNETI VONATKOZÁSÚ IRODALMI MUNKÁSSÁGA:**

**176 GYULAY ZOLTÁN SOPRONI HELYTÖRTÉNETI VONATKOZÁSÚ IRODALMI
MUNKÁSSÁGA:**

- [1] Boleman Géza (1876–1961). SSz. XVI, 1962, 285–287. p.
- [2] Az iváni „légkőeső” 1841-ben. SSz. X, 1956, 116–121. p.
- [3] 225 éves a magyarországi bányamérnökképzés. Bányászati Lapok XCIII, 1960, 748–753. p.,
Nehézipari Műszaki Egyetem Magyar Nyelvű Közleményei VI, 1961, 5–16. p.
- [4] Kövesi Antal (1876–1961). SSz. XVI, 1962, 172–174. p.
- [5] A magyar olajmérnökképzés reformja. Bányászati Lapok XCVI, 1963, 665–670. p.
- [6] A magyarországi bánya- és kohómérnökképzés kezdetei. Bányászati Lapok XCVII, 1964, 145–151. p.
- [7] A Nehézipari Műszaki Egyetem bányász szakjainak reform tantervei. Bányászati Lapok XCVI, 1963,
115–122. p.
- [8] A selmecbányai Bányászati Akadémia előzményei és története. A Nehézipari Műszaki Egyetem Magyar
Nyelvű Közleményei XVIII, 1971, 119–128. p.
- [9] A soproni Műszaki Egyetemi Karok tíz éve. SSz. X, 1956, 81–83. p.
- [10] Az utolsó alkímista műhely és az első elemátalakítás Sopronban. SSz. XXIV, 1970, 156–161. p.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC

SOPRONI KÖNYVESPOLC

**1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor
Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre**

Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre

1976-ban konkrét tervek születtek Sopron átfogó, nagy bibliográfiájának összeállítására, illetve megjelentetésére. Erre azonban egyelőre mégsem kerülhet sor. Ezért is fordítottunk különös gondot a Sopronra vonatkozó irodalmi anyag felkutatására, összegyűjtésére. Reméljük, hogy az alábbi gyűjtés

mégiscsak része lehet a későbbiek során megvalósuló nagy tervnek. Megköszönjük Mollay Károly segítségét gyűjtőmunkánkban.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / ÁLTALÁNOS MŰVEK

ÁLTALÁNOS MŰVEK

Ádám Antal: Nemzetközi tanácskozás Sopronban a földi elektromágneses indukcióról. Magyar Tudomány LXXXIII, Új folyam XXI, 1976, 723–724. p.

Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. III. kötet. Természeti adottságok: a Fertő-táj bioszférája. Kézirat. Bp., 1975 (1976), VIZDOK. 574 p. (Közreadja a VITUKI mint a bizottság titkársága. A MTA keretében a Győr-Sopron megyei Tanács támogatásával működő Fertő-táj Bizottság.)

Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. IV. kötet. Alkalmazott kutatások: a Fertő-táj bioszféra készleteinek hasznosítása. Kézirat. Bp., 1976, VIZDOK. 175 p. (Közreadja a VITUKI mint a bizottság titkársága. A MTA keretében a Győr-Sopron megyei Tanács támogatásával működő Fertő-táj Bizottság.)

Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. V. kötet. Alkalmazott kutatások: a Fertő-táj lakossága. Kézirat. Bp., 1976, VIZDOK. 265 p. (Közreadja a VITUKI mint a bizottság titkársága. A MTA keretében a Győr-Sopron megyei Tanács támogatásával működő Fertő-táj Bizottság.)

177 Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. VI. kötet. Alkalmazott kutatások: a Fertő-táj fejlesztése. Kézirat. Bp., 1976, VIZDOK. 336 p. (Közreadja a VITUKI mint a bizottság titkársága. A MTA keretében a Győr-Sopron megyei Tanács támogatásával működő Fertő-táj Bizottság.)

(b. i.): Szemünk fénye. Tanulságos kiállítás Sopronban. Magyar Nemzet XXXII, 1976. ápr. 24.

Bácsatyai László–Halmos Ferenc: A felmérés és térképezés automatizálása. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 64–65. p.

Balázs László: A földmérés története Magyarországon című kiállítás. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 132–138. p.

Baranyai Lenke (szerk.): A Széchenyi István Gimnázium és Postaforgalmi Szakközépiskola jubileumi évkönyve. Sopron, 1976, Győr-Sopron megyei Nyomda V. Soproni Üzeme, 67 p.

Dési Péter: Határszéli számvetés. Magyar Ifjúság XX, 1976. ápr. 9.

Domonkos Ottó: Jelentés a soproni múzeum 1975. évi munkájáról. SSz. XXX, 1976, 167–175. p.

erté: A lovasélet emlékei. Helyreállították a nagycenki gazdasági épületsort. Magyar Nemzet XXXII, 1976. nov. 3.

- Esztergomi László: A Széchenyi-kastély ma és holnap. Magyar Hírlap IX, 1976. okt. 31.
- Farkas Alexandra–Kalmár Mihályné (összeáll.): Országjárás. I. kötet. A Dunántúl és a Kisalföld. Ajánló bibliográfia. Szolnok, 1976, Versey Ferenc Megyei Könyvtár. 39 p.
- F(arkas) I(mre): A Fertő tó jövője. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 11.
- F(arkas) I(mre): Megnyílt Rázó József kiállítása a soproni Festőteremben. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 18.
- Farkas Imre: Nyílt vízen. I–II. 700 perc Sopronért. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 10., 11.
- Farkas Imre: 800 ezer forint eddig a haszna. Újabb nagy vállalkozásba kezd a „700 perc Sopronért” mozgalom. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 23.
- Farkas Imre: A soproni ünnepi hetek mérlege. A város rangjához méltóan. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 10.
- Farkas Imre: Soproniak Sopronért. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 7.
- A FATE Soproni Csoportja „Fiatal műszakiak helyzete a gyakorlati életben, szakmai továbbképzésük biztosítása” témájú anket határozatai. Faipar XXVI, 1976, 20. p.
- G. A.: Sopron ünnepére. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 10.
- G(árdonyi) B(éla): Művészeti aktiválás Sopronban. Gazdag hagyományokból – tartalmas jövőt. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 11.
- Gy. F.–O. L.: Az MKT statisztikai szakosztályának vezetőség- és küldöttválasztó közgyűlése. Statisztikai Szemle LIV, 1976, 1241–1248. p.
- Halmos Ferenc: Szatellitagedéziai szeminárium Sopronban. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 305–306. p.
- Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1975. évre. SSz. XXX, 1976, 79–94. p.
- Horváth Zoltán: A Győr-Sopron megyei 2. sz. Levéltár (Sopron) 1973–1974. évi munkájáról. SSz. XXX, 1976, 69–72. p.
- Illés Zsuzsa (szerk.): A népi kollégiumi mozgalom irodalmának válogatott bibliográfiája. 1939–1975. Készült a NÉKOSZ megalakulásának 30. évfordulójára. Bp., 1976, Országos Pedagógiai Könyvtár, 437 p. + 36 p.
- Imre Béla: Októberben adják át. Gazdagodik a nagycenki kastély. Lótenyésztési központ. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 4.
- J. R.: Wo leckeres Backwerk zum Verweilen lockt. Tribüne 207. sz. 1976. okt. 21.
- 178 Kapalyag Imre: Soproni emberek. Európa-díj és társadalmi munka. Népszabadság XXXIV, 1976. júl. 15.
- Kapu László: Brennbergi séta. Emlékekből épülnek az aknák. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 31.

- Készülődés a 700 éves Sopron ünnepeire. Népszabadság XXXIV, 1976. máj. 12.
- K(loss) A(ndor): Emlékkiállítás a Festőteremben. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 3.
- K(loss) A(ndor): Érzelmi telítettség, szigorú formák. Rázó József alkotásai a Múcsarnokban. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 29.
- K(loss) Andor): Kiállítás a Festőteremben. (Mühl Aladár.) Kisalföld XXXII, 1976. júl. 2.
- K(loss) A(ndor): Közelebb a művészethez. Üzemi beszélgetés egy kiállításról. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 31.
- K(loss) A(ndor): Rendszerelmélet '76. Tudományos tanácskozás. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 11.
- Kloss (Andor): Tárgyak eredeti környezetben. A hagyományos és a korszerű múzeum. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 18.
- Kloss (Andor): Társadalmi összefogással Sopronért. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 14.
- Kocsis Klára: Ha forog, miért nem forog a soproni toronyklub. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 22.
- Komor Vilma: Nagycenk Széchenyire emlékezik. Magyar Nemzet XXXII, 1976. szept. 26.
- Komor Vilma: Sopron és vidéke. Nagycenk múltja és jövője. Magyar Nemzet XXXII, 1976. szept. 12.
- Kónya Lajos: Egy nagyszerű soproni kezdeményezés. Gyári eszmecserek. Az AFIT üzemének kommunisztái javasolták. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 24.
- Légrádi Imre: A Széchenyi István Gimnázium és Postaforgalmi Szakiskola jubileuma. SSz. XXX, 1976, 268–271. p.
- Ligeti Nagy Tamás: Tegnap, ma, holnap. Képes Újság XVII, 1976. jún. 19, 25. sz. 16–17. p.
- A magyar munkásmozgalom történetéről szóló cikkek jegyzéke. 1975. június–augusztus–szeptember. Párttörténeti Közlemények XXII, 1976, 207–210. p.
- Mészáros Vince: Vízügyi kiállítások és jelentőségük 1974-ben. Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 20–25. p.
- Mihály Mária: Az I. ipari textilművészeti biennálé. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője, 541–552. p.
- Mollay Károly: A Csatkai-díj 1975. évi odaítélése. SSz. XXX, 1976, 72. p.
- Molnár, Aurél: Nicht nur im Fasching. Ballgäste aus Österreich. Budapesti Rundschau X, 1976. márc. 15.
- Molnár Sándor: 500 postás a 700 éves Sopronért. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 20.
- Molnár Sándor: 100 éve jár a vonat... Utazzon delizsánszon! Kisalföld XXXII, 1976. jan. 1.
- Nagy Alpár: A mai magyar kórusmuzsika szemléje volt. Pedagógus énekkarok fesztiválja Sopronban.

Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 13.

Nagy Imre: Sopron város és járás fiataljainak együttműködése. Jövendő XV, 1976, 12. sz. 1. p.

Németh Endre: Aratnak a kőművesek. Ha nincs nád, nem jó a nyár sem. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 13.

Nyári Egyetem. Sopron 1976. Erdészeti és Faipari Egyetem Jegyzetsokszorosítója, 70 p.

Pröhle Jenő: Németh Sámuel irodalmi munkássága. (Az ismeretterjesztő cikkek nélkül. Vö. SSz. 1976, 72–75.) SSz. XXX, 1976, 380–382. p.

rác: Jövőre 700 éves jubileumra készül Sopron. Magyar Hírlap IX, 1976, jún. 3.

S. A.: Védjük múltunk értékeit. Népszava CIV, 1976. jún. 13.

179S. M.: A város fiataljai készülnek a 700 éves Sopron ünnepségeire. `Kisalföld XXXII, 1976. máj. 13.

Sabjanics József: Felejthetetlen napok. A soproni úttörőzenekar Moszkvában. Jövendő XV, 1976, 12. sz. 3. p.

Salamon Zoltánné: Pedagógus kórusfesztivál Sopronban. Köznevelés XXXII, 1978. 19. sz. 13. p.

Saly Géza: A tudomány műhelye. Nimród 1976, 4. sz. 163–166. p.

Sárgarépa tanácskozás Fertődön. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 47. sz. 2. p.

Sinay Jenő (összeáll. és szerk.): Győr-Sopron megye forradalmi harcosainak életrajzgyűjteménye. Bibliográfia és forrásjegyzék. (Az anyaggyűjtésben közreműködtek a „Győr-Sopron megye forradalmi harcosainak életrajzgyűjteménye” c. kötet szerzői.) Kiadja az MSZMP Győr-Sopron megyei Bizottsága. (Az anyaggyűjtés lezárva 1974. december 31-én.) Győr, 1976, Győr-Sopron megyei Nyomdavidálat, 223 p.

Sopron 700 éves. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 48. sz. 1. p.

Sopron, Nyári Egyetem 1976. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 28.

Szalay Antal: Ünnepe Nagycenken. Tovább gazdagodott az Európa-hírű műemlék. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 31.

Szekér Lajos–Garád Róbert: Beszámoló a Soproni Területi Szervezet 1975. évi tevékenységéről. Hidrológiai Közlöny 1976, 8. sz. 383. p.

Terplán Zénó (szerk.): Emlékkönyv. Készült a Nehézipari Műszaki Egyetem 25 éves, jubileumi ünnepségeiről. Miskolc, 1976, Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, 213 p. (A Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményei.)

Udvardi Gyöngyi: Barlangot talált az egyetemista. Tudományos diákköri élet Sopronban. TDK-tábor Pálházán. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 20.

U(dvardi) Gy(öngyi): Irodalom és kórusmuzsika. Országos fesztivál Sopronban. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 29.

Udvardi Gyöngyi: Kétmilliárd forint sorsáról döntött Sopron Város Tanácsa. Másfélszer több tanácsi lakás épül. Tervezett társadalmi munka. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 2.

U(dvardi) Gy(öngyi): Ma kezdődnek a soproni ifjúsági napok. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 2.

Udvardi Gyöngyi: Ritka élmény Sopronban. Már reggeltől várakoztak. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 4.

Udvardi Gyöngyi: Soproni szüret '76. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 28.

U(dvardi) Gy(öngyi): Tudományos Diákkörök Konferenciája. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 25.

U(dvardi) Gy(öngyi): Ünnepeltek a széchenyisták. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 27.

U(dvardi) Gy(öngyi): Vallomás a városról... Sopron a 700. évfordulóra készül. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 30.

V. L.: Megméretett tehetségek. Az Alkotó Ifjúság I. országos kiállítása 1976. Magyar Ifjúság XX, 1976. máj. 7. 18–20. p.

Vadászi Erzsébet: A magyar művészettörténeti irodalom bibliográfiája 1973. Művészettörténeti Értesítő XXV, 1976, 139–174. p.

Varga László: Az ország kapujában. A 700. esztendő küszöbén. Magyar Ifjúság XX, 1976. dec. 31. 12–14. p.

Viniczai István–Windisch Aladárné: Az 1974. évi Magyarországon megjelent hadtörténelmi irodalom bibliográfiája. I–II. Hadtörténelmi Közlemények XXIII, 1976, 607–624., 762–781. p.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

TÁRSADALOMTUDOMÁNYOK

–a–s.: Életelemükké vált a politika. Pártiskolai hallgatók között Sopronban. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 1.

Augusztinovicz Elemér: Sopron gimnáziumai 1945–1975 között. SSz. XXX, 1976, 1–20. p.

180Bajkó Mátyás: Kollégiumi iskolakultúránk a felvilágosodás idején és a reformkorban. Bp., 1976, Akadémiai Kiadó. 292 p.

Bencze Lajos: Alaszka vadász „Summa cum laude” doktorált a soproni egyetemen. Nimród 1976, 2. sz. 66. p.

Bodó László: A várossal együtt élni. Interjú Raszler Mihállyal az MSZMP Sopron Városi Bizottságának első titkárával. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 21.

Bugyi Balázs: Az iskolázottak betegségeiről. Magyar Könyvszemle 1976, 4. sz. 397–401. p.

Csepregi Horváth János: Kortársi tudósítás az 1873. évi soproni pénzügyi válságról. SSz. XXX, 1976,

66–69. p.

Csókás János: A geofizikusmérnök-képzés negyedszázada. Felsőoktatási Szemle XXV, 1976, 175–178. p.

Egész évben ünnep. Előzetes a 700 éves Sopron jubileumi rendezvényeiből. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 29.

Egész Kálmán: 25 éves a soproni Kempelen Farkas Gépészeti Szakközépiskola. SSz. XXX, 1976, 353–356. p.

Első ízben avattak szakmérnököket az Erdészeti és Faipari Egyetemen. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 4. sz. 12. sz.

Az 1976. évi mezőgazdasági könyvhónap rendezvényei. Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájékoztatója 1976, 1. sz. 1–5. p.

Fahidy József: Ha hamis az útlevel. A soproni határállomáson. Magyar Hírlap IX, 1976. dec. 30.

Faragó Sándor: Művelődési lehetőségek és törekvések Kapuvárott. Társadalmi Szemle XXXI, 1976, 2. sz. 97–99. p.

Farkas Imre: Az oktatás-kutatás-nevelés szolgálatában. Egyetemi könyvtár épül Sopronban. Klímateremben a könyvműemlékek. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 31.

Gál Andorné: Beszámoló a mezőgazdasági, erdészeti és élelmiszeripari könyvtárak tevékenységéről a IV. ötéves terv időszakában és az V. ötéves terv könyvtári és információs feladatai. Mezőgazdasági és Élelmiszeripari Könyvtárosok Tájékoztatója 1976, 2–3. sz. 14–23. p.

Garád Róbert: A Fertő-táj építészeti, idegenforgalmi és településtörténeti adottságai. Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 44–48. p.

Garád Róbert: A Fertő-táj kutatás egyes szakterületein folyó irodalmi munkatevékenység jelenlegi helyzete. Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 120–121. p.

Gárdonyi Béla: Egyetértés, tettekeszség. Soproni tanácsi vezetők és képzőművészek a város kulturális életéről. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 30.

Gáspár Gyula: A matematikai alapok a műszaki felsőoktatás kezdeti időszakában. Felsőoktatási Szemle XXV, 1976, 26–30. p.

Grabner, Elfriede: Das mariologische Programm der Wallfahrtskirche zu Rattersdorf. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 75–90. p.

Graefe, Iris Barbara: Die Auswanderung der Purbacher nach Südamerika. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 170–181. p.

Hárs József: Írt-e Printz Ferenc útikalauzt? SSz. XXX, 1976, 60–62. p.

Hiller István: Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtára a szakmai nemzetközi együttműködés szolgálatában. Felsőoktatási Szemle XXV, 1976, 364–368. p.

Horváth Imréné: A Soproni Ünnepi Hetek rendezvényeiről. Társadalmi Szemle XXXI, 1976, 94–96. p.

Imre Béla: Gyógyító víz, nyugtató csend. Balf a gyógyidegenforgalom szolgálatában. Patikabár a barokk kastélyban. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 10.

jt.: Zum 19. mal. Festwochen in Sopron. Budapester Rundschau X, 1976. jún. 14.

Juhász Miklós: Balekok, veteranissimusok... 169. tanévnyitó az egyetemen. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 11. sz. 2–3. p.

Kaiser, Wolfram: Die westungarischen Territorien des 18. Jahrhunderts im Blickfeld des halleschen Pietismus. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 61–74. p.

181 Kienzl János: A KISZ Sopron városi Bizottságának beszámolója a KISZ Központi Bizottság (1974. szeptember) kádermunkára vonatkozó határozatának végrehajtásáról. Jövendő XV, 1976, 12. sz. 2. p.

Kloss (Andor): Az olvasás tanítása. Felmérés a soproni járásban. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 19.

K(loss) A(ndor): Olvasóvá nevelni. Beszélgetés az irodalmi tantervi tervezetről. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 6.

Kocsis Klára: A demokratizmus útjain. Német nemzetiségi oktatás a soproni járásban. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 17.

Mádai Lajos: Iparosodás, urbanizáció és a környezetvédelem összefüggései Magyarország vidéki városaiban. Városépítés 1976, 1–2. sz. 38–41. p.

Maros Dénes: A környezet védelmében. Beszélgetés Raszler Mihállyal a soproni városi pártbizottság első titkárával. Népszabadság, XXXIV, 1976. febr. 6.

Mészáros István: Népoktatás Nyugat-Magyarországon a XVII. században. SSz. XXX, 1976, 306–328. p.

Molnár, Aurél: Die grossen Lehrmeister der ungarischen Förster. Budapester Rundschau X, 1976. márc. 22.

Molnár, Aurél: Studententradition in Sopron. Balek Kusch! Budapester Rundschau X, 1976. máj. 10.

N. M: Az éves politikai tevékenység áttekintése. Igényesség és felelősség. Beszélgetés dr. Pilcz Károllyal a Sopron járási pártbizottság első titkárával. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 28.

Pallay Mária: „...Tölgyfák smaragdja sápadoz...” Rövid levél nyugdíjasaink érdekében. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 12. sz. 9. p.

Rázsó Gyula: Az 1529-es török hadjárat stratégiai problémái. Hadtörténeti Közlemények XXIII, 1976, 3–41. p.

Sógor Ferenc: Az úttörőév elé. Jövendő XV, 1976, 9. sz. 1. p.

Soproni tervek a lakosság jobb ellátásáért. Fejlesztik a szolgáltatóipart. Népszabadság XXXIV, 1976. szept. 2.

Stefánka László: A politikai képzésről. Jövendő XV, 1976, 1. sz. 2. p.

Szabó Jenő: A rajzoktatás száz éve a soproni Széchenyi István Gimnáziumban. SSz. XXX, 1976, 272–273. p.

Szabó Károly: A fiatal műszakiak helyzete a ffeldolgozó iparban, szakmai továbbképzésük biztosítása. Faipar XXVI, 1976, 15–20. p.

Szabó László: Adózás, telekgazdálkodás, városfejlesztés. Egy rendelet végrehajtása Sopronban. Népszabadság XXXIV, 1976. nov. 11.

Szalay Antal: Szolgál a palota. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 4.

Takács István: Erdészek, fások, „Míveltség”. Magyar Ifjúság XX, 1976. dec. 10. 16–17. p.

Tompa Károly: Az erdész szaktanszékek nevelőmunkája. Felsőoktatási Szemle XXV, 1976, 611–616. p.

Udvardi Gyöngyi: Belföldi turizmus Sopronban. Ne csak fogadjanak, hanem utazhassanak is. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 25.

Udvardi Gyöngyi: Huszonhárom éve a gyerekek otthona. Vörös zászló a soproni úttörőháznak. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 3.

Udvardi Gyöngyi: Kölcsönzési nap a Pamutiparban. Kinőtték a könyvtárat. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 21.

Udvardi Gyöngyi: Nyitva Sopron kapuja. Kisalföld XXXII, 1976. nov. 4.

Varga J. János: Katonáskodó szerviensek birtokai a XVI–XVII. századi Batthyány nagybirtokon. Történelmi Szemle 1976, 1–2. sz. 102–122. p.

Varga Sándor: A művelődés Kapuvárott. Népszabadság XXXIV, 1976. márc. 11.

Vanyó Tihámér: Sopron vármegye hadügyi, gazdasági viszonyai és közállapotai (1640–1690). SSz. XXX, 1976, 20–38., 113–129., 211–227. p.

Végh Oszkár: Nyomdászat Magyarországon. Fejezetek a magyarországi nyomdászat 500 éves történetéből. Bp., 1976, Táncsics Könyvkiadó. 147 p.

[182](#)Zimányi Vera: Magyarország az európai gazdaságban. 1600–1650. Bp., 1976, Akadémiai Könyvkiadó. 167 p.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

TERMÉSZETTUDOMÁNYOK

Bodnár István: Egy „gyomnövény” karrierje. Nádból deviza. Magyar Hírlap IX, 1976. febr. 20.

Bognár Antal: A Tanulmányi Állami Erdőgazdaság munkája és szerepe Sopron környezetvédelmében.

Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 40–44. p.

A Brennberg-völgy védelme. (Hírek a geológiai iparágakból.) Földtani Közlöny CVI, 1976, 86. p.

Farkas Imre: Hová lettek a fák? Kisalföld XXXII, 1976. okt. 10.

Fejér Gyula: Az erdőből az Országházba. Népszabadság XXXIV, 1976. dec. 22.

Fényes Tamás: Erdészek, fenyőfák. Ország-Világ XX, 1976. dec. 22. 14–15. p.

Hartyányi, Borbála P.–Nováki, Gyula: Samen- und Fruchtfunde in Ungarn von der Neusteinzeit bis zum 18. Jahrhundert. Agrártörténeti Szemle Supplementum, XVII, 1975 (1976), 1–65. p.

Ják, Sándor: Kastanienernte in Sopron. Budapesti Rundschau X, 1976. nov. 22.

K(l)oss A(ndor): Erdőink értéke. Tudományos felmérés. Nemzetközi érdeklődés. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 4.

Kubinszky Mihály: Széchenyi István szerepe a műszaki tudományok kibontakozásában. Hozzászólás az MTA 150 éves jubileumának kiadványaihoz. Magyar Tudomány LXXXIII, Új folyam XXI, 1976, 784–791. p.

Ligeti Nagy Tamás: A fenyő útja. Képes Újság XVII, 1976. dec. 25, 16–17. sz.

Majer Antal (szerk.): Tanulmányterv a Soproni-hegység természet és tájvédelmi körzété nyilvánításához. (Írták: Boldizsár István, Csapody István, Garád Róbert, Firtás Oszkár, Hiller István, Juhász Miklós, Majer Antal, Varga Ferenc, Vörös István.) Sopron, 1976, Soproni Városszépítő Egyesület, 34 p.

Matusz Károly: Felkészültek az aratásra. Sárgul a Fertő „aranya”. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 19.

Plank, Stefan: Verbreitung des Samtporlings (*Inonotus hispidus*) im Burgenland. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 97–111. p.

Plank, Stefan: Zur Verbreitung des Ulmensterbens im Burgenland. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 145–155. p.

Szent-Miklóssy Ferenc: Sopron neves szőlésze. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 37. sz. 7. p.

Tamás Enikő: Soproni séta. Parkfenntartási gondok. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 28. sz. 8. p.

Traxler, Gottfried: Floristische Neuigkeiten aus dem Burgenland. (X.) Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 49–61. p.

Újlaki László: Megújul a Fertő tó és környéke. Népszabadság XXXIV, 1976. ápr. 21.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

ALKALMAZOTT TUDOMÁNYOK

Bendefy, László: Historische ungarische Längen-, Flächen- und Hohlmasse mit besonderer Berücksichtigung des burgenländischen Raumes, Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 3–32. p.

Bendefy László: Mikoviny Sámuel megyei térképei az MTA Könyvtárának kéziratárában. Magyar Tudomány LXXXIII, Új folyam XXI, 1976, 175–180. p.

Cseresznyák István: Közös vizsgálatok a Fertő tón. Kibővítik a Lajta medrét. Rendezik a Répce árapasztó csatornát. Eredményes osztrák-magyar vízügyi tárgyalások Győrött és Eisenstadtban. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 9.

Cs(eresznyák) I(stván): Több mint 200 millió Schillinges beruházás. Ausztriai vasútvonalait is korszerűsíti a GySEV. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 2.

183Csillag István: Hogy az „elit” magból több cukor legyen. Magyar Nemzet XXXII, 1976. márc. 12.

Dóka Klára: A Rába-szabályozás kérdése 1786-ban. SSz. XXX, 1976, 55–60. p.

Dongó Pál: Városaink gyógyfürdő- és üdülésügyi kérdéseiről. Városépítés 1976, 4. sz. 23–25. p.

F. J.: Új név, új színek. Cement a fában. Taszítja a vizet és éghetetlen. Kisalföld XXXII, 1976. nov. 26.

Farkas Imre: Legyen gyümölcsözőbb az egyetem és a gazdaság kapcsolata. Burkolt gyökérzetű csemeték. Munkára fogott szennyvíz. Bútorlapgyár a Hanságban. Cellulóz az aprítógépből. Kisalföld XXXII, 1976 okt. 24.

Fejlődő szőlészet és borászat a soproni Állami Gazdaságban. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 35. sz. 12–13. p.

Felavatták az új soproni teherpályaudvart. Népszabadság XXXIV, 1976. ápr. 7.

(Ferenczi): Első az országban. Tízmilliókat nyert a SOTEX. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 5.

Franta, Adelinde: Bericht der Meteorologischen Station Eisenstadt über das Wetter im Jahre 1975. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 91–93. p.

Garád Róbert: A balfi ásványvízkutatás legújabb adatai és tapasztalatai. Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 49–50. p.

GySEV bis Wr. Neustadt. Eisenbahn XXIX, 1976, 147. p.

Kapalyag Imre: A kékfrankos hazája időnként szomjazik. Sopron nagy gondja: a víz. Népszabadság XXXIV, 1976 febr. 24.

Kapalyag Imre: Lehet tízmillióval olcsóbban? A Soproni Szőnyeggyár sikeres beruházása. Népszabadság XXXIV, 1976. aug. 13.

Korszerűsítik a GySEV ausztriai vasútjait is. Évente 10 millió utast és több millió tonna árut szállít a vasúti részvénytársaság. Népszabadság XXXIV, 1976. szept. 2.

Medveczky László: A megvalósult soproni álom. Ma avatják az ország első gépjárműellátó központját. Népszabadság XXXIV, 1976. jún. 23.

Neuer Rangierbahnhof Sopron eröffnet. Eisenbahn XXIX, 1976, 149. p.

Neuwirth, Fritz: Niederschlagsverhältnisse im Gebiet des Neusiedler Sees. Wetter und Leben XXVIII, 1976, 166–177. p.

Pichler János: A Fertő-táj tudományos kutatásának 1974. évi eredményei. Hidrológiai Tájékoztató 1975 (1976), 120. p.

Preuss, Erich: Über 100 Jahre alt. Der Modelleisenbahner XXV, 1976, 276. p.

A soproni szőnyeg világszínvonal. Magyar Ifjúság XX, 1976. máj. 7. 37. p.

Szalay Antal: Ígérni sem tudnak. Üres csapok, üres asztalok. Kevés a víz Sopron alatt. Megoldatlan rejtély. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 4.

Székely András–Füry Klára: Újabb adalékok a XX. század geodéziájának történetéhez. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 101–117., 179–190., 268–273. p.

T. K.: Eisenbahn Győr-Sopron-Ebenfurt. Dampfloek per Schallplatte. Budapester Rundschau X, 1976. szept. 6.

Tárczy-Hornoch Antal: A Magyar Tudományos Akadémia szerepe a magyar geodézia fejlődésében. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 1–3. p.

Tóth Ernő: Műemlékek kártevői és amit ellenük tehetünk. Élet és Tudomány XXXI, 1976, 1971–1975. p.

Udvardi Gyöngyi: Növekszik a Soproni Szőnyeggyár exportja. Rekonstrukcióra 171 millió forint. Visszafizetés valutát hozó termékekből. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 8.

U(dvardi) Gy(öngyi): Az országos rendszer része. Átadták a GySEV soproni rendezőpályaudvarát. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 7.

U(dvardi) Gy(öngyi): Utakat is építenek Sopron tisztán tartói. Hulladék az ablakból... Kisalföld XXXII. 1976. febr. 11.

U(dvardi) Gy(öngyi): Villanyrendőr Sopronban. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 13.

Virág, András: Im Zeichen der gemeinsamen Interessen. Ungarisch-österreichische Beziehungen im Wasserwesen. Budapester Rundschau X, 1976. jún. 14.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / MŰVÉSZET

184 MŰVÉSZET

Bartócz József: A fa és kő mesterei. A magyarországi építőipari céhek. Bp., 1976, Építésügyi Tájékoztatói Központ, 207 p.

Becht Rezső–Csapody István–Diebold Károly–Faller Jenő–Gimes Endre–Horváth Ferenc–Mollay Károly–Molnár József–Órszigety Frigyes–Szabó Jenő–Szombathy Viktor–Varga Lajos–Vendel

- Miklós–Winkler Oszkár: Sopron. Kiadja a Győr–Sopron megyei Idegenforgalmi hivatal. 7. átdolg. kiadás. Bp., 1976, Panoráma Kiadó, 295 p.
- Berecz Dezső: Küzdelem a magyar színészetért Sopronban 1885 és 1905 között. SSz. XXX, 1976, 289–306. p.
- Cseresznyák István: Értékes soproni régészeti feltárás: 2700 éves település a Borostyánkő út mentén. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 27.
- Dávidházy István: A soproni posztósok legénycéhének társphara. SSz. XXX, 1976, 150–156. p.
- Dercsényi Dezső: Sopron műemlékvédelmi Európa-díja. SSz. XXX, 1976, 39–46. p.
- Dercsényi Dezső: Történelem és műemlékvédelem. Csizmadiának lyukas a csizmája. Magyar Nemzet XXXII, 1976. jan. 18.
- Dercsényi Dezső: Városmegújítás soproni módra. Új Tükör XIII, 1976. nov. 21. 12–13.
- Erdély Sándor: Várospolitikai és műemlékvédelem. Városépítés 1976, 1–2. sz. 9–12. p.
- Farkas Imre: Egy rádióhír nyomában. A soproni műemlékházak a jelent szolgálják. Sok még a tennivaló. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 19.
- Farkas Imre: Képzőművészeti világhét. Bronzfestmények Sopronban. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 24.
- Filep Antal: Alaprajzi változatok a kisalföldi népi építkezés gyakorlatában. SSz. XXX, 1976, 255–263. p.
- G. J.: Gazdag munkatervet dolgozott ki a műemlékvédelem. Magyar Nemzet XXXII, 1976. jan. 24.
- Galavics Géza: A török elleni harc és egykorú világi képzőművészetünk. (Attribúció és műfaj történet.) Művészettörténeti Értesítő XXV, 1976, 1–40. p.
- Gárdonyi Béla: Sopron képzőművészeti életéről. Levélváltás – tanulsággal. Folytatása következik. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 17.
- G(árdonyi) B(éla): Sopron ünnepére. Megszépül a város. Zenei bemutatók. Iparági munkaversenyt kezdeményeztek a munkások. Úttörőolimpia. Új iskola épül. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 10.
- G(árdonyi) B(éla): A város kulturális életéért. Soproni amatőr együttesek bemutatója. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 28.
- Gáspárdy Sándor: A soproni képzőművészeti élet alakulása 1974-ben és 1975-ben. SSz. XXX, 1976, 266–268. p.
- Gerő László: Beszámoló az Országos Műemléki Felügyelőség 1974–1975. években végzett munkáiról. Műemlékvédelem XX, 1976, 129–144. p.
- Gömöri János: Karikás markolatú vaskard Sopronból. SSz. XXX, 1976, 143–150. p.
- Harich, Johann: Szenische Darstellungen und Oratorien-Aufführungen im 18. Jahrhundert am Eszterházy-Hof zu Eisenstadt. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 112–130. p.

- Hárs József: Még néhány szó Sopron aranyérméről. SSz. XXX, 1976. 176 p.
- Imre Béla: Fertőd megújul. Mon bijou a falon. Megtalálták a nagy szökőkút alapjait. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 22.
- Imre Béla: Turistaszálló épül Sopronban. Bővítik a Lövért. Tervek a Tábornok házzal. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 27.
- Járai: Fertőrákos műemlékei. Képes Újság XVIII, 1976. febr. 21. 14. p.
- Kapalyag Imre: Soproni helyzetkép. Várospolitikai és műemlékvédelem. Népszabadság XXXIV, 1976. dec. 2.
- 185Katona Imre: A fertődi kastélyrendszer kialakulása. SSz. XXX, 1976, 130–143. p.
- Keresztényi Nándor: 30 hektár műemlék. Soproni nekibuzdulások a 700 éves jubileum előtt. Magyarország XIII, 1976. márc. 21.
- Kiss József: A fertődi víztorony. Műemlékvédelem XX, 1976, 252–253. p.
- Kloss A(ndor): A 700. évfordulóra. Új cégérek régi házakon. Kisalföld XXXII, 1976, júl. 13.
- Kloss (Andor): Hosszú szünet után. Sterbenz Károly kiállítása. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 16.
- K(loss) A(ndor): Soproni művésztelep. Alkotásra ösztönző légkörben. Cégérek a városnak. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 3.
- K(loss) A(ndor): A szülővárosban az életmű. Pátzay Pál alkotásaiból állandó kiállítás nyílt Kapuváron. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 24.
- Komárik Dénes: Feszli Frigyes és a bécsi Votivkirche. Műemlékvédelem XX, 1976, 199–202. p.
- Koppány Tibor: Fabricius ház műemléki helyreállítása, Sopron, Beloiannisz tér. Magyar Építőművészet 1976, 6. sz. 52–55. p.
- Kósa Csaba: Mesélő tájak. Magyar Verszália. Népszabadság XXXIV, 1976. nov. 21.
- Kotsis Iván: A soproni Petőfi Színház átépítése. Magyar Építőművészet 1976, 5. sz. 9–13. p.
- Környei (Elek): Felújítják a soproni bányászati múzeumot. Magyar Nemzet XXXII, 1976. febr. 17.
- Kőszegfalvi György: A dunántúli városfejlesztés kérdései. Városépítés 1976, 4. sz. 29–30. p.
- K(un) A(ttila): Gyógyfürdőtelep, Balf. Magyar Építőművészet 1976, 5. sz. 34–39. p.
- László Ilona: Haydn Eszterházán. Képes Újság XXVII, 1976. szept. 18. 14–15. p.
- L(igeti) G(izella): József Attila úti OTP lakótelep Sopron. Magyar Építőművészet 1976, 5. sz. 42–43. p.
- A megújított Nagycenk. Kertészet és Szőlészet XXV, 1976, 51–52. sz. 8–9. p.
- Meyer, Wolfgang: Die Grabhügelgruppen am Höhenweg im Langentaler Wald, Bezirk Oberpullendorf.

- Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 156–169. p.
- Molnár Aurél: Középkori kincsesbánya. Tükör XIII, 1976. márc. 16. 14–15. p.
- Molnár László: A herendi porcelángyár munkásai (Kb. 1825–1923.). Művészettörténeti Értesítő XXV, 1976, 110–113.
- Nagy Alpár: Liszt Ferenc Sopronban egykor és ma. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 21.
- Nagy Alpár: Négy évtized-tizenkét hangverseny. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 15.
- Nováki Gyula: A magyarországi földvárak az őskortól a középkorig. Építés-, Építészettudomány VII, 1975 (1976), 323–339. p.
- Örsi Károly: A nagycenki kastélykert története. Műemlékvédelem XX, 1976, 4–12. p.
- Patek Erzsébet: A Hallstatt-kultúra Sopron környéki csoportja. Archaeológiai Értesítő CIII, 1976, 3–28. p.
- Perényi Imre: Város, ember, környezet. A rekreáció a városépítésben. Bp., 1976, Műszaki Könyvkiadó. 182. p.
- Póczy Klára: Pannóniai városok. Bp., 1976, Corvina Kiadó. 91 p. + 105 kép.
- Rácz Endre: Kort őrző kapuk. Új Tükör XIII, 1976. nov. 14. 18–19. p.
- Rácz (Endre): Sopron kincsei. Muzsikáló órák. Magyar Hírlap IX, 1976. dec. 25.
- Roth-Fuchs, Gabriele: Die Befestigungsanlage der Freistadt Rust. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 33–42. p.
- Rózsa Béla: Savarius nem Babits. Életünk 1976, 5–6. sz. 479–482. p.
- S. K.: A művész vaskovácsolás. Élet és Tudomány XXXI, 1976, 2086–2091. p.
- Sárvári Márta: Egy szakma bővületében. Nagycenk. Magyar Nemzet XXXII, 1976. nov. 10.
- Sárvári Márta: Sopron-Várhely. Delta 1976, 12. sz. 34–37. p.
- 186 Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 5–6. köt. (1971–1972) Szombathely, 1975 (1976), Vas megyei Múzeumok Igazgatósága, 664. p.
- Schelken Pálma: Magyar nyelvű színházi előadás Sopronban 90 évvel ezelőtt. Magyar Nemzet XXXII, 1976. nov. 5.
- Sedlmayr János: Sopron, Pozsonyi út 3. helyreállítása. Magyar Építőipar XXV, 1976, 13–17. p.
- Frodl, Walter: Sopron aranyérme. Műemlékvédelem XX, 1976, 43–45. p.
- Sopron. 700jéháridge Synagoge. Budapest Rundschau X, 1976. jún. 28.
- Sopron. Museumszentrum. Budapest Rundschau X, 1976. jún. 7.

- Switala, Tadeusz: Miasto przy bursztynowej drodze. Tydzien IV, 1976. szept. 5. 16–17. p.
- Switala, Tadeusz: Zamek Blazna? Tydzien IV, 1976. máj. 9. 6–7. p.
- Szabó János: A magyar városok műemlékvédelmének helyzete. Városépítés 1976, 1–2. sz. 5–8. p.
- Szabó Jenő: Reinecker János tárlata. SSz. XXX, 1976, 358–361. p.
- Szomráky Sándor: Európa-díjas város. Nők Lapja XXVIII, 1976, 29. sz. 10–11. p.
- Szövényi István: Régi kőszegi patikák. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 419–433. p.
- Tompos Ernő: A soproni pékmúzeum heraldikai emlékei. SSz. XXX, 1976, 160–167. p.
- Tóth Sándor: Egy gótikus építészeti részletmegoldás történetéhez. SSz. XXX, 1976, 329–344. p.
- U(dvardi) Gy(öngyi): Az Aida a barlangszínházban. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 15.
- U(dvardi) Gy(öngyi): A Fórum átjáró avatása elé. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 21.
- U(dvardi) Gy(öngyi): Készül az „Ibolya”. Toronyházak a Löverek alján. Kisalföld XXXII, 1976. szept. 18.
- Udvardi Gyöngyi: A kő és a fa mestere. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 2.
- Udvardi Gyöngyi: A kövek szépsége. Helyreállították a soproni zsinagógát. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 15.
- Udvardi Gyöngyi: Összhangban a tervező és kivitelező. „Él” a középkori Reipál-ház. A Storno-gyűjtemény albérlete lesz. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 27.
- Udvardi Gyöngyi: Sopron előnyben! Műemlékmentés 23,5 millióért. A falu ősi arca. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 24.
- Udvardi Gyöngyi: Új műemléki látványosságok. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 3.
- Urbán István: Szerkezettervezési (statikus) munka a műemlékek helyreállításánál. Műemlékvédelem XX, 1976, 36–39. p.
- Várnai Péter: Zenei levél Fertőrákosról. Magyar Hírlap IX, 1976. júl. 17.
- Verleihung des Europa-Preises und der Europa-Goldmedaille für Denkmalpflege 1974–1975 sowie der Johann-Wolfgang-von-Goethe Medaille in Gold 1975. Hamburg, 1975 (1976), Hoesch, 101 p.
- Vincze Jenő: A második lépcső Sopronban. Műemlékvédelem a küszöb előtt. Magyar Hírlap IX, 1976. szept. 18.
- Winkler Gábor: A historizmus főbb irányzatai a XIX. század európai építészetében. Építés-, Építészettudomány VII, 1975 (1976), 357–367. p.
- Winkler Gábor: Újkori építészeti emlékek Sopronban. SSz. XXX, 1976, 97–112. p.
- Zsoldos Benő: A „soproni kártya”. SSz. XXX, 1976, 62–65. p.

NYELVTUDOMÁNY, IRODALOM

Baróti Dezső: Berzsenyi Dániel emlékezete. Kisalföld XXXII, 1976. máj. 8.

Becht Rezső: Testámentum írása közben. Életünk 1976, 5–6. sz. 399–402. p.

Bokor József: A sopronkövesdi nyelvjárás zárt *o*-zásához. Magyar Nyelvőr C, 1976, 331–338. p.

Dénes Zsófia: Berzsenyi, az ember. Életünk 1976, 2. sz. 100–105. p.

Fehér Klára: Vakáció Magyarországon. Bp., 1976, Gondolat Kiadó, 474 p. (Világjárók 100.)

187 Fenyő István: A Tudományos Gyűjtemény indulása (1817–1818). Magyar Könyvszemle XCII, 1976, 211–226. p.

Gárdonyi Béla: Új dráma Sopronnak. Lackner Kristóf élete színpadon. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 21.

Horváth Sándor: Szinbád teodolittal. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 20.

Kloss Andor: Tetteinket mindig a humánus irányítsa! Beszélgetések Dénes Zsófiával. Kisalföld XXXII, 1976. febr. 22.

Maros Dénes: Itt, ezen a tájon. Népszabadság XXXIV. 1976. júl. 7.

Pósfai H. János: Kastélyok a szocializmusban. Életünk 1976, 2. sz. 134–145. p.

Pröhle Jenő: „Miért nem vették fel Petőfit a soproni iskolába?” SSz. XXX, 1976, 263–265. p.

Saad Béla: Szarka Géza emléke. Képzeltbeli kerekasztal beszélgetés az íróról és családjáról. Vigilia 1976, 7. sz. 472–478. p.

Sarkady Sándor (szerk.): Soproni írók antológiája. Sopron, 1976, Városi Tanács Sopron, 263 p.

Szalatnai Rezső: Berzsenyi. Magyar Nemzet XXXII, 1976. máj. 7.

Szalatnai Rezső: Sopron magasból és mélyről. Életünk 1976, 5–6. sz. 453–457. p.

Tatay Sándor: Ne lepődjék meg az olvasó. Új írás XVI, 1976, 117–128. p.

Varga Domonkos: Vizek könyve. Bp., 1976, Szépirodalmi Könyvkiadó, 408 p. (Magyarország felfedezése.)

Vida Tivadar: Frankenburg Adolf (1811–1884), író és lapszerkesztő latin nyelvű levele. SSz. XXX, 1976, 157–159. p.

FÖLDRAJZ, TÖRTÉNELEM

Auer, Gisela: Zur Geschichte der Pfarre und Schule von Donnerskirchen im 16. Jahrhundert. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 182–185. p.

Bartócz József: Adatok az építőipari szervezetek történetéhez. Statisztikai Szemle LIV, 1976, 1109–1119. p.

Bérenger, Jean: A francia politika és a kurucok (1676–1681). Századok CX, 1976, 272–293. p.

Dercsényi, Dezső: Sopron's modern ancient history. The New Hungarian Quarterly XVII, 1976, 62. sz. 96–98. p.

Elzett Sopron 1901–1976. (A szövegrészt írta dr. Tóth Imre. A képanyagot válogatta Lang Lajos, dr. Tóth Imre.) Bp., 1976, Révai nyomda. 71 p.

Erdélyi Gizella: A pannóniai kapitólumi triász együttesek. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője 223–229. p.

Fehér András: A népi demokratikus korról foglalkozó helytörténeti irodalom kialakulása és főbb jellemzői. Történelmi Szemle 1976, 4. sz. 660–674. p.

Fogarassy László: Iratok az osztrák-magyar határkérdés történetéhez. SSz. XXX, 1976, 350–353. p.

Gál, István: Nelson in Eisenstadt. Interview aus dem Jahre 1800. Budapesti Rundschau X, 1976. máj. 10.

Gergely Jenő: A keresztényszocialisták politikai szerepe az ellenforradalom első éveiben (1919–1923). Századok CX, 1976, 225–272. p.

Gömöri János: IX–X. századi vasolvasztó helyek Sopron környékén. SSz. XXX, 1976, 239–255. p.

Hiller István: A magyar erdészeti és faipari felsőoktatás 30 éves története. 1945–1975. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Tudományos Közleményei 1975 (1976), 2. sz. 53–128. p.

Horváth Róbert: Quetelet és a magyar statisztika. Statisztikai Szemle LIV, 1976, 290–309. p.

Horváth Zoltán: A jobbágyvilág alkonya Sopron megyében. Bp., 1976, Akadémiai Kiadó, 343 p.

I(mre) B(éla): Nagycenki dokumentumok. „Megrázó esemény adatott a telegráf útján tudatunkra...” Kisalföld XXXII, 1976. nov. 5.

188 Juhász Árpád: Változások Magyarország geológiai térképén. Föld és Ég XI, 1976, 34–38. p.

Károlyi Mária: Adatok a Nyugat-Dunántúl kora- és középső bronzkori történetéhez. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 167–194. p.

Kerekes Lajos: A Habsburg-restaurációs kísérletek és az osztrák-magyar viszony 1921-ben. Századok CX, 1976, 1–50. p.

Kócsay György: Hajnóczy József és Széchényi Ferenc kapcsolatai C. D. Bartschcsal, a Wiener Zeitung

- szerkesztőjével. Magyar Könyvszemle XCII, 1976, 76–93. p.
- Kollwentz Ödön: Az alsó- és középfokú erdészeti szakoktatás és az erdészeti szakmunkásképzés története. Agrártörténeti Szemle XVIII, 1976, 201–231. p.
- Komor Vilma: Sopron és vidéke. Faggatják a földet. Magyar Nemzet XXXII, 1976. szept. 5.
- Környei Elek: A döblingi tragédia titka. Magyar Nemzet XXXII, 1976. okt. 17.
- Kristó Gyula: Az Aranybullák évszázada. Bp., 1976, Gondolat Kiadó. 254 p. (Magyar História.)
- M. I. Pihenő kereszt. Új ember 1976. nov. 7.
- Marót János: Fertőd. Útikalauz. 7. jav. kiad. (Közreadja a Győr-Sopron Megyei Tanács Idegenforgalmi Hivatala). Bp., 1976, Panoráma Kiadó, 63 p.
- Merényi László: Az 1917. évi februári orosz forradalom soproni visszhangja. SSz. XXX, 1976, 46–55. p.
- Mollay Károly: A hétszáz éves Sopron. Az Élet és Tudomány Kalendárium 1977. Bp., 1976, Hírlapkiadó, 101–109. p.
- Mucsi Ferenc: Egy évtized a Népszava történetéből. (1905–1914). Párttörténeti Közlemények XXII, 1976, 71–101. p.
- Nagy János: Egy kis történelem. Levél Harkovból. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 20.
- Nagy János: Károlyi Mihály Sopron díszpolgára. (1946. nov. 14.) SSz. XXX, 1976, 345–348. p.
- Nógrádi Géza: A Nádasdy Ferenc Múzeum tűzoltógyűjteménye. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 469–499. p.
- Nováki, Gyula: Die Geschichte des Pflanzenbaus in Ungarn von der Neusteinzeit bis zum Beginn des Mittelalters. Agrártörténeti Szemle Supplementum, XVII, 1975 (1976), 66–88. p.
- Pákovics Miklós: „A magam módja és visszaemlékezése szerint.” Fertőszéplak krónikája. Kisalföld XXXII, 1976. márc. 20.
- Pausch, Oskar: Zwei neue Quellen zur Kulturgeschichte Eisenstadts. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 43–48. p.
- Prickler, Harald: Aus Grosshöfleins Vergangenheit. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 131–144. p.
- Rapcsák János: Egy angol tudós a XVIII. századi Magyarországról. Élet és Tudomány XXXI, 1976, 2276–2281. p.
- Solymosi László: A helytörténet fontosabb középkori forrásainak kutatása és hasznosítása: Történelmi Szemle 1976, 123–155.
- Szabó István: Jobbágyok-parasztok. Értekezések a magyar parasztság történetéből. Bp., 1976, Akadémiai Kiadó. 387 p.

Szövényi István: Adalékok a kőszegi gombkötő céh történetéhez (1719–1763). Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője, 377–394. p.

Szövényi István: Kőszegi gombkötő mesterek és műhelyek a céh keletkezésétől megszűnéséig. Vö. Savaria. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 395–417. p.

Tiefenbach Antal: Sopron tejiparának története (1910–1975). SSz. XXX, 1976, 228–239. p.

Tóth Endre: A római lakosság kontinuitásának kérdése a Nyugat-Dunántúlon. Vö. A Vas megyei Múzeumok Értesítője. 231–241. p.

Tóth Erzsébet: 2700 éves település. A soproni földvár. Magyar Nemzet XXXII, 1976. júl. 28.

Tóth Melinda: Buzád-nemzetségbeli Csák soproni ispán (1246–1254). SSz. XXX, 1976, 194–210. p.

189 Vörös Károly: A vidéki periodikák és a történettudomány. Századok CX, 1976, 125–131. p.

Zsámboki László: A selmeci műemlékkönyvtár. Miskolc, 1976, Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat, 73 p. (A Nehézipari Műszaki Egyetem Központi Könyvtárának Kiadványai 17. sz.)

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / KÖNYVISMERTETÉSEK

KÖNYVISMERTETÉSEK

Babos Imre: Védett természeti értékeink. Az Erdő XXV, 1976. 475–476. p.

Bárdosi Németh János: Versmondók könyve, 1975. Életünk 1976, 2. sz. 180–181. p.

Bedécs Gyula: Minden életút nevel. Könyv, megyénk munkásmozgalmáról. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 3.

Chmelar, Hans: Rauchensteiner Manfred: 1945-Entscheidung für Österreich. Eine Bilddokumentation, herausgegeben vom Heeresgeschichtlichen Museum, Styria Verlag Graz–Wien–Köln 1975, 271 Seiten, 224 Bilder und 9 Karten. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 185–187. p.

Csapody István: Hiller István: Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása. Az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtárának története. Sopron, Az Erdészeti és Faipari Egyetem kiadványa 1975, 291 1. SSz. XXX, 1976, 281–283. p.

Deák István: Kolossváry Szabolcsné szerk.: Az erdőgazdálkodás története Magyarországon (Tanulmányok) 528 oldal, 60 kimutatás és táblázat, 69 ábra és fénykép. Akadémiai Kiadó, Budapest 1975. Az Erdő XXV, 1976, 92–93. p.

Egy zsebkönyv és egy monográfia. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 5. sz. 17. p.

Frank Lajos: Könyvismertetés. Bányászati és Kohászati Lapok–Bányászat CIX, 1976, 644–645. p.

Fried István: Zimmermann, Hans Bernhard: Der arme Reiche. Ein burgenländischer Jedermann. Karpatendeutsche Landsmannschaft, Wien, 1975, 32 lap. SSz. XXX, 1976, 185. p.

Fülöp Géza: Hiller István: Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárának története. Sopron, 1975. 291 1. Magyar Könyvszemle 1976, 4. sz. 431–432. p.

Gárdonyi (Béla): Soproni írók antológiája. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 7.

Gerő László: Perényi Imre: Város, ember, környezet. (Műszaki Könyvkiadó, Bp. 1976. 182. old., számos képpel). Műemlékvédelem XX, 1976, 192. p.

Heim Ernő: Perényi Imre: Város, ember, környezet. A rekreáció a városépítésben. Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1976. Magyar Építőművészet 1976, 4. sz. 58–59. p.

Kállay István: Die Städte des Burgenlandes. Österreichisches Städtebuch 2. k. Szerk. Herbert Knittler. (Wien 1970. 175 1., 6 városi alaprajz). Századok CX, 1976, 156–157. p.

S. Kirilly Zsuzsa: Allgemeine Bibliographie des Burgenlandes. VIII. Teil. Karten und Pläne. Burgenländisches Landesarchiv und Burgenländische Landesbibliothek, Eisenstadt 1970, 1972. Agrártörténeti Szemle XVIII, 1976, 255–257. p.

Kispéter Andrásné: Dr. Hiller István: Az Erdészeti és Faipari Egyetem könyvtárának története (Sopron, 1975). Az Erdő XXV, 1976, 229. p.

Kloss (Andor): Könyv a könyvtárról. Kisalföld XXXII, 1976. jan. 10.

Kovács József László: Ödenburger G'schichten: Heitere und Nachdenkliche Skizzen von Ignaz A. Schiller I. München, 1974, 40 p. SSz. XXX, 1976, 185–186. p.

Lénárd Ferenc: Győr-Sopron megye újabb pedagógiai kiadványairól. Pedagógiai Szemle XXVI, 1976, 650–653. p.

Mészöly Győző: Barangolások a soproni erdőkben. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 1. sz. 19. p.

Mollay Károly: Barkóczi, László–Mócsy, András: Die römischen Inschriften Ungarns (RIU). 1. Lieferung: Savaria, Scarbantia und Limes-Strecke Ad Flexum-Arrabona. Mit 132 Abbildungen, 261 Zeichnungen und 3. Landkarten. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972, 300 lap. SSz. XXX, 1976, 182. p.

Mollay Károly: Csapody István–Hiller István–Juhász Miklós–Mollay Jánosné–[190](#)Nagy László–Sárvári László–Six Lászlóné–Varga Gábor: Barangolások a soproni erdőkben. Panoráma, Budapest, 1975, 144 lap + számos kép + 4 térkép. SSz. XXX, 1976, 181. p.

Mollay Károly: Die Kunstdenkmäler des politischen Bezirkes Oberwart. Bearbeitet von Adelheid Schmeller-Kitt nach Vorarbeiten von Julius Fleischer †, mit einem Beitrag von Hansjörg Ubl. Verlag Anton Schroll et Co, Wien, 1974, 589 lap + 660 kép (Österreichische Kunsttopographie Band XL). SSz. XXX, 1976, 184. p.

Mollay Károly: Gimes Endre: Szil, Szany, Rábaszentandrás, Sobor, Egyed, Árpás. Útikalauz. Győr-Sopron Megyei Idegenforgalmi Hivatal, h. n., 1975, 136 lap. SSz. XXX, 1976, 376–377. p.

Mollay Károly: Hadrovics, László: Schrifttum und Sprache der burgenländischen Kroaten im 18. und 19. Jahrhundert. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, Wien, 1974, 564 lap + 12 hasonmás. SSz. XXX, 1976, 183–184. p.

Mollay Károly: Imre Samu: Felsőöri tájszótár. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1973, 174 lap. SSz. XXX, 1976, 378. p.

Mollay Károly: Katona Imre: A habán kerámia Magyarországon. Képzőművészeti Alap Kiadóvállalata, Budapest, 1974, 225 lap + 153 kép. SSz. XXX, 1976, 377–378. p.

Mollay Károly: Scheiber Sándor (szerk.): Magyar-zsidó oklevéltár XVI. kötet. 1412–1770, Magyar Izraeliták Országos Képviselője, Budapest, 1974, 565 lap. SSz. XXX, 1976, 378–379. p.

Rétvári László: Magyarország tájféldrajza 3. A Kisalföld és a Nyugat-magyarországi-peremvidék. Szerkesztették: Ádám László és Marosi Sándor. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1975, 606 l. 32 kép. Magyar Tudomány LXXXIII, Új folyam XXI, 1976, 736–739. p.

Semmelweis, Karl: Österreichisches Biographisches Lexikon 1815–1950. Hrsg. von der Österreichischen Akademie der Wissenschaften, redigiert von Eva Obermayer-Marnach. VI. Band. (Maier) Stefan-Musger August. Wien 1975. Verlag der Österreichischen Akademie der Wissenschaften. Burgenländische Heimatblätter XXXVIII, 1976, 188–189. p.

Sz. A.: A jobbágyvilág alkonya Sopron megyében. Horváth Zoltán könyve. Kisalföld XXXII, 1976. aug. 15.

Szögi László: Dr. Hiller István Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárának története. Sopron, Erdészeti és Faipari Egyetem, 1975. 219 p. Műszaki Egyetemi Könyvtáros XIII, 1976, 40–42. p.

Termelés, természetvédelem, közgazdaság. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 12. sz. 18–19. p.

Tóth András: Hiller István: A soproni egyetemi hallgatók mozgalmi a két világháború között. (Fejezetek a soproni egyetem történetéből.) 1919–1945. Sopron 218 l. (A Soproni Szemle kiadványai, új sorozat 8. szám.) Felsőoktatási Szemle XXV, 1976, 637–638. p.

Tóth András: Hiller István: Hazánk első szakkönyvtárának kialakulása. Az Erdészeti és Faipari Egyetem Könyvtárának története. Könyvtáros 1976, 3. sz. 180–181. p.

Uhlik Rudolf: Gimes Endre–Fábján Lajos–Kosztka Vilmos: 20 éves a Győr-Sopron megyei Idegenforgalmi Hivatal (1954–1974). Győr, 1975, 82 lap. SSz. XXX, 1976, 283–285. p.

Varga F. János: Erdmann Gyula–Pető Iván: Dokumentumok a magyar szénbányászat történetéből (1945–1949). (Budapest, Kossuth Könyvkiadó. 1975. 622 l.) Századok CX, 1976, 734–735. p.

Zádor Alfréd: Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj geoszférája. Budapest, 1974, 254 lap. (A Fertő-táj Monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. 1. kötet.) SSz. XXX, 1976, 186–187.

Zádor Alfréd: Aujeszky László–Schilling Ferenc–Somogyi Sándor (szerk.): A Fertő-táj hidroszférája és vízgazdálkodása. Budapest, 1975. 176 lap. (A Fertő-táj Monográfiáját előkészítő adatgyűjtemény. 2. kötet.) SSz. XXX, 1976, 188–190. p.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor

Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / KÖSZÖNTŐK

191 KÖSZÖNTŐK

Az 1976. év Bedő Albert díjasai: Iharos Frigyes erdőmérnök. Az Erdő XXV, 1976, 308–310. p.

Fábján Lajos: Friedrich Károly 70 éves. SSz. XXX, 1976, 193–194. p.

„A faipar fejlesztéséért” 1976. évi kitüntetettjei. Dr. Cziráki József, Kormos Pál, Juhász László. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 12. sz. 3. p.

Faipari alapítvány emlékéremmel kitüntetettek: dr. Cziráki József. Faipar XXVI, 1976, 360. p.

Farkas Imre: 1933-tól a Magyar Tudományos Akadémia tagja. A nyolcvanadik születésnap. Kisalföld XXXII, 1976. okt. 13.

Farkas Imre: Munkáshűség-sorsokban. A három Korán. Kisalföld XXXII, 1976. nov. 7.

Harangozó, Márta: Von der Zeit unberührt. Pál Pátzay. Budapesti Rundschau X, 1976. szept. 20.

Horváth György: Pátzay Pál nyolcvan éves. Magyar Nemzet XXXII, 1976. szept. 17.

Művészeti díjasok 1976. (Giczy János). Kisalföld XXXII, 1976. máj. 1.

Pátzay Pál nyolcvanéves. Kritika 1976, 9. sz. 2. p.

Dr. Tárczy-Hornoch Antal legújabb kitüntetései. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 445. p.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI KÖNYVESPOLC / Hiller István–Mastalirné Zádor Márta: Sopron bibliográfiája az 1976. évre / MEGEMLÉKEZÉSEK, NEKROLÓGOK

MEGEMLÉKEZÉSEK, NEKROLÓGOK

Allodiatoris Irma: Megemlékezés Staub Móriczról halálának 70. évfordulóján (1842–1904). Földtani Közlöny CVI, 1976, 78–83. p.

Ardamatszkij, Vaszilij: Kak pesznja. Pravda 1976. jan. 11. 4. p.

Becht Rezső halálára. Kisalföld XXXII, 1976. júl. 17.

Berecz Dezső: 126 éve született Berecz Ábel. SSz. XXX, 1976, 177–180. p.

Bíró Péter: Renner János. Geodézia és Kartográfia XXVIII, 1976, 222–223. p.

Császár László: Jánszky Béla (1884–1945). Magyar Építőművészet 1976, 1. sz. 50–51. p.

Farkas Ottóné–Grán József: Diószeghy Dániel emlékére. Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményei II. sorozat. Kohászat. 22. kötet 2. füzet. Miskolc, 1976, Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat. 165 p.

Juhász Miklós: Búcsú Neuwirth Jánostól. Az Erdő XXV, 1976, 145. p.

- Juhász Miklós: Búcsú Neuwirth Jánostól. Erdőgazdaság és Faipar 1976, 1. sz. 20. p.
- Kiss Jenő: Zsirai Miklós-émlékünnepség a rábaközi Mihályiban. Magyar Nyelvőr C, 1976, 127–128. p.
- Kloss (Andor): Tiszta, igaz nagy művészet. Emlékezés Horváth Józsefre. Kisalföld XXXII, 1976. ápr. 24.
- Kozák Imre–Terplán Zénó (összeáll.); Megemlékezések Dr. dr. h. c. Sályi István profeszorról. Nehézipari Műszaki Egyetem Közleményei III. sorozat. Gépészet. 22. kötet 1 füzet. Miskolc, 1976, Borsod megyei Nyomdaipari Vállalat. 67 p.
- (Környei) Elek: Emlékezés Renner Jánosra, Eötvös Loránd egykori tanítványára. Magyar Nemzet XXXII, 1976. febr. 6.
- Molnár László: Tíz éve halt meg Faller Jenő. SSz. XXX, 1976, 348–349. p.
- Pröhle Jenő: Németh Sámuel (1877–1975). SSz. XXX, 1976, 72–75. p.
- Sarkady Sándor: Beszéd Becht Rezső sírjánál (1976. július 12.). SSz. XXX, 1976, 374–375. p.
- Sarkady Sándor: Kelényi Ferenc (1916–1975). SSz. XXX, 1976, 75–78. p.
- Sarkady Sándor: Nekrológ jelen időben. (Becht Rezső, 1893–1976.) Életünk 1976, 5–6. sz. 396–398. p.
- Szabó Jenő: Adalék Heimler Károly egyéniségéhez. SSz. XXX, 1976, 357. p.
- Szabó Jenő: Emlékező gondolatok Becht Rezsőről (1893–1976). SSz. XXX, 1976, 361–373. p.
- 192 Szabó Jenő: Molnár József a kommunista és az író (1901–1975). SSz. XXX, 1976, 274–281. p.
- Szapudi András: Scarbantiában megmozdul a föld. Emlékséta Csatkai Endrével. Kisalföld XXXII, 1976. jún. 27.
- Tudós bányamérnök. Kisalföld XXXII, 1976. dec. 23.
- Wesselényi, Miklós: Vor 90 Jahren geboren Endre Bajcsy-Zsilinszky. Budapester Rundschau X, 1976. jún. 7.

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / MUNKATÁRSAINK

MUNKATÁRSAINK

Dr. Erdély Sándor Sopron város tanácselnöke

Szita Szabolcs Sopron,

Garád Róbert ny. mérnök, Sopron,

Dr. Gömöri János múzeumig. Jurisich M. Kőszeg

Batári Gyula tudományos kutató, Budapest, Országos Széchényi Könyvtár,

Dr. Patek Erzsébet tud. osztályvezető, MTA Régészeti Intézete

Csapody Miklós

Kisházi Péter

Dr. Hiller István egyetemi könyvtárigazgató, Sopron, EFE

Mastalirné Zádor Márta tudományos főmunkatárs, Sopron EFE

1977. XXXI. ÉVFOLYAM 2. SZÁM / SOPRONI SZEMLE

SOPRONI SZEMLE

Ödenburger Rundschau
Lokalhistorische Quartalschrift
Redaktion: Karl Mollay

Inhaltsverzeichnis:

Szita, Szabolcs: Zur Geschichte der Bewegung zur Errichtung von Studentenheimen für Arbeiter- und Bauernkinder (Studienjahr 1946/47)

Garád, Robert: Rolle der Arbeitsgruppen des Verbandes technisch-wissenschaftlicher Vereine bei der Nutzbarmachung des ungarischen Teiles des Neusiedlersees (1957–1975)

Aktuelle Fragen der Ödenburger Geschichtsforschung

Gömöri, Johann: Zur Geschichte der Armbrust in Ödenburg im 15. Jahrhundert

Kleine Mitteilungen

Patek, Elisabeth: Ausgrabungen auf dem Ödenburger Burgstall 1975 (Vorbericht)

Batári, Gyula: Die erste deutschsprachige Wochenschrift Ödenburgs (1779–)

Kulturelles Leben in Ödenburg

Csapody, Nikolaus: Zur Kammerausstellung des Kunstphotographen Franz Csík in Szeged (23. IV. 1976)

Nekrologe

Kisházi, Peter: Nikolaus Vendel (1896–1977)

Hiller, Stefan: Zoltán Gyulai (1900–1977)

Bücherschau

Hiller, Stefan–Mastalir-Zádor, Martha: Ödenburg-Bibliographie für das Jahr 1976

Unsere Mitarbeiter

Végjegyzet

1 (Megjegyzés - Popup)

A NÉKOSZ szervezésének körülményeivel foglalkozik Szemere Vera: A NÉKOSZ történetéhez. Párttörténeti Közlemények, 1975, 4–15.

2 (Megjegyzés - Popup)

Gál Lajos: Egységbe ifjúság! Bp., 1973, 306. A felhívást teljes terjedelmében közli.

3 (Megjegyzés - Popup)

A mozgalom pedagógiájával foglalkozó tanulmányok közül kiemelkedő jelentőségű „A valóság pedagógiája” c. dokumentumkötet. Szerk. Pataki Ferenc. Bp., 1974.

4 (Megjegyzés - Popup)

A mozgalom megyei kiépülésének történetéhez vö. Szita Szabolcs: „Sej, a mi lobogónkat fényes szellők fűjják...” Kisalföld, 1976. augusztus 1.

5 (Megjegyzés - Popup)

Néhány soproni középiskola adatai az 1946–47-es tanévről (az 1946–47-es iskolai évkönyvek alapján):

	tanulók száma	szüleinél lakik	kosztadónál lakik	tanulóotthonban lakik (Julianeum)	Voss-féle árvaházban	BDNK-ban lakik
Széchenyi Gimnázium	251	185 74%	50 19,6%	10 4%	2 0,8%	4 1,6%
Fáy Keresk. szakközépisk.	125	65 52%	46 36,8%	12 9,6%	–	2 1,6%
Állami Leánygimn.	164	116 70%	28 17%	20 13%	–	–

6 (Megjegyzés - Popup)

Sopron megye 1946–47-es közállapotaihoz, az ifjúsági mozgalom megyei és városi történetéhez lásd Szita Szabolcs: Az ifjúsági mozgalom kibontakozása Sopronban a felszabadulás után (1945–48). SSz. 1975, 2–46, 97–138.

7 (Megjegyzés - Popup)

Sopronban ekkor a József Nádor Műegyetem Bánya-, Kohó- Erdőmérnöki Kara, az Erzsébet Tudományegyetem Ev. Hittudományi Kara, 5 középiskola, 4 polgári iskola, 8 szakiskola működik. A

megye területén Kapuvárott, Csepregen és Csornán van polgári iskola. GYSmL: 2. Polgármester, 9787/1946. I. sz.

8 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester. Szociális Felügyelőség (továbbiakban: Szf.) ügyei.

9 (Megjegyzés - Popup)

I. h., valamint alispáni iratok 5032/946. sz. A beledi származású egyetemi hallgató 1945-ben Sopron megyében a földosztásnál, a földművesszövetkezetek, valamint a parasztpárt szervezeteinek létrehozásánál tevékenykedett.

10 (Megjegyzés - Popup)

Új Sopron (a továbbiakban Ú. S.) 1946. augusztus 1.

11 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. július 31.

12 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. augusztus 8. Ekkor a polgármester a 4747/eln. sz. rendeletet megküldte a demokratikus pártoknak és az NB-nek állásfoglalásra. GYSmL: 2. Polgármester. Szf. ügyei.

13 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Alispáni iratok 5032/46. sz. A körjegyzőségek válaszaiból:

Községek	iskoláskorúak közül hányan szeretnék középiskolát végezni	1946–47-isk. évben hány tanuló tanul szülei költségén középiskolában	tehetséges isk. korúak száma, akik anyagi nehézségek miatt nem tanulhatnak	középisk. vég zettek, akik anyagiak hiányában nem tudnak egyetemet végezni
Ágfalva	–	12	–	–
Beled	29	42	37	–
Bősárkány	11	43	11	–
Bük	20	60	–	–
Csorna	19	4	(tehets. vizsg. indítanak)	2
Eszterháza	nem tudják	27	7	3
Fertőrákos	–	29	–	–
Fertőszentmiklós	6	87	12	2
Hegykő	33	33	–	–
Hidegség	4	48	–	5
Hímód	8	9	2	–
Kapuvár	30–40	60–70	20–30	10–15

Kópháza (Balf, Harka)	30	65	nincs jelentkező	
Lövő	6	30	nincs jelentkező	1
Magyarkeresztúr	13	14	12	1
Nagycenk	4	55	–	–
Nagylozs	14	36	3	–
Rábakecöl	–	17	–	–
Rábapordány	2	30	1	–
Röjtökmuzsaj	5	39	2	1
Sajtoskál	nem jelentk.	34	–	–
S.Bánfalva	nem jelentk.	betelepítés folyik	nincs jelentkező	
Süttör	–	24	–	3
Szakony	1	6	5	–
Szany	19	35	19	3
Szár föld	3	21	–	–
Vadosfa	8	8	–	–
Zsebeháza	2	2	2	–

Rábapordány kivételével valamennyi körjegyzőség tagadó választ adott arra a kérdésre, hogy szegénysorsú gyermek városi, internátusi ellátását vállalná-e, a község természetben vagy készpénzben.

14 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Szf. iratai.

15 (Megjegyzés - Popup)

Így többszörös utánjárásra sem sikerült megszerezni az Országos Gyermeknevelési Líga Cseresznye-sori Széchenyi Fiúotthonát, bár a Nemzeti Segély helyi szervezete az épületet átadta volna. Ugyancsak sikertelenül vetettek szemet a Képezde utcában található Izraelita Aggok házára is. GYSmL: 2. Polgármester 9787/1946. I., Szf. iratai: Ostoros György levele a Népjóléti Minisztériumhoz (1946. aug. 19). Az ügy állásáról Rajk belügyminiszter 1946. augusztus 27-én táviratilag kér azonnali jelentést az alispántól, aki válaszában az érdemleges jelentéshez szept. 15-ig haladékot kér. Alispáni iratok, 5032/1946. sz.

16 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. augusztus 28.

17 (Megjegyzés - Popup)

Tóth Antal közlése.

18 (Megjegyzés - Popup)

A diákothont részben erdélyi erdőgazdasági és bányászati vállalatok tartották fenn a Sopronban tanuló

erdélyi származású hallgatóknak. Bizonyos értelemben a népi kollégium elődjeként is szolgált. Zilahy József, a Népi Ifjúsági Szövetség volt soproni titkárának közlése. Lásd még Hiller István: Haladó egyetemi diákmozgalmak Sopronban a felszabadulás előtt (1933–1945). SSz. 1970, 323.

19 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester, Szf. 9787/1946. I.

20 (Megjegyzés - Popup)

478/1946. sz. főispáni rendelet. Felhívja a községek elöljáróságait, hogy az ötös bizottság által összegyűjtött és Sopron városának felajánlott mindennemű élelmiszert a Berzsényi népi kollégium számára kiutalja. Az ezideig el nem szállított élelmiszereket a kollégium megbízottjának adják ki. A gyűjtésről hírt ad az Új Sopron is (1946. szeptember 7).

21 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Szf. iratai. Csak az UNRRA-segélyből sikerült a rászoruló kollégistáknak ruhaadományt szerezni. (Uott 69/1946).

22 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Szf. iratai. 234/1946. A levél Budapesten 1946. aug. 25-én kelt.

23 (Megjegyzés - Popup)

Soproni Újság (a továbbiakban S. Ú.) 1946. szept. 8; valamint a Soproni Állami Fáy A. Kereskedelmi Középiskola évkönyve az 1946–47. iskolai évről. Sopron, 1947, 11.

24 (Megjegyzés - Popup)

Tanulói a berendezésre és a megnyitásra lelkesen gyűjtöttek a városban, az eredmény 416 Ft volt (Fáy A. Keresk. Középisk. id. évkönyve, 5). Az intézményből aztán két III. éves hallgató került be a Berzsényi kollégiumba (Uott 16).

25 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. és S. Ú. 1946. szeptember 8.

26 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Szf. iratai. 5032/1946. sz.

27 (Megjegyzés - Popup)

Uott. kéziratos feljegyzés. Valószínűleg a szeptember 10-i szervezőbizottsági ülésre készült (GYSmL: 2. Szf. iratai. 234/1946. sz.)

28 (Megjegyzés - Popup)

Sopron megye szabadművelődési felügyelője 1946 júniusában felmérést végeztet a megye községeiben

található ifjúsági szervezetekről, egyesületekről és tagságukról. A felmérés adatai bár hiányosak, mégis szemléletes képet adnak az ifjúságra gyakorolt egyházi befolyás szervezeti arányairól.

Járás és községek száma	Hány községről van adat	Hányban műk. ifj. szerv.	A községi fiatalokból a szervezete bevont fiat. aránya %	MADISZ	FISZ	KALOT	KALÁSZ	Kat. ifj. kör	Evang. ifj. kör
A falvakban működő ifj. egyesületek									
Csepreg 30	12	9	55	2	1	5	4	2	2
Csornai 30	17	16	58	2	4	9	7	2	2
Kapuvári 29	16	12	60	2	3	5	8	–	1
Soproni 22	10	8	48.5	–	2	4	5	1	–
				6	10	23	24	5	5
									Egyházi irány

29 (Megjegyzés - Popup)

Ostoros György 1946. október 12-én a Népjóléti Minisztériumba jelenti: „Néhány lelkes ember segítségével a semmiből előteremtettünk egy 8 szobás, egyetemi hallgatók és középiskolás diákok befogadására szolgáló népi kollégiumot. Berendezésében és élelmiszerral való ellátásában a társadalom ilyen irányú beszerzésénél jelentős munkát végeztünk” (GYSmL: 2. Szf. iratai. 267/1946).

30 (Megjegyzés - Popup)

A NÉKOSZ intézményeinél, így a soproni kollégiumnál is az anyagi ügyeket a kollégium gondnoka intézte, viszont az anyagi ellátás központi rendjét a NÉKOSZ Gazdasági Hivatal fogta egybe. A helyi kollégiumoknak külön költségvetése nem volt, kizárólag a NÉKOSZ ellátmányból és a megyei, városi segélyekből kellett gazdálkodniuk, ill. azt saját erőből, adományok és gyűjtés útján egészítették ki. A kollégisták (ha tudtak) havi 10.– forintot fizettek térítésként.

31 (Megjegyzés - Popup)

BM. 6779/eln. sz. rendelet, 1946. október 4-én érkezik meg Sopronba (Polgármesteri iratok. I. 1/1946). Ismeretlen okból az október 10-i BM értesítés a 6779/eln. sz. rendelet végrehajtását felfüggeszti. Okt. 14-én táviratilag érkezik a 7089/1946. eln. sz. utasítás arról, hogy „a 6779/eln. sz. rend. változatlanul hajtsák végre” (GYSmL: 2. Pmesteri 12862/1946. I.)

32 (Megjegyzés - Popup)

Közli: A valóság pedagógiája. Bp., 1974, 162–163; Ú. S. 1946. október 15.

33 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Alispáni iratok 7714/946.

34 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester. 13421 ikt. sz.; 13718 ikt. sz. Szf. iratai.

35 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester. 12862/1946. I. sz. Lásd még 13428. ikt. sz. (1946. okt. 15.); Boros Imre, a Sopron megyei és Sopron városi NB ügyvezető titkárának átíratva a gyűjtésről 13421/1946. ikt. sz. (1946. okt. 17): A polgármester adománygyűjtési engedélyt ad a BDNK-nak az NB útján.

36 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Községi NB-k iratanyaga. Ágfalva gyűjtőjében az alispán 7638/1946. sz. utasítása. Az iraton található feljegyzés arról tanúskodik, hogy Ágfalva 8 gyűjtőívet kapott, mellyel aztán 8 fő járta be a községet utcánkénti elosztás szerint. Ugyanott a NÉKOSZ országos vezetőségének köszönőlevele a községhez. Tartalmából kitűnik, hogy a népi kollégiumok javára 142 gazda adományozott.

37 (Megjegyzés - Popup)

A városi pénzadomány nagyságának megítélése fogós, ellentmondásos kérdés. Ha pl. a Bük község által befizetett 300 forinthez viszonyítjuk, akkor a soproni összeg meglehetősen kevésnek tűnik. Más képet kapunk, ha a főispán és a polgármester által a belügyminiszterhez küldött jelentést (GYSmL: 2. 13653/1946. I. sz.) vesszük szemügyre. Az 1946. október havi városi hangulatról jelentik: „A város lakosságát súlyosan érintő gyűjtési szenvedély elterjedt és általános visszatetszést szül. Októberben háromféle gyűjtés, ezen kívül számos jótékonycélú rendezvény volt ... Féltő, hogy a gyűjtések elvesztik jelentőségüket.”

38 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Pmesteri iratok I. 1/946. Jkv. a gyűjtés elszámolásáról (1946. december 11). Az NB elnöke, Kremser Jenő dec. 18-án értesíti a polgármestert a gyűjtés eredményéről, amit a polgármester 1947. jan. 4-én jelent a belügyminisztériumnak (16892/1946. III. sz.). Egyben közli, hogy a természetbeni adományok egy része a helyi kollégium raktáraiba került, a másik része raktárhelyiségek hiányában az adományozók birtokában van.

39 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Alispáni iratok. 7480/1946. sz.

40 (Megjegyzés - Popup)

Uott. Alispán jelentése a belügyminiszterhez a 6779/el. sz. rend. végrehajtásáról. 1946. dec. 10.

41 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. november 1.

42 (Megjegyzés - Popup)

7461/el. sz. BM rendelet (1946. október 31.). GYSmL: 2. Polgármesteri iratok. I. 1/1946. 14425. ikt. sz.

43 (Megjegyzés - Popup)

Az állandó kérvényezésre aztán év végéig 3 tételben 1300 forint gyorssegélyt juttat a megye a BDNK-nak. 7714/946. sz. A megye törvényhatóságának 1946. dec. 17-i közgyűlése 4 alapítványi helyet létesít, így a járásokból egy-egy fő tanulhat a BDNK-ban a megye évi 600 forintos hozzájárulásával (Sopron vármegye hivatalos lapja 1947. január 23).

44 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. nov. 10: A kommunista párt a népi kollégiumért. November végére sikerült 25 fő részére végre takarót és törülközőt szerezni a szociális felügyelőségnek. GYSmL: Szf. iratai. 318/1946. sz.

45 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. nov. 13: A soproni népi kollégium tervei az országos értekezlet után.

46 (Megjegyzés - Popup)

A hivatali gépezet igen lassan mozdul. 1946. december 3-án a polgármester átirata a főjegyzőhöz: a BDNK segélye utalványozására javaslatot kér „mivel a város háztartásának 1946/47. évi költségvetésében III. I. 8. 60/1. tétel alatt a BDNK támogatására évente 12 000 forint van előirányozva. A város a mai napig még semmi kiadást nem teljesített. (Polgármester. Szf. ügyei 16010). Majd december 11-én „megállapítja a tanács, hogy a BDNK f. évi szeptember 20-án működését megkezdte” (!). Ezért 4000 forintot segélyként egyösszegben kiutal, 1947. január 1-től pedig havonként 1000 forint támogatást ad a háztartási költségvetés megfelelő tétele terhére. (Uott. 13718/946. I. sz.).

47 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester. Szf. iratai 16290. sz.

48 (Megjegyzés - Popup)

A NÉKOSZ központi híradásai ugyanis országosan is egyedülállónak tartják a soproni BDNK rossz helyzetét. „Sopronban még decemberben sem volt ablak és tűzrevaló”. Nyolc esztendő története. Népi kollégista, 1948. 5. sz. 12.

49 (Megjegyzés - Popup)

Ú. S. 1946. december 21.

50 (Megjegyzés - Popup)

GYSmL: 2. Polgármester. IV. 11/947.

51 (Megjegyzés - Popup)

Uott.

52 (Megjegyzés - Popup)

„Sopron megye” (a továbbiakban: Sm.; az „Új Sopron” 1947. február 1-vel nevet változtatott) 1947. február 25.

53 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. március 2. Kikapcsolták a villanyt, nincs tüzelője és élalma a soproni BDNK-nak. A városi állapotok sem rózsásabbak. Pl. 1947 áprilisában a város 2 inségkonyháján 600 fő rászoruló kapott ellátást (GYSmL: 2. Polgármester. 7485/1947. I.)

54 (Megjegyzés - Popup)

Ez ügyben őszig folynak a levelezések a Honvédelmi Minisztériummal, a polgármesterrel, stb. Az ügy végül siker nélkül zárul, bár Szabó Gergely NÉKOSZ főtitkár és Kerek Gábor osztályvezető is beavatkozik a BDNK kérését támogatva (GYSmL: 2. Polgármester. IV. 11/1947. BDNK.)

55 (Megjegyzés - Popup)

Itt a tervezett Nikodémi népi kollégium átkereszteléséről van szó. A műegyetemi hallgatóságnak a Szent Imre Internátus Egyesület kollégiuma nyújtott szállást. A Szent Imre (ma: Dimitrov) téri kollégiumban ez időben 52 egyetemista lakott (GYSmL: 2. Szf. iratai.)

56 (Megjegyzés - Popup)

Indoklás: „A nép tehetséges gyermekei taníttatására mindent meg kell tennünk és most, amikor a Műegyetemen is a munkásifjak tanfolyama meg fog indulni, fokozódó nehézség elé állítja úgysis igen szomorú viszonyok között tengődő két népi kollégiumunkat” (GYSmL: 2. Alispáni iratok. 7714/1946. Kelt 1947. III. 18.)

57 (Megjegyzés - Popup)

Nem valósult meg.

58 (Megjegyzés - Popup)

A hiányos és ellentmondó adatokból a hozzájárulások összege egyértelműen nem tisztázható. A következő tanévben aztán újabb rendelkezés alapján már 97 község adott a megyében rendszeres segélyt, ill. készpénz támogatást a népi kollégiumoknak, összesen 10 919,- forintot (GYSmL: 2. Alispáni iratok. 9091/1948).

59 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. május 23.

60 (Megjegyzés - Popup)

Pl. májusban a Kölcsei F. u. 1. sz. alatti 50%-os bombakárt szenvedett Zita-otthont, majd a Kossuth u. 17. szám alatti házat kívánják 30 évre bérbe venni (GYSmL: 2. Polgármester. IV. 11/1947. BDNK)

61 (Megjegyzés - Popup)

Így a BDNK-ban 30 fő mint a BDNK tagsága, ezen kívül 36 fő, mint a BJTK tagsága lakott (GYSmL: 2. Szf. iratai. Ostoros György kimutatása).

62 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. június 8.

63 (Megjegyzés - Popup)

Dalaikból: NÉKOSZ-induló, Köztársaság dala, Komszomol-induló, Úttörő-induló, Bunkócska, Lenin-dal, szomszédos népek forradalmi dalai, stb.

64 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. július 1.

65 (Megjegyzés - Popup)

A helyi tanulmányi eredményekről értékelést ezideig nem ismerünk. A NÉKOSZ országos értékelése szerint az 1946–47-es tanévben a 3000 főnyi népi kollégista 78%-a középiskolás, 22%-a főiskolás volt. Tanulmányi eredményük: *Középiskolások*: kitűnő, jeles, jó 77%; elégséges 21,2%; meg nem felelő 1.8%; *főiskolások*: 73%, 25%, 2%. A kollégiumokban a külön előadások és szemináriumok kimutatása: Egy kollégiumra ez évben 16 előadás, 11 szeminárium, átlag 58 nyelvóra, 4038 órában jutott az országos adatok szerint.

Előadások: 45.5% tudományos, 22.8% társadalmi, politikai, 14.7% irodalmi, 17% egyéb. *Szemináriumok*: 31.5% történeti, 25.2% irodalmi, 16.5% társadalomtudományi 14.9% közgazdasági, 4,8°% filozófiai, 7,1% egyéb. *Nyelvórák*: 27.8% német, 19.2% francia, 23.2% angol, 10.1% dunatáji, 19,7% egyéb. 1 kollégistára 5.5 szakkönyv, 5.9 tudományos, 14.3 szépirodalmi könyv olvasása esett.

Negyvennyolctól-negyvennyolcig. Bp. 1948. XII.

66 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. július 1.

67 (Megjegyzés - Popup)

A megyei közgyűlés 106. Bgy. 2545/1947. sz. határozata kimondja: hogy „az alapítványi helyek létesítése 30 000 forintot tenne ki, a vármegye viszont a következő években is a négy alapítványi helyen túl (2400 forint) további helyeket nem létesít.” Így a megyétől mindössze 11 ócska vaságyat tudott szerezni Csóka János, a BJTK gazdasági titkára (GYSmL: 2. Alispáni iratok. 7714/1946).

68 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. július 3.

69 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. július 20.

70 (Megjegyzés - Popup)

Az összeget a közgyűlésen jelentősen megemelték. Így a BDNK 45 000 forint, a BJTK 15 000 forint, a GINK 10 000 forintos városi támogatást kapott az 1947–48-as tanévre.

71 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. augusztus 3, szeptember 3. A kollégium felállításában Ostoros György szociális felügyelő (MKP) szerepe jelentős még. Az 1947. augusztus 12-i szervező bizottsági ülés jegyzőkönyve szerint a leánykollégium évi szükséglete 55 500 forint. Költségek: dologi kiadások 1590.– Ft, elhelyezési költség 44 410.– Ft, átmeneti kiadás 9500.– Ft. Összesen 55 500.– Ft. A költségek fedezete: társadalmi úton felajánlásra remélt összeg 1000 Ft, törvényhatóságtól 5000 Ft, NÉKOSZ-tól 49 500 Ft, összesen 55 500 Ft (GYSmL: 2. Polgármester. IV. 11/1947. BDNK).

72 (Megjegyzés - Popup)

Sm. 1947. augusztus 30.

73 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Pántos György: Varga Lajos (1890–1963). SSz. 1962, 382–383.

74 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Csatkai Endre: Thier László (1898–1960). SSz. 1960, 374–376.

75 (Megjegyzés - Popup)

Lettner Ferenc egyetemi tanár segítette a vitorlássport újra fellendítését tervekkel, tanácsokkal, a helyi vezetőség támogatásával.

76 (Megjegyzés - Popup)

„Rocsó”, a második világháború rohamcsónakja. Ezek a magyar „Kovács” motorok hajtották a csónaktesteket és a nádgazdálkodás mellett a fertőrákosi vitorlás kikötő építési munkálatainál nélkülözhetetlenek voltak.

77 (Megjegyzés - Popup)

Hamvas Imre a Magyar Vitorlás Szövetség tagja volt az első vitorlás szakember, aki a helyi fiatalságot tanfolyam keretében a fertői vitorlázáshoz előkészítette.

78 (Megjegyzés - Popup)

A Fertői Vitorlás Szövetség elnöksége rendszeresen tájékozódott a balatoni vitorlás élet fontosabb mozzanatairól, a Siófokon évente rendszeresen szervezett edzőtáborba soproni vitorlázókat is elküldött.

79 (Megjegyzés - Popup)

Vendel Miklós akadémikus, egyetemi tanár, a MTESZ Sopron Városi Szervezetének tiszteletbeli elnöke a város vízgazdálkodási, geológiai problémáinak megoldásainál irányította a tudományos társadalmi

egyesületek munkabizottsági tevékenységeit. A Fertő tó hasznosítása érdekében szervezte meg a Magyar Hidrológiai Társaság soproni területi szervezetét.

80 (Megjegyzés - Popup)

Pichler János a Fertő tó érdekében Budapesten szervezte a szakembereket összefogó bizottságot. Vendel Miklós segítségével Sopronban 1959. március 24-én megalakult a Fertő tóval foglalkozó következő bizottság: Boda László (balneológia); Bognár Dezső (nádgazdálkodás); Boronkai Pál (tájrendezés); Csapody István (botanika); Garád Róbert (vízi létesítmények, vitorlázás); Győrfi János (zoológia); Helbényi László (műszaki hidrológia); Kovács Lajos (geológia); Macher Frigyes (kémia); Mika Ferenc (halbiológia); Nagy Károly (halászat); Nemky Ernő (botanika); Nyuli József (műszaki hidrológia); Porpáczy Aladár (gazdasági növénytan); Putz József (műszaki hidrológia); Staar László (nádgazdálkodás); Varga Lajos (hidrobiológia); Vendel Miklós (geológia).

81 (Megjegyzés - Popup)

A munkaterv három részre tagolható. Első része a Fertő tó természeti viszonyaira terjed ki, második része a Fertő tóhoz kapcsolódó gazdasági és vízműszaki kérdésekkel, harmadik része a Fertő tóhoz kapcsolódó kulturális, egészségügyi, üdülési és sportcélokat szolgáló létesítmények kérdésével foglalkozik.

82 (Megjegyzés - Popup)

Tiszteletbeli elnök: Vendel Miklós; elnök: Varga Lajos; alelnök: Boronkai Pál; ügyvez. elnök: Garád Róbert; titkár: Székér Lajos.

83 (Megjegyzés - Popup)

Gunda Mihály egyetemi tanár, a MTESZ Sopron Városi Szervezetének elnöke szervezte a tudományos egyesületekkel való együttműködést. Tájékoztatta a MTESZ országos elnökségét a nemzetközi összefogás szükségességéről. Lehetővé tette az osztrák-magyar találkozók előkészítését, gondoskodott a szakszerű lebonyolításról, a politikai és az anyagi feltételekről.

84 (Megjegyzés - Popup)

Az osztrákok részére a Fertő tó a hatvanas években Bécs közelsége folytán fontos üdülőterületté vált. Létrehozták a Neusiedlersee Planungsgesellschaft m. b. H. csoportját, hidrológiai kutató fúrásokat végeztek, értékelték a Fertő tó medre alatt található gyógyvizeket és a tó egész környékére kiterjesztették a tudományos kutatásokat. Megkezdtek a tófenék és tókörnyék pontos geodéziai felmérését, melyet Fritz Kopf mérnök irányított.

85 (Megjegyzés - Popup)

A tanulmányúton Vendel Miklós akadémikus, Varga Lajos és Boronkai Pál vettek részt.

86 (Megjegyzés - Popup)

Dudich Endre: Varga Lajos emlékezete. Az Állattani Szakosztály 1964. márc. 6-án tartott 562. ülésének anyagából.

87 (Megjegyzés - Popup)

Garád Róbert: Megemlékezés Boronkai Pál tiszteleti tagunkról. A Magyar Hidrológiai Társaság 1970. március 26-i évvizsgáló gyűlésének anyagából. Vö. még SSz. 1970, 191–2.

88 (Megjegyzés - Popup)

A tudományos kiadványok egész sora jelent meg. Az anyagiakat a Magyar Hidrológiai Társaság elnöksége fedezte. Rendszeres beszámolókat tartalmaz a Hidrológiai Közlöny és a Hidrológiai Tájékoztató, a Társaság két rendszeres kiadványa.

89 (Megjegyzés - Popup)

A fertői vitorláséletnek különben nagy múltja van. 1840-ben Széchenyi István „Himfi” nevű fertői vitorlás kutterjét egy Mertens nevű angol kapitány szerelte fel (rajzát a Thier-gyűjtemény őrizte). A „Fertői Csónakázó Társaság” 1886. márc. 6-án Sopronban még jelmezes táncvigalmat is rendezett (meghívója a Thier-gyűjteményben). Az 1930-as években a „Báthory István” cserkészcsapat és a „Levente”-csapat a Rákos-patak torkolatában építette fel csónakházát. Az 1950-es években történtek kísérletek a tavi élet újjáélesztésére, ez azonban csak 1957-től kezdve sikerült.

90 (Megjegyzés - Popup)

A katonai parancsnokság hozzájárulásával 1957 májusában társadalmi munkában elhelyezték a határt jelző bójákat. A Fertői Vitorlás Szövetség elnöke: Hargitai Nándor; titkára: Tarnai Oszkár; műszaki titkára: Garád Róbert. A soproni üzemekben sorra megalakultak a vitorlás szakosztályok és megkezdődtek a Rákos-patak torkolatában a csónakházépítkezések.

91 (Megjegyzés - Popup)

Kiadta a MTESz soproni intézőbizottsága. Főszerkesztő: Gunda Mihály.

92 (Megjegyzés - Popup)

Az „Institut für vergleichende Verhaltensforschung der österreichischen Akademie der Wissenschaften” vezetője.

93 (Megjegyzés - Popup)

Baurat H. C. Dipl. Ing. Dr. nat. techn. Fritz Kopf a Planungsgesellschaft megbízásából végezte a Fertő osztrák részének geodéziai felmérését. Eredményeit az osztrák szaklapokban ismertette.

94 (Megjegyzés - Popup)

Fritz Kopf mérnök elméletének lényege, hogy a tó aránylag jól átvészselheti a szárazabb, csapadékszegényebb éveket, ha a vízszintet az Adria feletti 115.50 m-es szinten lehet tartani. Ezért szabályozták a Hanság csatorna zsilipének kezelését.

95 (Megjegyzés - Popup)

Építőipari Tudományos Egyesület; Geodéziai és Kartográfiai Tudományos Egyesület; Magyar

Agrártudományi Egyesület; Magyar Geofizikai Tudományos Egyesület; Magyar Hidrológiai Társaság; Magyar Kémikusok Egyesülete.

96 (Megjegyzés - Popup)

Elnöke volt Kisházi Ödön (1900–1975). Vö. Fábján Lajos: SSz. 1975, 369.

97 (Megjegyzés - Popup)

A MTA Fertő-táj Bizottságának kiadványai: Pichler János: A Fertő tó és környékének fejlesztése és tudományos feltárása. Bp., 1969; továbbá: A Fertő-táj fejlesztésével kapcsolatos kutatásokat és feltárásokat végző intézmények tájékoztatói (1968). Bp., 1969; A Fertő-táj fejlesztésének távlati és feltételei. Tanulmányok a fejlesztési tervek előkészítéséhez és kidolgozásához. Bp., 1970; Szakterületenkénti Helyzetfelmérő Tanulmányok a Fertő-tájjal kapcsolatos kutatásoknál 1. kötet: A tájfejlesztés általános kérdései. Bp., 1969, 2. kötet: A táj hidroszférája és vízgazdálkodása. Bp., 1970, 3. kötet: A táj lakossága. Bp., 1971, 4. kötet: A táj geoszférája, 5. kötet: A táj bioszférája, 6. kötet: A bioszféra készleteinek hasznosítása. Bp., 1973; Lászlóffy Woldemár (szerk.): A Fertő-táj bibliográfiája. Bp., 1972; Aujezsky László–Somogyi Sándor–Schilling Ferenc (szerk.): A Fertő-táj monográfiáját előkészítő Adatgyűjtemény 1. kötet: A Fertő-táj geoszférája. Bp. 1974, 2. kötet: A Fertő-táj hidroszférája és vízgazdálkodása. Bp., 1975.

98 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Hiller István bírálatát: SSz. 1973, 377–378.

99 (Megjegyzés - Popup)

Vö. Szabó Jenő: SSz. 1975, 264–272.

100 (Megjegyzés - Popup)

A több mint 100 milliós egészségügyi beruházás elkészült és 1975-ben már fogadta a beutaltakat.

101 (Megjegyzés - Popup)

Az ásatás során a római kortól a barokk korig kerültek elő leletek. Ezekből most csak e csontot emeljük ki.

102 (Megjegyzés - Popup)

Sz. Czeglédy Ilona: Előzetes jelentés a diósgyőri belső vár 1963. évi ásatásáról. Arch. Ért. 91 (1964) 236, 14. kép; Holl Imre: Középkori cserépedények a budai várpalotából, XIII–XV. század. Budapest Régiségei XX, 1963, 354–365, 46–65. képek.

103 (Megjegyzés - Popup)

Holl Imre: Sopron középkori városfalai III. Arch. Ért. 98 (1971) 32–36, 13. kép 1–2; 16. kép 1–3.

104 (Megjegyzés - Popup)

V. Nekuda–K. Reichertová: Stredoveká Keramika v Cechách a na Morave. Brno, 1968, 280, 132. kép.

105 (Megjegyzés - Popup)

Holl i. m. 1963, 44–45. kép; V. Nekuda–R. Reichertová i. m. XXVII. tábla 3–4, LXIII. tábla 3–4.

106 (Megjegyzés - Popup)

Holl i. m. 1971, 34, 15. kép.

107 (Megjegyzés - Popup)

T. Durdik: Kostené oblození sochy kuse v Ceskych a Moravskych nálezech. Arch. rozhl. XXV, 1973, 334–345.

108 (Megjegyzés - Popup)

I. h. 1. kép 1. Méretek: h.: 115 mm; sz.: 26–27 mm.

109 (Megjegyzés - Popup)

I. h. 1. kép 2. (V. Burian PV 1970 Brno 1971. 66. táb. 46; 4.) Méretek: 4.: 102 mm; sz.: 23 mm.

110 (Megjegyzés - Popup)

I. h. 1. kép 3. (O. Rydbeck: Acta reg. societatis humaniorum Litterarum Lundensis XII. 1935, 161, 99. kép.)

111 (Megjegyzés - Popup)

M. Kuppelmayr: Waffensammlung Kuppelmayr. München, 1895, 38, XXVIII. tábla. A hohenaschauer vár fegyvergyűjteményének két íján, amelyeket. 1440–1500 és 1460–1520 közé kelteznek. A prágai hadtörténelmi múzeum egyik számszeríján (ltsz. 1–2457) is hasonló csontveretet láthatunk. Budapesten a Magyar Nemzeti Múzeum fegyvertárában 8 db, a XV. század második feléből származó számszeríjat őriznek, amelyek valószínűleg nagyszabású eredetűek. Vö. Kalmár János: Régi magyar fegyverek. Bp., 1971, 141. Ezek csontborítása némileg eltérő formájú.

112 (Megjegyzés - Popup)

Kalmár i. m. 139. Irdalt csontlemezeket használtak avarkori és honfoglalás kori kéziíjak merevítésére is. Vö. Cs. Sebestyén Károly: Rejtélyes csontok népvándorláskori sírokon. Dolgozatok. Szeged, 1930, 178–220.

113 (Megjegyzés - Popup)

Kozák Károly: Az egri vár feltárása 1957–65 III. Az Egri Múzeum Évkönyve IV (1966) 97–152, 36. kép. A 39. képen egyéb csontfaragványok.

114 (Megjegyzés - Popup)

Itt köszönöm meg dr. Temesváry Ferencnek, hogy a Magyar Nemzeti Múzeum Fegyvertárában az eredeti példányokat kézbe vehettem.

115 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/3, 374: „III grosch für ayn armstnwss”: Kalmár i. m. 140–143, 12–18. kép.

116 (Megjegyzés - Popup)

A XIV. századi Besztercei Szójegyzékben *zomoserig*. A magyar *számszerj* magyar népetimológia a szláv *samostrelj* szóból. Vö. Kniezsa István: A magyar nyelv szláv jövevényszavai. Bp., 1955.

117 (Megjegyzés - Popup)

Köemléken ábrázolva. Vö. Jähns M.: Entwicklungsgeschichte der alten Trutzwaffen. Berlin, 1899, 334.

118 (Megjegyzés - Popup)

I. h.; Kalmár i. m. 137.

119 (Megjegyzés - Popup)

Fejérpataky László: Magyarországi városok régi számadáskönyvei. Bp., 1885. 329/a, 322/a, 353/a, 327/a, 1433–1435, Bártfa; 12/b 1367, Selmecebánya.

120 (Megjegyzés - Popup)

Holl Imre: Sopron középkori városfalai IV. Arch. Ért. 100 (1973) 206. Az Előkapu ásatásánál faragott agancsok utalnak egy „csontfaragó, talán esztergályos műhelyre.”

121 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/3: 16 (1432–33); 1487-ben István íjgyártó műhelyében „vier new pögn” (SoprOkl.) II/1: 220).

122 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/3: 200.

123 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 14; adót nem fizet; özvegye 1457-ben 60 dénárt (II/4:53)

124 (Megjegyzés - Popup)

Házi Jenő: Macskakő vára. SSz. 1962, 332–340; Mollay Károly: Macskakő–Katzenstein SSz. 1963, 122–135; uő.: Sopron ismerkedése a huszitizmussal. SSz. 1964, 333–335.

125 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 271. Özvegye vagyontalan, adót nem fizet (II/4: 290, 302).

126 (Megjegyzés - Popup)

Mollay Károly: Sopron XIV. századi városképének vizsgálata. A Fabricius-ház története (kb. 50–1530-ig).

SSz. 1964, 12. Wildberger kereskedő 1379–1402-ig szerepel.

127 (Megjegyzés - Popup)

I. h.

128 (Megjegyzés - Popup)

I. h. 13. 1433–1465-ig.

129 (Megjegyzés - Popup)

Mollay Károly: Sopron a középkor végén. SSz. 1965, 35. Akkor a Kolostor u. 7. alatt.

130 (Megjegyzés - Popup)

Vö. a 24. jegyzetet.

131 (Megjegyzés - Popup)

I. h.

132 (Megjegyzés - Popup)

1443: „dem Häns pogner VIII sol. den.... für czway armst, dy sind gebessen der Gunsser, das ayn hab ich geben dem Fuxslein” (SoprOkl. II/3:373).

133 (Megjegyzés - Popup)

„dem Wolfgang Güttman für das ärmst das er czerprochen hat im unssren dinst...” (SoprOkl. II/4: 82).

134 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. I/5: 49; 1465: „Also ist der wiert do gewessen der Mock Symon und hat das armprust dem vnseren aus der hant genamen vnd hat also gesprochen: mögt ir nicht das armprust gespannen, vnd der wirt hat das armprust selbs gespant und hat schyessen wellen und in seinner hant ist es prochen” (SoprOkl. I/5: 171).

135 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/2: 294, 297, 304, 381; II/3: 5, 200, 201, 161, 163, 170, 363, 373, 388; II/4: 82; II/5: 225; SoprOkl. II/3: 200–201.

136 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. szójegyzékében számszeríjjal hozza kapcsolatba. Fejérpataky i. m. szójegyzékében puskának tartja. Vö. még J. K. Kaupe: Wörterbuch der Deutschen Sprache. Braunschweig, 1810, 132; Lexer, Matthias: Mittelhochdeutsches Handwörterbuch. Leipzig 1876, 728; *schiez-geziuc*, *gezuge*, *schieszeug*, *schliesswaffe*, *armbrost*, *pfeil* u. waz anders von schiezgeziug, notdürftig.; Sopronban egyébként az 1420–30-as évektől a puska is mind gyakrabban szerepel („puchsen”).

137 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 353. 1485: „I armbst mytt krappen, I zeprochene wynntten....”; SoprOkl. II/1: 1352. „wynnttn” (1519). A motolla alkalmazására: Razin: A hadművészet története, II. Bp., 1961, 398 ábrája.

138 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/3: 200–201 (1439–40); SoprOkl. II/4: 279; 1458. „ein armbst und ein schiechszeug”

139 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/2: 295; 1404; SoprOkl. I/5: 161; 1465: „schiessgeczeug”.

140 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/1: 197; 1481; Moser Farkas végrendeletében: „ein armbst mit allem gerät”.

141 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/1: 400; 1521, Göckerl Péter pék végrendeletében: „stahel mit allem gerädt czu Sanndt Sewastyann.”

142 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. I/4: 84–85 („ümb XX phund und ein news armprust...”) A polgárról vö. Tompos cikkét: SSz. 1977, 75.

143 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. I/3: 248 („ain armbst”)

144 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. I/3: 323, II/4: 208., 215.; II/4: 279.

145 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/2: 294; 1400: „Item Hansen pogner XII sol. den umb ein armsten dem hoffmaister”; SoprOkl. II/3: 363; 1442: „Item Berchtolden dem pogner, dem kuchenmaister fur ein neues armbst II. fl. XXX den.”

146 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/3: 388; SoprOkl. II/1: I/2: 100, II/2: 247, 297, 332, 350, 360, 361, 367, 403, 409, 413, 411, 421, II/3: 5, 161, 163, 373, 363, 374, II/4: 15, 17, 18, 51, 53, 41, 74, 77, 146, 148, 125, 127, 158, 104, 113, 152, 163, 175, 186, 195, 189, 293, 224, 275, 271, 290, 302, 307, 295, 394, 395, 397, 408, 409, 353, II/5: 353.

147 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. I/1: 1379. Sopron város háztulajdonosainak területenkénti összeírása a bel- és külvárosban. Vö. még SSz. 1958, 114.

148 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 55.

149 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 74: „.....I new armst”.

150 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 307.

151 (Megjegyzés - Popup)

I. h. 271.

152 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/4: 408–49. Farkas, Mihály és Balázs íjkészítők a belvárosban.

153 (Megjegyzés - Popup)

SoprOkl. II/1: 220 („zwanzig alte armbrost”); i. h. 233: „III alte armbst, VI hagken pugksen...”

154 (Megjegyzés - Popup)

1519: „...ein stahel vnd ein wynntn.” (SoprOkl. II/1: 352); 1521: „stahell” (SoprOkl.) II/1: 400. „stahel.”; Demnin: Kriegswaffen 1893, 897; Mittelhochdeutsches Handwörterbuch 1128: *stahel* ‘stahlbogen der armbrust’.

155 (Megjegyzés - Popup)

Vö. a 41. jegyzettel.

156 (Megjegyzés - Popup)

Winkler Elemér: A soproni céhek története a XV–XIX. században. Sopron, 1921, 8; Demkó K.: Felsőmagyarországi városok életéről. Itt már a XV. században megtaláljuk a lövészegyleteket; erről részletesen Kalmár i. m. 139.

157 (Megjegyzés - Popup)

GySmL. 2: Lad XXXIV et I, I. fasc. 1. nr. 1/b. Musterregister 1532, 1537.; továbbá Gedenkbuch 292 (Lad. IX et I nr. 2 et nb.); Priesterbuch 175 (Lad XLIX et zz nr. 105).

158 (Megjegyzés - Popup)

Kalmár i. m. és Szendrei J.: Magyar Hadtörténeti Emlékek az ezredéves országos kiállításon. Bp., 1896, 383 (nyílpuska a fraknoi várból): 436–438 (XVI. XVIII. századi parittyafjak, Balester-ek Fraknóról). Hasonló darabokat a soproni és a győri múzeum is őriz.

159 (Megjegyzés - Popup)

G. Sándor Mária: Középkori csontmegmunkáló műhely a budai várpalotában. Bud. Rég. XXX (1963) 107–124. (Véső- és fúrónyelek, XV. századi esztergályozott csontok); uő.: Adatok a középkori csontgomb és gyöngykészítéshez. Folia Arch. XIII (1961) 142–149. (Bizonyítja a vonóeszterga XIV. századi magyarországi használatát); uő.: Középkori sakkfigurák a nagyvázsonyi várból. Folia Arch. XII. (1960) 249–257. Az előzményekre vö. Erdélyi István: Az avarkori csontmegmunkálás néhány kérdéséről. Arch. Ért. 83 (1956) 46–50. Esztergát már ekkor is használtak.

160 (Megjegyzés - Popup)

Kalmár i. m. 140–146.

161 (Megjegyzés - Popup)

Uő.: Számszeríjfelhúzó horgok a XV. századból. Arch. Ért. 79. (1952) 67–68. 130 mm hosszú, 50 mm széles két kampójú vashorgok a csákberényi erdőszéletről és Kishajdacsról. Használatukra vö. a 60. jegyzetet. Viseletüket egy bécsi magyar kártyán láthatjuk. Közli többek között: Zolnay László: Ünnepek és hétköznap a középkori Budán. Bp., 1969, 97. kép. Csontból készült budai számszeríj-alkatrészekről 143. lap.

162 (Megjegyzés - Popup)

Kalmár J.: Armbrust-Pfeilsitzen als Rangabzeichen. Folia Arch. IX. (1957) 153–166; Uő.: Számszeríj parancsnoki jelvény-nyílhegyek. Arrabona 4 (1962) 71–84. Tausirozott, díszes számszeríj-nyílhegy a soproni múzeum gyűjteményében is található. Nyílkészítéssel természetesen a XV. századi Sopronban sokan foglalkoztak. A nyílhegyeket a lakatos, vagy nyílkovács (1457 Wolfgang pheilschmied) kovácsolta. A nyílvesszőket pintérek faragtak, a részek összeillesztését a nyílkészítők végezték a városi fegyvermester által készített enyvből. Vö. SoprOkl. II/3: 167 (1439–1440, Moser Osvát soproni polgármester számadáskönyvéből: „...hab ich geben dem Gengel pinter fur schäft zu pfeilen L den..., dem Paul pinter fur tausent pfeilschäft V sol. den .... hab ich geben Hannsen dem schlosser fur hundert pheileysen V sol. den ..., dem puchsenmaister zu vertrinken XII den. und umb leym zu den pheil XLII. den.” SoprOkl. II/4: 96; 1459; „dem pheilschifter, das er drey tag gearbeitet hat in dem rathaus LIII den.; i. h. 275, 1466: A külváros harmadik negyedében lakó nyílkészítő egy íjkészítővel együtt adózik (pheilschifter XXXII den..., Kristan pogner LX den.”) A XV–XVI. századi soproni nyílkészítők a külváros 2., 3., és 4. negyedében laktak. A helyi nyílgyártás mellett a szükségleteket részben behozatalból fedezték (SoprOkl. II/3: 255, 259, 1440–41: „...fur dy pheil, dy man von Hintberg gehauft hat XVIII aura .... von den pheil von Hintperg herczufueren 1/2 tal. den.: „...dem wagenmann der die pheil hat pracht auss der Neustat in der langen truhel, XXXII den”. A soproni harmincadosok a sárváriaktól „centum sagittas” minden ok nélkül elvettek (SoprOkl. I/3: 262). Bártfán is főleg helybeli lakatosok és kovácsok készítették a városi fegyvertár számára a nyílhegyeket (Fejérpataky i. m. 508/b, 509/a, 1440: „...Symoni fabro pro sagittis 450 den. cum 20 den ... 500 den. cum 25 den.”; „Item Jeromino seratori pro seris, sagittis et kathenis 800 den. cum 30 den.”; i. h. 510/a, b. nyílgyártás, 1440: „...de reformatione sagittarum 100 den. Item pictori dedimus sibi 400 den. de reformatione sagittarum proprie czu scheffrin. Item czench Lasslaw sculteto de Ebirdshaw pro sagittis 50 den.” A nyíllak összeállításánál festő és szobrász is bedolgozott.

163 (Megjegyzés - Popup)

Kalmár i. m.; Kemény Lajos: Kassai fegyvergyártókról. Arch. Ért. 1905, 270–71; uő.: Művészettörténeti adatok Kassa múltjából. Arch. Ért. 1904, 274; Kubinyi András: Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig 1541-ig. In: Budapest története II. Bp., 1973, 55, 115; 121 (Budai, pesti íjgyártókról, 1446. évi céhről).

164 (Megjegyzés - Popup)

Rövidebb változata előadás formájában elhangzott Veszprémben 1974 nyarán a Bakonyi Múzeumban rendezett történész-régész konferencián. A fényképeket Adorján Attila készítette.

165 (Megjegyzés - Popup)

Ez alkalommal is hálás köszönetemet szeretném kifejezni Dr. Szekér Gyulának, a minisztertanács elnökhelyettesének, a Nyugat-Dunántúli Intéző Bizottság elnökének régészeti kutatásaink megértő támogatásáért. Igen sok köszönettel tartozom Dr. Mollay Jánosnénak, Dr. Szádeczky Kardoss Gyulának és Fábján Lajosnak számtalan segítségükért, erkölcsi és szakmai támogatásukért, valamint Dr. Bezzegh Lászlónak és Dr. Tvardy Györgynek a lelőhely térképezése érdekében végzett munkájukért.

166 (Megjegyzés - Popup)

Zuber Marianne: A hazai németnyelvű folyóiratok története 1810-ig. Bp., 1915, 111.

167 (Megjegyzés - Popup)

Dezsényi Béla: A magyar hírlapirodalom első százada. Bp., 1941, 55.

168 (Megjegyzés - Popup)

Kirchner, Joachim: Die Zeitschriften des Deutschen Sprachgebietes von den Anfängen bis 1830. Stuttgart, 1969, 5535. tétel.

169 (Megjegyzés - Popup)

Von den ausserordentlichen, und wunderbaren Klippen, Klueften und unterirdischen Höhlen in den Karpatischen Gebirgen. ... Wochenblatt... 1779. 1. sz., 3–10; 2. sz., 17–24.

170 (Megjegyzés - Popup)

Von Europa. Wochenblatt... 1779, 12. sz., 177–181.

171 (Megjegyzés - Popup)

Wochenblatt... 1779, 22. sz., 383–388.

172 (Megjegyzés - Popup)

Magyar Könyvszemle XXII, 113.

173 (Megjegyzés - Popup)

Kereszty István: Magyarország bibliográfiája 1712–1860. Bp., 1880, III, 856.